

De kerk in het midden

Columns uit Drieluik,
kerkblad van de Protestantse Parkstadgemeente
Brunssum- Heerlen- Landgraaf

Tekst: Leen de Rooij
Tekeningen: Jan Halmans

Water bij de wijn doen

Voorwoord

De kerk in het midden

Met veel plezier heb ik vijf jaar lang columns geschreven voor Drieluik, het kerkblad van de Protestantse Parkstadgemeente Brunssum- Heerlen- Landgraaf. Ik putte daarbij voornamelijk uit mijn geheugen en wilde de lezers laten meegenieten van datgene wat ik beleefd heb. Daarbij kwam heel vaak mijn familie in beeld.

Het deed mij genoegen dat veel lezers positief op mijn verhaaltjes reageerden. De columns wonnen een kwaliteit toen Jan Halmans met zijn creatieve talent maandelijks tekeningen aanleverde. We werden zo een hecht paar!

Omdat ik mijn verhaaltjes niet verloren wilde laten gaan, heb ik zowel de tekeningen als de columns uitgeprint en verzameld. Mijn idee om er een paar boekjes van te maken kon ik zo verwezenlijken, vooral omdat ikzelf in staat ben boeken in te binden.

Mijn dochter Bastienne heeft van de hoeveelheid kopij één document gemaakt dat door iedereen die dat wil gedownload en eventueel uitgeprint kan worden.

De titel spreekt voor zichzelf: de kerk en het geloof nemen in de verhalen een belangrijke plaats in, maar ik laat steeds de waarheid in het midden.

In de periode dat ik de columns schreef zijn de drie wijken tot één kerk samengevoegd. De tekening van Jan Halmans aan het begin laat zien dat er door de leden van de drie wijkkerken water bij de wijn moest worden gedaan, maar uiteindelijk kon water in wijn worden veranderd.

Ik wens u veel leesplezier.

Leen de Rooij

Inhoud	
01. Adam	8
02. Zo kan het ook.....	10
03. Nogmaals Max	12
04. Veranderen en vergelijken	14
05. Twee vrienden	16
06. Van slachtoffers en daders	18
07. Niet alleen Treurnis	20
08. Troost	22
09. Mening of belediging?	24
10. Hongerigen en vluchtelingen.....	26
11. Met eigen woorden.....	28
12. Door de deur.....	30
13. Vriendschap.....	32
14. Geloofsopvoeding	34
15. Geloofsopvoeding- de rol van de vader	36
16. Geloofsopvoeding- de onderwijzer(es)	38
17. Geloofsopvoeding- de rol van de leraar	40
18. Tunnel van hoop.....	42
19. Verschil van beleving- eenzelfde doel	44
20. Dwarsliggers.....	46
21. Keep praying	48
22. De twee broers.....	50
23. Makke schapen.....	52
24. Kom uit je hok.....	54
25. Voorlieden	56
26. Het verraderlijke corona.....	58
27. Wat voor priester ben je?	60
28. ... de koningen achterna.....	62
29. Vakantie	64
30. De leeuw.....	66
31. Standbeelden	68
32. Het standbeeld van Michiel de Ruyter in Debrecen.....	70
33. Verkiezingen	72
34. Wat als niet.....	74
35. Op hongertocht.....	76
36. Institutie.....	78

37. Wie bewonder je het meest?.....	80
38. Anders dan Anders	82
39. Most.....	84
40. Tachtig.....	86
41. Sinterklaas of Santa Claus.....	88
42. De ban	90
43. Excuses.....	92
44. Verborgen verleden	94
45. Vroegste herinneringen	96
46. Sport	98
47. Een of twee... ..	100
48. Krachttermen	102
49. Ontmoeting.....	104
50. Hervormers hebben hun gebreken- deel 1- Luther.....	106
51.Hervormers hebben hun gebreken- deel 2- Calvijn	108
52. Hervormers hebben hun gebreken- deel 3- Datheen	110

Beeld van Adam in de Johanneskerk in Genk

Bij het vijftigjarig jubileum van de Johanneskerk in Genk (15 oktober 2017) zat hij er nog steeds. Even onverstoort als altijd op hetzelfde plekje op de tweede rij, licht voorovergebogen, in nette kleren, met zijn haren keurig op orde.

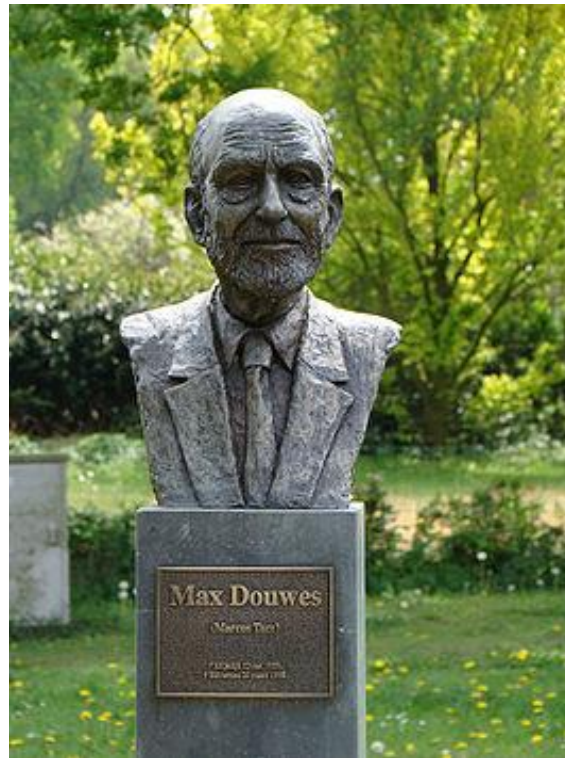
De eerste keer dat mijn vrouw en ik hem zagen, stonden we verbaasd te kijken. Wie was die donkere figuur daar helemaal vooraan in de kerk? Het was geen mens, het was ... een beeld. Hij was de trouwste kerkganger van de ongeveer vijftien mensen die op zondagmorgen de diensten in de Protestantse Kerk in Genk bezoeken. De dominee vertelde ons dat het beeld 'Adam' heette. Hij stond symbool voor alle mensen die niet meer naar de kerk konden komen, niet meer wilden komen en voor degenen die de kerk vaarwel hadden gezegd. Een prachtig symbool... zij horen er allemaal nog bij! Wat een geweldige troost voor ouders die verdriet hebben omdat hun kinderen andere wegen zijn gegaan. 'Zij gaan verloren' meende men vroeger, en daarbij werd aan de ergste dingen gedacht. Ouders kenden soms slapeloze nachten over het lot van hun kinderen. Het beeld van Adam doet ons beseffen dat God 'het werk dat Zijn hand begon nooit loslaat'.

Het was vroeger zo vanzelfsprekend. De 'oude Adam' ging naar de kerk, deed belijdenis, als man werd hij op den duur ambtsdrager, hij sloot zich aan bij christelijke organisaties en hij werd lid van het kerkkoor.

Voor de 'nieuwe Adam' is dat alles niet meer vanzelfsprekend. Hij komt weinig of helemaal niet in de kerk. Hij doet geen belijdenis, want daar staat hij niet achter. Misschien rookt hij af en toe zelfs wel een joint. En geen 'gemeenschap' met een ander voor het huwelijk, ook niet als je voor elkaar bestemd lijkt te zijn... 'Wat een onzin' zegt hij en we zijn inmiddels zelf wel zover dat we hem gelijk geven.

De 'oude Adam' liep keurig langs gebaande wegen, maar hij keek zelden over de omheining van zijn eigen beperkte gebied. Net als de stenen Adam in Genk was hij de kerk niet uit en de maatschappij niet in te krijgen. En wat doet de 'nieuwe Adam'? Hij zet zich in voor het milieu en voor de zwakken in de samenleving, hij doet vrijwilligerswerk onder vluchtelingen, hij neemt wekelijks een 'pappadag' om het leven voor mamma aangename te maken. Hij doneert aan Amnesty International en aan Greenpeace. Hij stemt niet op dezelfde partij als zijn ouders, maar hij denkt en leeft 'groen'.

Past dat nu niet juist in het beeld dat wij hebben van de 'nieuwe aarde waarin gerechtigheid heerst'? Voor wie van de twee kiest u? Ik kies voor de 'nieuwe Adam'. Jammer voor de kerk, maar goed voor de wereld.

Het borstbeeld van Max Douwes in Klijndijk (Odoorn)

Max Douwes misschien komt de naam u vaag bekend voor.

Max kreeg vooral bekendheid als regisseur van de bekende televisieserie Stiefbeen en Zoon. Eerder had hij in het noorden van het land bekendheid verworven als schrijver van de radiohoorspelserie Mans Tierelier. Ik had het grote genoegen Max tot mijn vriendenkring te mogen rekenen. Hij had dezelfde passie als ik: hij maakte damproblemen.

Max groeide op in het Drentse plaatsje Klijndijk, als enig kind van een onderwijzersechtpaar: vader was schoolhoofd, moeder was het enige andere personeelslid. Met godsdienst had het gezin niet zo veel. Ze waren ‘hervormd op wielen’.

In de oorlogsjaren leerde Max de gereformeerde Bepje kennen. Hij viel als een blok voor haar. Zij was koerierster voor het verspreiden van illegale blaadjes; hij had principieel geweigerd de Ariërverklaring te ondertekenen en kon alleen uit handen van de bezetter blijven door onder te duiken in een sanatorium (na een TBC kuur).

Max zag ontzettend op tegen een ontmoeting met de ouders van Bepje. Maar wat was het een geweldige opluchting toen bleek dat er bij zijn vriendin thuis werd gekaart... Gereformeerden die kaarten, dat was toch onmogelijk!

De vader van Bepje voerde een serieus gesprek met zijn aanstaande schoonzoon. “Het is niet erg dat je een ander geloof hebt dan mijn dochter, maar zij is er serieus mee bezig en ik zou het op prijs stellen als jij je goed op de hoogte stelde van haar achtergrond”. Dat vond Max een redelijk voorstel. Hij ging op catechisatie bij een gereformeerde dominee. Het bleek allemaal heel erg mee te vallen. Een jaar later deed hij belijdenis. Wel bleef hij zijn leven lang de ontwikkelingen in zijn nieuwe kerk met enige afstand volgen. Volgens zijn eigen woorden gingen ‘zijn tenen krommen’ als hij een dominee hoorde spreken over ‘Jezus Christus en Dien gekruisigd’. De taalkunstenaar Max Douwes was allergisch voor dergelijke retoriek.

De manier waarop de vader van Bepje zijn andersgelovige schoonzoon benaderde kan leerzaam voor ons zijn. Hoe ga je om met de (toekomstige) partners van je kinderen? Ga je een gesprek uit de weg en laat je het je kinderen zelf uitzoeken? Het is goed om niet verkrampd met een nieuwe situatie om te gaan, maar eerlijk voor je eigen opvattingen uit te komen en daarover een serieus gesprek aan te gaan. Ook al komt een ander niet tot dezelfde opvattingen en gaat hij niet de hele weg met je mee, dan zal hij of zij de open benadering toch weten te waarderen en blijven de verhoudingen zuiver.

Abdy Sion in Diepenveen

Het was voor Max Douwes wel even wennen in de Gereformeerde Kerk. Niet alle gelovigen waren zo ruimdenkend als zijn schoonvader. Max hield van discussiëren, dus hij ging met iedereen het gesprek aan. Bij een van de discussies zei zijn gesprekspartner: “Meneer Douwes, ik geloof de Bijbel van koft tot koft. Ik neem de Bijbel letterlijk”. “En ik”, antwoordde Max, “ik neem de Bijbel serieus”.

Waar Max vooral naar op zoek ging, was verdieping en spiritualiteit. Vooral toen hij na een maagbloeding invalide was geworden en vrijwel uitsluitend aan huis gekluisterd bleef, zocht hij naar een diepere zingeving. Hij kon zich uren vermaken met zijn dambordje en hij maakte er een sport van om bij te houden hoeveel serviesgoed hij in totaal had afgedroogd. Toen hij de honderdduizend had bereikt, liet zijn vrouw Bepje een diploma voor hem drukken. Maar die dingen konden hem toch niet helemaal bevredigen. Max hoorde van de mogelijkheid om in retraite te gaan. Hij meldde zich aan bij abdij Sion in Diepenveen. De tijd van stilte en bezinning trok hem aan, maar hij was enigszins huiverig voor het idee dat het er erg ‘Rooms’ aan toe zou gaan. Max besloot open kaart te spelen. Bij de kennismaking zei hij tegen de abt. “Ik wil graag komen, maar er is één probleem. Ik hoop dat het niet bezwaarlijk is dat ik protestant ben”. “Helemaal niet”, zei de abt, “maar ik hoop dat u het mij niet kwalijk neemt dat ik katholiek blijf”.

De uitvaartdienst van Max in 1998 werd geleid door de abt van abdij Diepenveen. Er was van beide kanten een diepe waardering voor elkaar ontstaan.

Het lijkt me de juiste manier om met verschillen om te gaan: verdoezel ze niet, maar benader ze met humor.

Kruiskerk (CGK/NGK) in Arnhem

In 2017 heb ik drie ingrijpende veranderingen meegemaakt: ik verhuisde naar een andere plaats en kreeg een andere flat; na de dood van mijn vrouw kreeg ik een nieuwe relatie en last but not least: ik moest op zoek naar een andere kerk.

Wij hebben vaak de neiging om veranderende omstandigheden met vorige toestanden te vergelijken. Bij de twee verschillende flats is dat niet zo moeilijk. De woonruimte, de huurprijs en de leefomgeving lenen er zich uitstekend voor. Iets anders ligt het met de verschillen tussen de vroegere en de nieuwe partner. Ieder mens is een uniek wezen. Als ik mijn overleden vrouw met mijn nieuwe relatie zou vergelijken dan doe ik de een of de ander tekort. Ik moet accepteren hoe de een was en hoe de ander blijkt te zijn en ik zal me aan de omstandigheden moeten aanpassen met een zekere inschikkelijkheid.

Bij de twee verschillende kerken kan ik de neiging tot vergelijken nauwelijks onderdrukken. In de Kruiskerk in Arnhem zijn op zondagmorgen vrijwel alle 425 zitplaatsen bezet. De kerk is georganiseerd in 'kringen', die niet alleen voor elkaar, maar ook voor de buitenwereld van groot nut zijn. Alle leeftijdsgroepen zijn gelijkmatig vertegenwoordigd en jaarlijks doen er acht tot tien jongelui belijdenis.

Toen ik naar Heerlen verhuisde, ging ik op zoek naar de kerk die mij het meest 'te bieden' had. Bij mijn zoektocht werd ik echter teleurgesteld. Geen enkel kerkgenootschap beantwoordde aan het profiel dat ik voor ogen had. Op een gegeven moment besepte ik dat ik van een verkeerd uitgangspunt uitging. Ik moest niet zoeken naar een kerk die mij veel te bieden had, maar naar een kerk waarvoor ik zelf iets zou kunnen betekenen.

Een paar weken na mijn verhuizing werd mij gevraagd om redactielid te worden van Drieluik. Toen ik het uitstekend uitgevoerde kerkblad zag, was ik meteen enthousiast. Dit was wat ik wilde. Op deze manier kon ik mijn talenten ten dienste van anderen stellen.

Als ik ongemerkt toch ga vergelijken, zie ik naast de vele positieve punten van de kerk in Arnhem ook enige tekortkomingen. Je komt er geen vrouwen in het ambt tegen. De Nederlands Gereformeerde tak van de gemeente die in 1992 fuseerde met de Christelijke Gereformeerde Kerk is voorstander, maar de landelijke synode van de CGK is er fel tegen. Dat zet de samenwerking enigszins onder druk. Verder is het in de Kruiskerk de gewoonte dat taakdragers van 65 jaar hun termijn afmaken, maar daarna niet meer voor een functie herkiesbaar zijn. De kerk kan zich dat permitteren, maar het is de vraag of daarmee niet veel talent buitenspel wordt gezet.

Toen ik een paar weken lid was van de Pelgrimskerk, kreeg ik bezoek van een ouderling van 85 jaar. Wat een voorrecht dat het talent en de ervaring van ouderen ten volle benut worden! Het viel me vanaf het begin op dat vrijwel alle regelmatige bezoekers van de kerkdiensten een of meer functies in de kerk bekleden. De betrokkenheid van de leden is groot. En als belangrijkste punt kan genoemd worden de hartelijkheid waarmee men elkaar, maar vooral waarmee men nieuwkomers bejegt. Ook zijn de betrokkenheid op de buitenwereld en de omgang met andere kerken groot. Natuurlijk kan niet voorbijgegaan worden aan de vergrijzing en aan de grote terugloop van het ledental. Die problemen vragen om een pragmatische aanpak. Maar laten we vooral oog hebben voor de vele positieve punten van de Parkstadgemeente. Om het met een oude slogan te zeggen: tel uw zegeningen!

Twee vrienden

Ik had twee vrienden. Ze waren ook vrienden van elkaar.

Piet had voor en tijdens de oorlog verkeerde keuzes gemaakt. De omstandigheden waren voor hem niet gunstig geweest en hij staarde zich blind op een ideologie die het kennelijk mogelijk maakte de werkloosheid volledig uit te bannen. Dat dit ging ten koste van de vrijheid van anderen was hem als jonge man niet duidelijk geweest. Piet maakte foute keuzes, maar hij was in zijn binnenste een goede man. Als er razzia's op komst waren, waarschuwde hij zijn vrienden dat ze uit zicht moesten blijven.

Wim werd in de oorlog benaderd door een joodse vrouw. Hij werkte op het gemeentehuis en verzorgde de afgifte van persoonsbewijzen. "Kunt u ervoor zorgen dat ik een Ausweis krijg zonder daarin de gehate J?", zo werd hem gevraagd. Hoewel hij wist dat hij daarmee een groot risico nam, voldeed Wim aan het verzoek. De joodse vrouw werd later toch door de Duitsers opgepakt en bij het hardhandige verhoor noemde zij de naam van Wim. Hij werd gearresteerd en naar een concentratiekamp afgevoerd. Het werd voor hem een lange lijdensweg waarbij hij van kamp naar kamp werd gebracht en waar hij veel lichamelijke en geestelijke schade opliep. Na de bevrijding was hij bijna onherkenbaar geworden voor zijn verloofde. De rest van zijn leven werd hij vrijwel elke nacht gekweld door nachtmerries, die in de loop der jaren in hevigheid toenamen. De ingrijpende beslissing uit de oorlogsjaren liet diepe wonden na.

"Heb je spijt van de beslissing die je hebt genomen?", vroeg ik aan Piet. "Natuurlijk", antwoordde hij, "met de kennis die ik achteraf heb, had ik het nooit zover mogen laten komen. Maar ik wist toen niet beter. Het is jammer dat het zo gelopen is. Het spijt mij."

Aan Wim vroeg ik hetzelfde. "Is het dit alles waard geweest? Had je alle ellende liever niet willen voorkomen?" "Nee", zei Wim, "op het moment dat je er voor staat, kun je geen andere beslissing nemen, maar ik besef wel dat het een groot toeval is als je aan de goede kant komt te staan. Ik zal Piet dan ook niet veroordelen".

Vaak vraag ik mij af wat ik zelf in bepaalde omstandigheden zou hebben gedaan. Rond 4 en 5 mei denken we aan de mensen die hebben geleden of hun leven hebben gegeven voor de goede zaak. Moeten we ook niet denken aan de 'goede' mensen die foute keuzes hebben gemaakt en daar naderhand de kwalijke gevolgen van hebben ondervonden?

Binnen in mij schuilt (helaas) zowel de foute Piet als (gelukkig) de goede Wim.

Nelson Mandela

In de maand mei hebben de slachtoffers van geweld en onderdrukking uitgebreid aandacht gekregen. Zolang er onrecht in deze wereld bestaat, is het niet meer dan terecht dat de verdrukten ondersteund en uiteindelijk ook bevrijd worden. Ik werd getroffen door een citaat dat ik aantrof in de autobiografie van Nelson Mandela:

‘Tijdens die lange, eenzame jaren veranderde de honger naar vrijheid voor mijn eigen volk in een honger naar vrijheid voor alle mensen, wit en zwart. Want ook daar was ik zeker van, de onderdrukker moest evengoed bevrijd worden als de onderdrukke. Een mens die een ander mens van zijn vrijheid berooft, is een gevangene van de haat, opgesloten achter de tralies van vooroordelen en kleingeestigheid. Als ik iemand anders van zijn vrijheid beroof, ben ik net zomin vrij als degene die mij van mijn vrijheid berooft. De onderdrukker en de onderdrukke worden in gelijke mate van hun menselijkheid beroofd.’

(Nelson Mandela, *De lange weg naar de vrijheid*’ De autobiografie van Nelson Mandela, p. 562.)

Wat een diepe gedachte: niet alleen de onderdrukker, maar ook de onderdrukke moet bevrijd worden! In het boek van Nelson Mandela komt duidelijk tot uiting hoe hij probeert zijn daden te doordenken en hoe hij, ondanks alle tegenwerking, op een integere manier met zijn macht, maar ook met zijn onmacht probeert om te gaan.

Slachtoffers die de macht krijgen veranderen vaak in daders. Wie ooit gepest werd, kan in de fout vervallen zelf dader te worden.

Ik denk daarbij aan Winnie Mandela, de onlangs overleden ex-vrouw van Nelson. Aanvankelijk was zij een lichtend voorbeeld in de strijd tegen apartheid, maar toen de overwinning werd behaald, veranderde zij soms in een meedogenloze despoot. Haar verdiensten in de zware strijd tegen onrecht zijn er niet minder om, maar haar latere daden werpen een smet op haar levensloop. Het is opvallend dat Nelson in zijn biografie geen kwaad woord over zijn vrouw zegt. Hij prijst haar moed in de strijd voor de vrijheid en betreurt de verwijdering, die uiteindelijk tot een scheiding leidde, maar hij zoekt eerder de fout bij zichzelf dan bij zijn vrouw.

Daarmee treedt hij op zijn eigen bescheiden wijze in de voetsporen van de Heiland, die bad: “Vader vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen”. Als je kunt bidden voor de wandaden van een ander, kun je gemakkelijker om vergeving vragen voor de daden die je zelf hebt gedaan, vaak zonder dat te weten wat je fout deed.

Zolang er rechtvaardigen als Nelson Mandela bestaan, is er nog hoop op een wereld waarin gerechtigheid zal heersen.

Franca Treur

Toen de schrijfster Franca Treur in 2009 debuteerde met de roman *'Dorsvloer vol confetti'* werd dat meteen een groot succes. Eerder had Jan Siebelink het bevindelijk- reformatorische milieu beschreven in *'Knielen op een bed violen'* (2005), maar anders dan de zwaarmoedige Siebelink sloeg Franca Treur een luchtige toon aan. Op een bijna anekdotische manier beschreef ze het 'zware' milieu waarvan ze zelf lange tijd deel uitmaakte.

Zelf sla ik haar roman *'Hoor nu mijn stem'* (2017) hoger aan. Treur beschrijft de strijd en het ongemak van een meisje dat langzamerhand haar milieu ontgroeit. Het is niet allemaal treurnis, want de vrijheid lonkt, maar dat gaat gepaard met de nodige pijn. De ouders van het meisje Gina zijn verongelukt en zij wordt opgevoed door twee tantes en een opa. Enerzijds voelt zij solidariteit met haar opvoeders, anderzijds groeit het besef dat er iets niet klopt. Tante Ma mag niet tegengesproken worden, want zij is 'bekeerd'. Haar strenge oordeel staat boven alle kritiek. Tante Sjaan is een gluiperige meeloper, maar opa is de enige die met relativerende opmerkingen enige afstand creëert. Als opa overlijdt, weten ze allemaal dat hij naar de hel gaat. De gevoelens die dit bij het jonge meisje oproept, worden door de schrijfster op aandoenlijke wijze beschreven (blz. 90 e.v.). Wie iets wil begrijpen van de leefwereld van de bevindelijke christenen, moet dit boek (op vakantie?) meenemen.

In Zuid- Limburg komen we deze geloofsrichting niet tegen. Maar misschien zijn er onder ons die familieleden hebben met die achtergrond. Hoe moeten we ons tegenover hen opstellen? Beschouwen wij ze als geloofsgenoten? Het is in elk geval wel duidelijk dat ze zelf geen heil zien voor mensen die op een andere manier dan zichzelf geloven. Een mens moet passief wachten tot het God behaagt om hem 'uit de slavernij van de zonde' te redden. Hij kan de genade niet zelf aannemen, maar moet wachten op het moment dat hij innerlijk ervaart dat hij gered is. En dan nog moet hij zich voortdurend blijven afvragen of zijn ervaring wel echt was. Je kunt hierover je schouders ophalen, maar wie de worsteling van Franca Treur na kan voelen, zal met erbarmen denken aan de mensen die het geloof hun hele leven als een zware last op hun schouders dragen, met een voortdurende angst voor het laatste oordeel. We moeten mededogen hebben met de kinderen die in dit milieu opgroeien en zich nauwelijks weten te weren. In veel gevallen leidt het tot een totale afkeer van het geloof. Dat is de prijs die ook Franca Treur moest betalen. De angst is weg, maar het is jammer ze de troost die het geloof biedt, niet mag ervaren.

Als je in zo'n gezin opgroeit, dan helpt het enorm als je liefdevolle ouders hebt. De kans dat je een opening vindt naar een bevrijdend geloof is dan veel groter. Je hebt dan geen moeite met het vader- en moederbeeld van God. Dan kan ik uit ervaring zeggen.

Job en zijn vrienden

Wie het leesrooster van het Nederlands Bijbelgenootschap volgt, heeft in juni grote stukken uit het boek Job gelezen. Je wordt daarin geconfronteerd met onmetelijk lijden. Iemand verliest geld, goed en nageslacht en wordt daarbij door zijn vrouw verzocht om ook God vaarwel te zeggen. Hij wordt spoedig bezocht door een viertal vrienden, die weliswaar bij hem willen zijn, maar drie van hen doen niets anders dan Job een schuldgevoel aanpraten. Het leed moet immers een oorzaak hebben: het bestaat niet dat zoiets iemand overkomt zonder dat hij er zelf schuld aan heeft. In plaats van troost te bieden, wordt er zout in de wond gestrooid. Zulke vrienden wil je niet hebben. Eerst houden ze uit medelijden een week lang hun mond dicht en daarna proberen ze Job verder de put in te praten. Bij de ellende van een verschrikkelijke jeuk komt de beproeving van een waardeloze vriendschap. Zelfs als iemand het lijden aan zichzelf te wijten heeft, als iemand bijvoorbeeld door langdurig ongezond leven zijn gezondheid heeft ondermijnd, dan nog ga je hem dat niet voor de voeten werpen. Toen ik het verhaal van Job las, besepte ik hoe moeilijk het is om een ander troost te bieden. Veel mensen zeggen: “Ik zal maar niets zeggen, want woorden schieten tekort”. Als de getroffenene dat voor de zoveelste keer hoort, dan is die bedoelde troost nogal nietszeggend.

Maar het is ook moeilijk om troost te ontvangen. Ineens sta je voor een voldongen feit: geheel onverwacht is je partner overleden. De mensen om je heen proberen te troosten, maar je bent nog teveel met je verdriet bezig om de woorden tot je door te laten dringen. Het is allemaal goed bedoeld, maar vooral vrome woorden kunnen een averechts effect hebben. “God geeft je kracht naar kruis”, wordt er gezegd. Dit wil ik best geloven, maar ik ben er nog niet aan toe. Dan luister ik liever naar mijn ongelovige vriend, die zegt: “Als je je alleen voelt, bel je maar op. Je kunt altijd bij me langs komen”. Alsjeblieft: spaar me de vrome woorden, maar voeg de liefdevolle daad bij het woord!

Of plotseling krijg je te horen: “U hebt kanker”. Je wilt dat vervelende nieuws niet voor je houden, maar deelt het met een paar goede vrienden en kennissen. Ze leven met je mee, maar op den duur vind je het niet zo aangenaam als er telkens weer naar je gezondheid wordt gevraagd. Je voelt je geen patiënt, maar je probeert het leven juist zo natuurlijk mogelijk voort te zetten. Tegen de tijd dat er nieuws is, licht je de anderen daar wel over in. Troost is vaak zo kortdurend. Het is een kleine moeite om de overlijdensdatum van de partner van je vriend of vriendin op de kalender te zetten en op de bewuste dag even te bellen. Onze troost moet de tijd overschrijden, want pijn en gemis duren langer dan anderen denken.

Betekent dit, dat je moet ophouden om anderen te troosten, omdat je daarin altijd tekortschiet? Nee, want zelfs schrale troost is beter dan geen troost. Het betekent ook dat degene die troost ontvangt zijn hart moet openstellen voor de woorden, die misschien gebrekkig en schuchter zijn uitgesproken, maar die bedoeld zijn om het hart te verwarmen. Blijf troosten en troost ontvangen!

Mening of belediging

Leerkrachten in alle geledingen van het onderwijs proberen hun leerlingen ervan te overtuigen dat pesten onacceptabel is. Beledigen, bedreigen, schelden, negeren, het zijn allemaal uitingen die niet van scholieren getolereerd worden. Er worden zelfs leerprogramma's ontwikkeld die de leerkrachten moeten helpen om deze boodschap duidelijk over te brengen. Dat is geen overbodige luxe, want er zijn zelfs kinderen die ertoe komen zelfmoord te plegen.

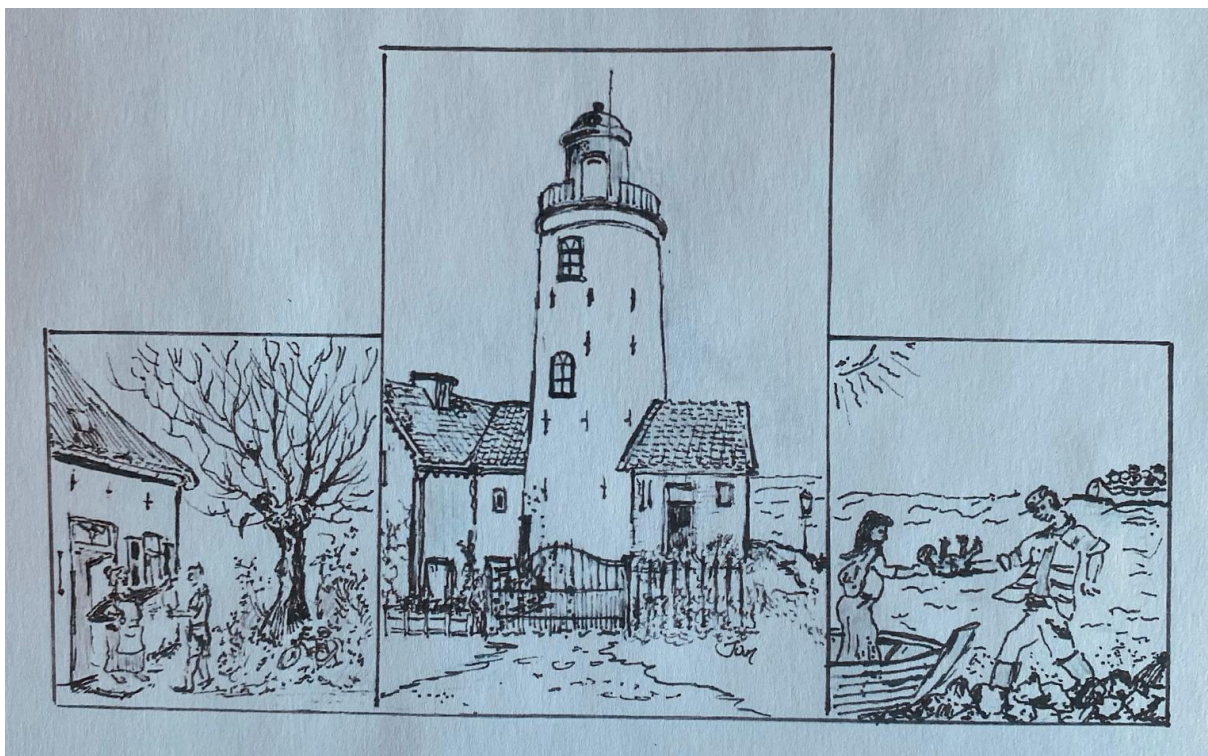
Wat zou een schooldirecteur zeggen, wanneer een leerling die op zijn onoorbaar gedrag wordt aangesproken, zou zeggen; "Sorry meneer, daar heeft u niets over te zeggen, want dat valt onder de vrijheid van meningsuiting"?

Iedereen die het regulier onderwijs heeft afgerond, schijnt een vrijbrief te hebben ontvangen om anderen te beledigen. Is er misschien sprake van begripsverwarring? Vrijheid van meningsuiting is een groot goed, maar het valt te betwijfelen of iemand die een ander beledigt een 'mening' geeft. Satire is goed, kritiek is nog beter, maar beledigen is slecht.

We mogen onze opvattingen duidelijk naar voren brengen, maar willen anderen de ruimte geven dat ook te doen.

In dit verband kan ik nauwelijks om de naam Wilders heen, hoewel die al veel te vaak (en tot zijn grote genoegen) gehoord wordt. Ik kan me een voorval van een aantal jaren geleden herinneren. In een discussie vroeg de man met het geblondeerde haar enigszins triomfantelijk aan André Rouvoet, de toenmalige leider van de Christen Unie: "U vindt toch zeker ook dat uw godsdienst veel beter is dan de Islam?" Rouvoet wist de vraag op dat moment niet goed te pareren. Hij durfde geen 'ja' maar zeker ook geen 'nee' te zeggen. Het juiste antwoord op deze vraag lijkt mij: "Ik vind mijn godsdienstige overtuiging voor mijzelf inderdaad de beste, maar omdat ik de vrijheid heb om dat te mogen vinden, gun ik ieder ander de ruimte om zijn eigen overtuiging de beste te vinden".

Als leden van de christelijke kerken zouden we dat als leidend principe moeten hebben. Wij zijn blij dat we onze overtuiging mogen belijden, maar we willen dat recht ook gunnen aan iedereen met een ander geloof (of ongeloof). Onze mening mogen we in alle vrijheid uiten, maar we hebben het niet nodig om anderen te beledigen of te kleineren, zoals door het maken van kwetsende cartoons. Het mag wettelijk misschien niet verboden zijn, maar Paulus zei al, zoals het in de Statenvertaling zo fraai werd weergegeven: "Alles is geoorloofd, maar niet alles is oorbaar".

Hongerigen en vluchtelingen

Jan de Rooij is de jongste zoon van mijn overleden broer Jan. Net als zijn vader is hij een meester in het vertellen van verhalen. Op de familiepagina van Facebook schreef hij een blog die ik graag met u wil delen. Hij beschreef een herinnering die zijn vader hem een aantal jaren geleden had verteld. De gebeurtenis speelde zich af in 1944. Opa de Rooij was met zijn gezin in 1940 naar Urk verhuisd. Hij werkte er aan de Zuiderzeewerken, die door de Duitsers waren toegestaan. In 1944 vielen de werkzaamheden stil. Om zijn gezin van vijf kinderen te kunnen onderhouden, verhuisde hij naar Amsterdam, waar hij met enige moeite een inkomen kon vergaren door het slopen van huizen die oorlogsschade hadden ondervonden. Het gezin verhuisde op 5 mei 1944. De hongerwinter lag in het verschiet. Gelukkig konden de twee meisjes bij kennissen op Urk blijven wonen. De oorlog duurde immers niet lang meer... De drie jongens verhuisden mee naar de hoofdstad. De oudste zoon (17 jaar) werkte mee in het bedrijf van zijn vader. Jan (15 jaar) werd geacht naar de middelbare school te gaan, al kwam daar in de praktijk niet veel van terecht en de jongste zoon (ruim 2 jaar) is de schrijver van deze column.

Het verhaal van Jan geef ik met eigen woorden en in verkorte vorm weer:

‘Gewoon een doorsnee gezin, rond het avondeten aan tafel. Eten is er nauwelijks voor handen. Buiten is het dreigend, vijandige personen zijn volop aanwezig in de straten. Het is dodelijk gevaarlijk om op het verkeerde moment op de verkeerde plaats te zijn. Maar afwachten is langzaam sterven van de honger. Eén zoon zou op pad gaan.

De vijftienjarige zoon werd eropuit gestuurd. Na een urenlange tocht, intussen ver van de stad verwijderd, probeerde de tiener zijn geluk bij een boerderij. Met het weinige geld dat hij bij zich had, leek zijn verzoek om eten misschien meer op bedelen dan op handelen. De vrouw in de deur keek de lange, wat slungelige jongen aan. Jij? Eten? Jij ziet er nog niet hongerig genoeg uit. Zoek je geluk maar elders.’

Jan de Rooij vervolgt: ‘Bovenstaand verhaal speelt zich af in 1945. De tiener is mijn vader. Gelukkig kent het verhaal ook een keerzijde. Ruim 70 jaar geleden keken er ook mensen met andere ogen naar de tiener. Kort na deze gebeurtenis vond mijn vader onderdak op Urk, net als eerder zijn zussen. Hij werd als ‘bleekneusje’ in een bevriend gezin opgenomen’.

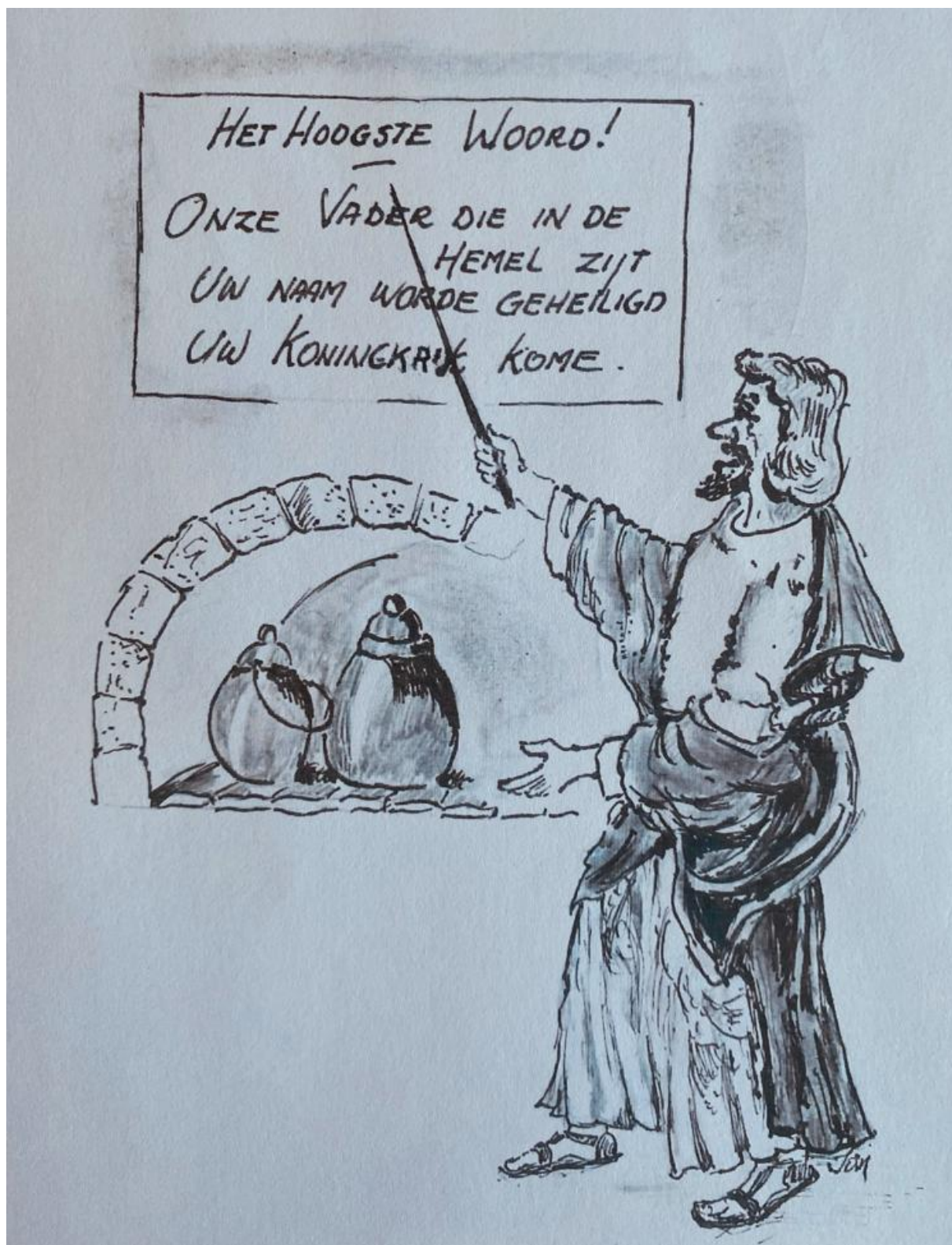
De toepassing die Jan tot slot schrijft, vond ik een ware eyeopener: ‘Dit verhaal draag ik de laatste tijd met me mee. Ik zie zo’n 4000 kilometer hiervandaan gezinnen de onmogelijke keuze maken om alles achter zich te laten, om kinderen in gammele bootjes te zetten, om ... nu ja, u kent de beelden. Vaak worden ze na al die risico’s weggezet als ‘gelukzoekers’. De redenering luidt dan: ‘Ik werk me suf en zij kloppen hier met lege handen aan. Anderen zijn er nog veel beroerder aan toe.’ Ik denk dan aan het verhaal van ruim 70 jaar geleden.

Ik sta op deze wereld omdat 70 jaar geleden mensen bereid waren met andere ogen te kijken. Ik sta op deze wereld omdat een vissersdorp haar ogen opende voor mensen met lege handen. Ik sta op deze wereld omdat gewone burgers beseften dat eindeloos vergaderen geen bodem legt in een lege maag’.

Mijn broer heeft de boodschap begrepen. Hij heeft zijn redding een vervolg gegeven door vele jaren later opvang en onderwijs te geven aan Vietnamese vluchtelingen.

De boodschap voor ons is: wij zijn niet alleen op de wereld voor onze eigen redding en ons eigen geluk, maar ook om anderen te redden.

Voor mij is de kerk de plaats waar deze boodschap het duidelijkst wordt doorgegeven.

Tekening met eigen woorden

Ik voel me altijd wat onwennig wanneer er in de kerk een liturgie wordt gebruikt waarbij de voorganger en de gemeente beurtelings iets zeggen. De predikant heeft thuis een gebed opgeschreven en op de beamer wordt aangegeven wat de dominee en wat de gemeente dient te zeggen. Spontaan vind ik het niet. Het zijn gestolde gedachten. Het gebed is in de studeerkamer van de voorganger met voorbedachten rade gecomponeerd. Ik begrijp de wens om de gemeente een actief aandeel in de liturgie te geven, maar ik voel me er wat ongemakkelijk bij.

Bij sommige evangelische gemeenten doen ze het anders. In de Baptistengemeente wordt na het Avondmaal aan de kerkgangers de gelegenheid gegeven om hardop een persoonlijk gebed uit te spreken. Verschillende broeders en zusters maken daarvan gebruik. De noden van kerk en wereld en de ernstig zieken worden in zo'n bidstond genoemd. Toch heeft ook deze vorm een keerzijde: het gevaar bestaat dat dezelfde mensen steeds dezelfde woorden gebruiken. In de streng reformatorische gemeenschap waaruit ik afkomstig ben, werd de 'kunst' van het bidden hoog aangeslagen. Mijn jongste broer, die de gave van het woord bezat, stond in hoog aanzien. Wel was tijdens zijn gebed de warme maaltijd vaak koud geworden. Mijn vader, die aan tafel niet verder kwam dan een timide uitgesproken formuliergebed stond veel lager op de religieuze ladder.

Het is moeilijk om in een gebed steeds nieuwe eigen woorden te vinden. De discipelen onderkenden dit probleem toen ze aan Jezus vroegen hoe ze moesten bidden. Hij leerde hun een standaardgebed, dat we nog steeds in de eredienst gebruiken, het Onze Vader. De drang tot expressie en creativiteit is bij de een groter dan bij de ander, maar het kan geen kwaad om niet met andere, maar met eigen woorden te spreken. Zo voelde ikzelf een aantal jaren geleden de behoefte om een aantal psalmen op eigen wijze te berijmen. Dat lukte in het ene geval beter dan in het andere, maar er waren verzen bij waar ik met gepaste trots op kon terugkijken. Toen mijn jongste dochter ging trouwen, vroeg ze of ik een eigen berijming wilde maken van psalm 139 en of ik die in de kerkdienst wilde voorlezen. Ik had ernstige bedenkingen: "Die psalm is zo goed berijmd; daarmee kan ik niet wedijveren". Uiteindelijk voldeed ik toch aan haar verzoek. Ik maakte een eigen versie van de drie meest gezongen verzen van deze prachtige psalm. Het eerste vers ging als volgt:

'U bracht mij, Here, zelf aan 't licht;
hebt mij gedachten togedicht.
Als ik U mijd, of ik U zoek:
U leest mij als een open boek.
Maak ik mij blij of heb ik zorgen;
Daarvan blijft niets voor U verborgen.'

Toen ik het vers aan een goede kennis liet lezen, zei hij: "Ik vind die tweede regel vreemd: God die aan jou gedachten toedicht". Ik antwoordde: "Vind je dat dan juist niet mooi: God als de dichter van mijn gedachten?" Verbaasd keek hij mij aan: "Nee, dat had ik er niet achter gezocht".

Ook als je iets met eigen woorden zegt, moet je de boodschap vaak nog duidelijk uitleggen. Dat is wat de predikanten op zondagmorgen proberen te doen. Dat is ook de reden waarom ik op zondag graag naar de kerk ga, zelfs als de liturgie op een andere manier verloopt dan ik gewend ben.

Door de deur

Het is nog niet zo lang geleden dat de Rooms-katholieke kerk in bepaalde delen van het protestantse landschap beschouwd werd als de grote vijand. Ik heb nog meegemaakt dat de Paus in Rome beschouwd werd als de Antichrist. In de protestantse kerken werd nog regelmatig Zondag 29 van de Heidelbergse Catechismus aangehaald, waarin de ‘Paapse Mis’ een ‘vervloekte afgoderij’ werd genoemd.

In de tijd van Luther en Calvijn, toen de tegenstellingen op zijn scherpst waren en tegenstanders met de dood bedreigd werden, was dergelijke taal misschien begrijpelijk, maar ruim vier eeuwen later begon met zich af te vragen of er misschien ook opvattingen waren die ons tezamen bond. Ik hoor mijn moeder nog zeggen: “kom niet met een katholiek meisje thuis, want dat zou het ergste zijn wat me kan overkomen”, maar dergelijke geluiden werden zeldzaam.

Na het Tweede Vaticaans Concilie kwam er ruimte om elkaar te ontdekken. Er kwamen gespreksgroepen van de grond waarin gezocht werd naar gemeenschappelijke standpunten. De karikaturen die er van elkaar bestonden werden opgeruimd. Er werd steeds meer gesproken over oecumene. De samenwerking werd later van rooms-katholieke zijde op een laag pitje gezet, maar men was bereid elkaar als broeders en zusters te accepteren. Toch heb ik de indruk dat na het eerste enthousiasme de meeste gelovigen oecumene prima vinden, zolang ze er zelf niet aan hoeven mee te doen.

Nu spreken we nog niet eens over de oecumene met andere protestantse groeperingen. Evangelicalen moeten ons niet te na komen met hun opwekkingsliederen en hun drumbands in de kerk. Zij spreken een andere taal en we herkennen slechts weinig gemeenschappelijks. Als we niet uitkijken spreken we over hen op een denigrerende toon. Een andere kwestie is, hoe het staat met de oecumene binnen onze eigen gemeente. We verheugen ons op het feit dat de drie Parkstadgemeenten samengevoegd worden tot één bestuurlijk geheel. Dat betekent dat we steeds vaker geconfronteerd worden met gemeenschappelijke kerkdiensten in een van de drie kernen, maar we kunnen constateren dat 1+1+1 nog steeds geen 3 is. Hoeveel (of hoe weinig) gemeenteleden nemen de moeite om de dienst in een van de andere kerken bij te wonen? We zijn vaak zo gehecht aan de eigen locatie dat we een Parkstaddienst in een andere kern aan ons voorbij laten gaan. Is dat drempelvrees of is het gemakzucht? Als we die niet overwinnen, is het weinig hoopgevend voor de toekomst.

Velen van ons denken kennelijk: ik kan met iedereen door één deur, zolang dat maar mijn eigen deur is.

Ik wens u een open deur toe naar ieder die op uw pad komt, binnen of buiten de eigen kerk.

Vriendschap

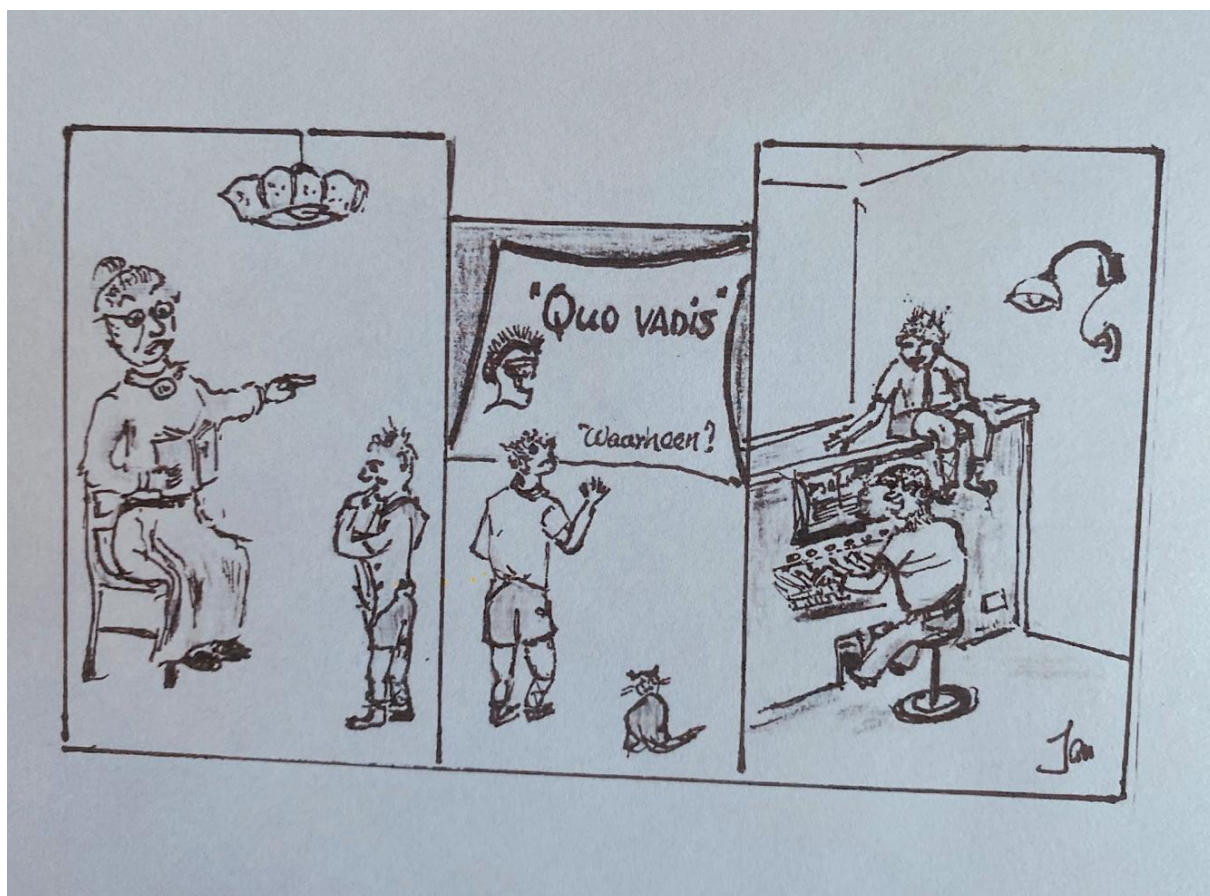
Ik moest onwillekeurig nog vaak aan het verhaal van Job terugdenken. Hoe bestaat het: drie van de vier vrienden die de andere kant op kijken en hun vriend verder de put indrukken. Ineens dacht ik aan vier vrienden uit het Nieuwe Testament: zij die de verlamde man op zijn matras naar Jezus brachten. Achtendertig jaar was hij ziek geweest en hij was er steeds verder op achteruit gegaan. Was het Multiple Sclerose?

Er zijn zieken die hun ongemak met veel geduld en met een opgewekt gemoed dragen. Maar deze langdurig zieke zal niet altijd in een goed humeur zijn geweest. Toen zijn vier vrienden met een oplossing kwamen, kon hij het niet geloven. “Genezing van mijn ziekte? Onmogelijk. Doe geen moeite, voor mij bestaat er geen herstel”. Toen ze uiteindelijk de matras aan vier punten oppakten, trotseerden ze de blikken van de omstanders. Misschien werd er wel geroepen: “Hé, kom van dat dak af!”

Vrienden zoals deze zieke man ze had, daar heb je iets aan. Toon Hermans heeft het zo mooi verwoord in een ogenschijnlijk simpel gedichtje: *“Een echte vriend is iemand die met je huult en met je bidt”*

Ik heb trouwens het idee dat je met je problemen beter bij een vrouw dan bij een man terecht kunt. Als je aan een man vertelt wat je dwars zit, zal hij onmiddellijk met een oplossing komen aandragen. Die oplossing wist je zelf ook wel, maar je kon er nog niets mee. Een vrouw zal proberen de diepte van je probleem of je verdriet te peilen. De oplossing kun je daarna zelf wel vinden, als je eraan toe bent.

Vrienden zijn kostbaar. Zelf heb ik tamelijk veel goede kennissen, maar slechts weinig goede vrienden. Wie meer dan twee echte vrienden heeft, mag zich een gelukkig mens noemen. Opeens kreeg ik een idee. Ik wilde een lijstje maken van mensen die ik tot mijn ware vrienden kon rekenen. Dat lijstje was erg kort. Toen ik nog eens goed keek, besepte ik dat er nog één naam aan mankeerde: Jezus! En dat terwijl ik 's morgens onder de douche nog enthousiast had gezongen: *Welk een vriend is onze Jezus*. Hij kwam niet op mijn lijstje voor. Hoe kon dat? Was dat mijn gêne, of twijfelde ik eraan of Hij die vriendschap met mij wel zag zitten? Overdreven? In evangelische kerken wordt de nadruk gelegd op de persoonlijke band die we met Jezus kunnen hebben. Ze verwijten ons weleens dat wij die relatie verwaarlozen en te veel met andere dingen bezig zijn. Misschien kunnen we nog wat van elkaar leren.

Geloofsopvoeding

Geloofsopvoeding is in de eerste plaats een taak van de ouders. Meestal gaat dat goed, maar er zitten ook risico's aan. We zijn vaak opgevoed met het traditionele beeld van God als vader en de kerk als moeder. Als een vader opvliëgend of onnadenkend is en zeker als hij zich schuldig maakt aan incestueus misbruik, dan is het vrijwel onmogelijk om God als een liefhebbend vader voor te stellen. En als een moeder neerslachtig is, jaloers of liefdeloos, dan kunnen we ons de moederkerk niet voorstellen als een instituut waar je troost en zekerheid kunt vinden. Zulke dingen dringen door in al je vezels. Hoewel iedere ouder zijn eigen tekortkomingen heeft, gaat het gelukkig meestal goed.

Mijn moeder was heel zorgzaam en vriendelijk, maar zodra de godsdienst ter sprake kwam, veranderde haar houding en wist ze precies te vertellen hoe alles hoorde. Haar antwoorden op levensvragen waren te vinden in de Heidelbergse catechismus. Veel was er fout in de wereld. De ergste zonde was vloeken. Die term kende een ruime interpretatie. Woorden als 'rot' en 'hartstikke' vielen er onder, maar ook 'vieze' woorden waren uit den boze. Het 'gedenken van de sabbatdag' werd ook heel ruim uitgelegd. Wandelen op zondag en spelletjes doen waren absoluut verboden. Verder moest je ook heel erg uitkijken bij de omgang met meisjes. Wat er mis kon gaan, werd er niet bij verteld, maar vooral wanneer de leden van het andere geslacht uit andere kerken kwamen, was de ellende niet te overzien. Ik heb echt veel van mijn moeder geleerd, maar als dit alles het enige was geweest dan had mijn geloof het geen 77 jaar volgehouden.

Mijn vader onderschreef zonder twijfel dezelfde principes, maar hij ging er anders mee om. Vanwege zijn werk was hij meestal de hele week van huis. Zodra hij thuis kwam, was het feest. De sfeer veranderde, spelletjes werden tevoorschijn gehaald en we gingen veel meer ontspannen met elkaar om. Het geloof beleefde hij op zijn eigen manier: hij zong psalmen. "Pak het psalmboek eens", zei hij tegen mij toen ik nog maar een jaar of vier was. "Sla het boek maar open", vervolgde hij. Als ik het boekje aan hem doorgaf, begin hij te zingen. Van alle 150 psalmen kende hij minstens één vers uit zijn hoofd. Toen ik zo oud was dat ik mee kon zingen, zong hij de tweede stem. Hoewel hij nooit noten had leren lezen, kon hij alles zingen op do- re- mi.

De psalmen zijn mij altijd dierbaar gebleven. Als er op zondagmorgen geen psalm op de beamer staat aangekondigd, ben ik teleurgesteld. Geloofsopvoeding zonder woorden ging in mijn geval beter. Daar kun je een leven lang mee toe. Ik hoop dat u met veel waardering terugdenkt aan de wijze waarop uw ouders u hebben leren geloven. Maar ik hoop ook dat uw kinderen en kleinkinderen veel van u hebben geleerd.

Geloofsopvoeding- de rol van de vader

Wanneer ik herinneringen uit het verleden opschrijf, is dat om u te stimuleren ook dergelijke verhalen waarin uw ouders een belangrijke rol speelden op papier te zetten.

Twee verhalen wil ik met u delen die te maken hebben met de rol van mijn vader in mijn godsdienstige opvoeding. De eerste herinnering voert me terug naar de tijd dat ik een jaar of tien was.

Al op heel jeugdige leeftijd ging ik met mijn ouders twee keer per zondag mee naar de kerk. Dat was een lange zit, de dienst duurde minstens anderhalf en soms bijna twee uur. Gelukkig kon ik al op vijfjarige leeftijd lezen en leerde ik tijdens de preek de te zingen psalmversjes uit mijn hoofd. Nog steeds kan ik heel veel oude psalmen zonder boekje meezingen. Het zingen vond ik een aangename afwisseling, ook al gebeurde dat op hele noten. Ik zong altijd voluit mee, maar op een dag hield ik bij een versje mijn mond. Mijn pa keek me eens van opzij aan, hij gaf me een por met zijn elleboog, maar ik hield mijn mond. Toen we thuis waren, vroeg hij: “Waarom zong je zojuist niet mee?” ‘Hebt u gezien wat we moesten zingen?’ zei ik.

‘Dan zult g’ in zegepraal uw voet, ja uwer honden tong in ’t bloed van elke vijand steken’. (Psalm 68: 13 –oude berijming.)

“Ik heb geen hond”, zei ik verongelijkt, “en ik heb trouwens ook geen vijand”. Mijn vader knikte instemmend en vol begrip. Geprezen zij de vader die iets van zijn kind wil leren.

De tweede herinnering speelde zich af toen ik een jaar of zes was.

Elke avond voor hij ging slapen, kwam mijn vader even kijken in mijn slaapkamer. Die avond trok hij snel en ongerust de dekens en het laken van mij af. “Jongen, wat heb je gedaan? Je had wel kunnen stikken”. Ik had mij diep onder de dekens verstopt. “Ik was bang voor de leeuw”, zei ik aarzelend. We waren die middag naar dierentuin Artis geweest. Het bezoek had een diepe indruk op mij gemaakt, maar de grote roofdieren waren erg beangstigend voor een zesjarig jongetje. “Als die leeuw uit zijn hok ontsnapt en hij loopt door de stad, dan kan hij ook hier komen en dan komt hij misschien wel naar binnen.”

Mijn vader keek mij verbaasd aan. “Dat zal hem niet lukken. Zijn hok zit op slot en onze voordeur zit stevig dicht. Maar weet je wat: ik zal een lied voor je zingen.” Mijn vader kende alle 150 psalmen uit zijn hoofd en hij zong ze veelvuldig. Nu zette hij een vers in uit psalm 3 van de berijming van 1773:

‘ Ik lag en sliep gerust van ’s Heren trouw bewust tot ik verfrist ontwaakte,
want God was aan mijn zij....’

“Je hoeft niet bang te zijn, want je bent nooit alleen”, zei hij. En met zijn mooie tenorstem zong hij verder:

“Ik zal vol heldenmoed daar mij Zijn hand behoedt tienduizenden niet vrezen.....”

“Luister”, zei mijn vader: “Een goed slot op het hok en een goed slot op de voordeur en vertrouwen op God; dan ben je altijd veilig”.

Vanaf dat moment was ik nooit meer bang in het donker. Over God wil ik geen kwaad woord horen. Over mijn vader trouwens ook niet.

Geloofsopvoeding- de onderwijzer(es)

Voor de geloofsopvoeding van kinderen is de leerkracht op de basisschool van buitengewoon belang. “Van de meester nemen ze meer aan dan van mij”, placht mijn moeder altijd te zeggen. Nu heb ik wat dat betreft aan mijn lagereschooltijd geen geweldige herinneringen. In de lagere klassen gingen de meeste leerkrachten nogal routinematig te werk. Heel vervelend waren de herinneringen aan de meester die ik in de vijfde en zesde klas tot mijn ongenoegen twee jaar achter elkaar had. Hij had sadistische trekjes en gaf klassikale straffen als hij niet wist wie van zijn leerlingen een bepaalde streek had uitgehaald. Dat soort onrecht vergeet een onschuldige leerling zijn leven lang niet. Een klasgenoot die ik vele jaren later tegenkwam zei: “Al op de lagere school ben ik mijn geloof kwijtgeraakt, door de verwoestende invloed van die vreselijke man.” En ik bezwoer mijn ouders: “Schoolmeester zal ik nooit van mijn leven worden.”

Dat het anders kan, merkte ik een aantal jaren later op de middelbare school.

Omdat ik geen verhaal van mijn lagereschooltijd kan vertellen, reconstrueer ik een verhaal uit mijn eigen ervaring, waaruit blijkt hoe een band tussen de klas en een leraar opgebouwd kan worden. Bewust heb ik indertijd gekozen voor het christelijk onderwijs, want op een neutrale school zou ik mijn 'ei' niet kwijt hebben gekund.

Een lange reeks van jaren genoot ik het voorrecht om elke morgen een verhaal uit de Bijbel te mogen vertellen. In de beginjaren was dat zes keer per week. Later, toen we zaterdag vrij hadden, werd het vijf keer. Ik ervoer dat half uurtje als de gelukkigste tijd van de dag.

In groep 8 (klas 6 voor de ouderen) deden we het anders. Elke vrijdagmorgen werden de bijbels uitgedeeld. Ieder kind had zijn eigen exemplaar, waar zijn naam in stond vermeld. Aan het eind van het schooljaar, op de afscheidsavond, werd de eigen bijbel aan ieder kind als cadeau meegegeven. De achterliggende gedachte was, dat de kinderen in het laatste jaar wegwijs zouden raken in de Bijbel.

Henk was geen vlotte lezer. Thuis zou hij nooit een boek of krant ter hand nemen. Dat was de reden waarom ik hem zo ongemerkt mogelijk extra leesbeurten gaf. Die moesten weer niet te lang duren, anders werden de andere kinderen onrustig.

Die morgen vroeg ik: “Henk, wil jij het volgende stukje lezen?”

Op vlakke toon las Henk uit Lucas 16: “Gij zult niet God dienen en de mammoet.” De klas gierde het uit van het lachen. Toen de hilariteit geluwd was, kwam de onvermijdelijke vraag: “Wie is de mammon?” Na mijn antwoord: “De God van het geld”, dacht ik de les te kunnen vervolgen. De volgende vraag kwam dan ook onverwacht: “Meester, hoe zag die god van het geld eruit?” “Tja”, zei ik aarzelend, “hoe zagen afgoden eruit? Misschien moet je aan iets als het gouden kalf denken.”

Kirsten maakte altijd praktische opmerkingen. “Misschien was het wel een gouden dollarteken.” Maar Peter -het knapste jongetje van de klas- wist wel beter. “Welnee. Amerika was in de tijd van de Here Jezus nog niet ontdekt, dus er waren nog geen dollars.” “Ik weet het”, riep Anita, “het was een gouden spaarvarken met een grote gleuf erin.”

“Zouden wij ook zo’n god kunnen dienen?” vroeg ik. “Ja”, antwoordde Anita, “als je er alleen maar iets in stopt en nooit iets uit haalt. Dan word je net als Dagobert Duck.”

Ik stelde voor om met de les te stoppen. “Weet je”, zei ik uit de grond van mijn hart, “elke dag leer ik weer iets van jullie. Eigenlijk zou ik voor dit werk niet betaald moeten worden, maar geld aan jullie moeten uitdelen.” “Moet u vooral doen”, zei Peter, “dan hoeft u niet bang te zijn dat u de mammon dient.”

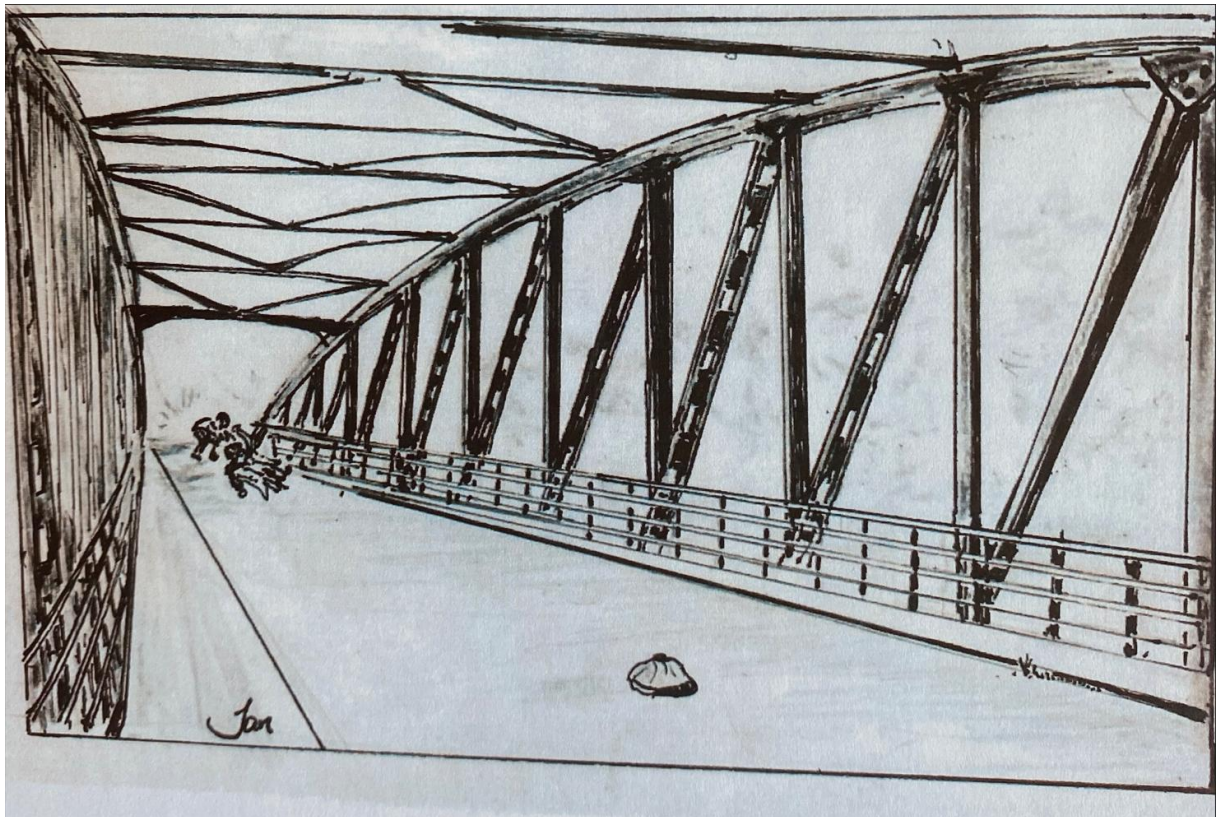
Geloofsopvoeding- de rol van de leraar

Van al degenen die invloed hebben op je geloofsleven speelt een leraar misschien wel de grootste rol. Ik denk dan bijvoorbeeld aan de godsdienstleraar op de Gereformeerde Kweekschool in Amsterdam die twee uur achter elkaar les gaf in het vak Dogmatiek en die van begin tot eind de aandacht van de leerlingen wist vast te houden. “Dank zij hem ben ik Gereformeerd gebleven”, zeiden 25 jaar later op een reünie een aantal oud-klasgenoten. Ik denk ook terug aan de leraar die ons aanraade om andere christelijke kerken te bezoeken. “Twee keer op een zondag naar de kerk gaan is goed, als je daarvan één keer naar een ander kerkgenootschap gaat. Jazeker, van Pinksterkerk tot Oud- Gereformeerde gemeente. Probeer te begrijpen hoe anderen hun geloof beleven”.

Maar in de eerste plaats denk ik toch aan een leraar die een onuitwisbare indruk op mijn leven heeft achtergelaten. Toen ik naar de eerste klas van het Christelijk Lyceum West in Amsterdam ging, had ik geen hoge verwachting van het leraren corps. De ontmoedigende ervaringen met de laatste onderwijzer van de lagere school had diepe sporen in mijn kinderziel achtergelaten. Maar wat een verschil! De leraar die ons in het eerste leerjaar Nederlands en geschiedenis moest bijbrengen was van een ander kaliber. Zijn naam was Aart Romijn. Die naam kende ik, want ik had eerder een boek gelezen met de titel ‘Hollandse jongens in de Duitse tijd’. Dat was door meneer Romijn geschreven. En in de boekenkast van mijn moeder prijkte een boek met de titel ‘De laatste Ansman’, ook al van Aart Romijn. Het was een leraar die op een vaderlijke manier met zijn leerlingen praatte. Het ging niet alleen over zijn vak, maar over alle mogelijke, voor pubers interessante onderwerpen. ‘Hoe horen jongens en meisjes met elkaar om te gaan’, ‘weten jullie dat mensen van hetzelfde geslacht van elkaar kunnen houden?’ ‘Hoe letterlijk moet je de Bijbel nemen?’. Sommige van die onderwerpen waren best wel gewaagd, maar Aart Romijn wist alles op een integere manier te bespreken. Voor mij was vooral verrassend de manier waarop hij de wekelijkse ochtendwijdingen leidde. Hij wist het Onze Vader op zo’n manier te bidden, dat het voor mij begon te leven. Op de lagere school werd dit prachtige gebed door de meester in sneltreinvaart afgeraffeld.

Een enkele keer lag hij met zijn leerlingen in de clinch. Hij vertelde dat hij actief was binnen de Partij van de Arbeid. Dat was voor de meeste steil orthodox opgevoede leerlingen niet te begrijpen: een christen die socialist was.

Ook mijn moeder was idolaat van deze innemende leraar. Ze kwam met stralend gezicht van de ouderavond terug. “Wat is dat een fijne man”, zei ze. “Zo’n bekende schrijver en hij is zo gewoon”. Een ding kreeg meneer Romijn niet bij haar voor elkaar. “U moet die jongen later naar de journalistenschool laten gaan, want daar is hij geknipt voor en het is een grote wens van hem”. Maar mijn moeder was resoluut. “Daar komt niets van in, want dan moet hij op zondag werken”. Dat is de reden waarom ik uiteindelijk gekozen heb voor het op een na mooiste beroep: schoolmeester. En dat is ook de reden waarom u zit opgescheept met een columnist die nooit de fijne kneepjes van het vak heeft kunnen leren. U moet het er maar mee doen!

Tunnel van hoop

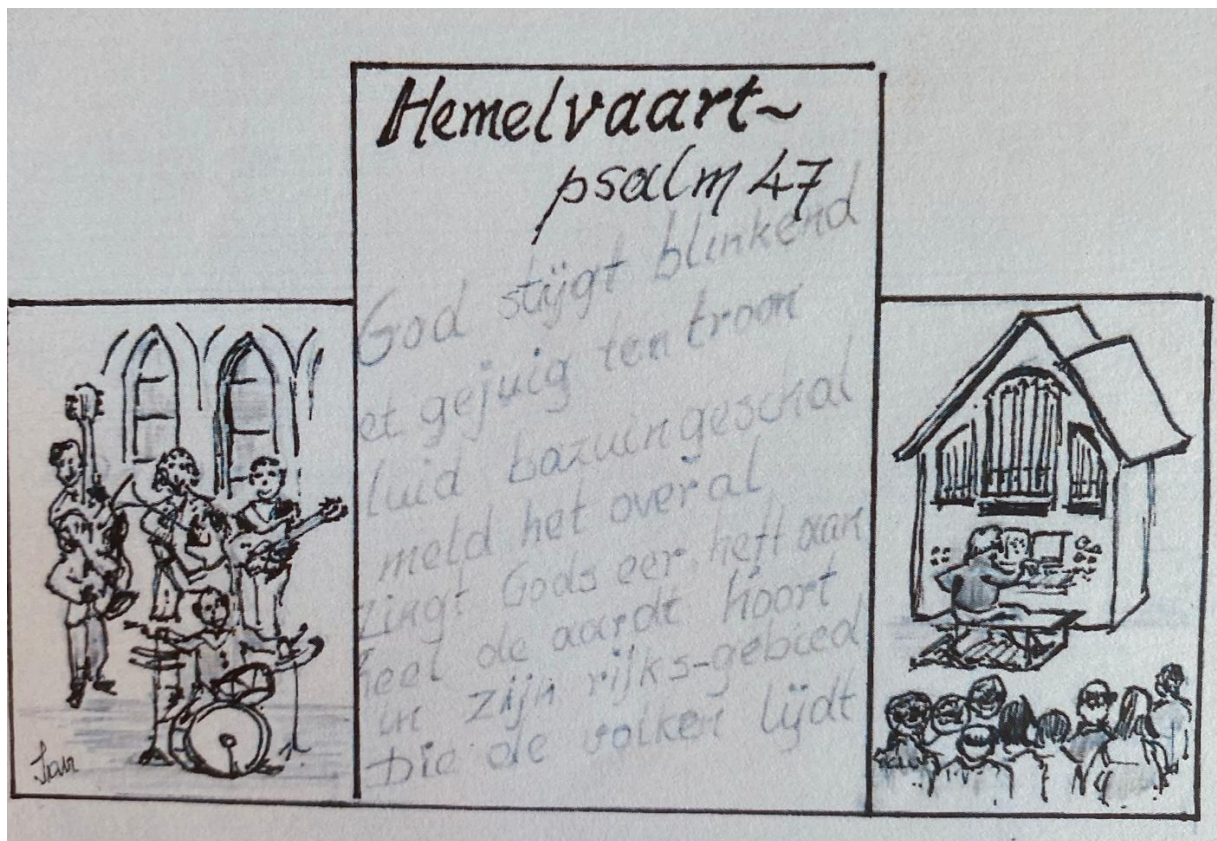
In Sarajevo is de macht van het menselijke kwaad in zijn volle hevigheid zichtbaar. De zinloze burgeroorlog van 1992 tot 1995 heeft zijn sporen achtergelaten. De huizen die in de frontlinie lagen, zitten vol met soms wel honderden kogelgaten. Het zijn pokdalige gezichten die vervreemd naar de andere kant van de stad kijken, de kant waar indertijd de vijand gelegerd was. Het geweld was volkomen willekeurig. Na een paar jaar wist niemand meer waarom de strijd begonnen was. Mensen moesten voor hun basisbehoeften soms de levensgevaarlijke brug oversteken. In de heuvels rondom lagen de omsingelaars. “Kijk, daar lopen twee mensen op de brug. Pak jij de linker, dan schiet ik op de rechter.” Het maakte niet uit of het ging om vrouwen, kinderen of oude mensen. Er werd een soort computerspelletje gespeeld, waarbij geen enkele emotie meer een rol speelde.

Twee mannen liepen over de brug. De jongere probeerde zich zo snel mogelijk uit de voeten te maken, maar de oudere was niet meer zo snel. Hij was een dankbaar doelwit voor de vijand. Een kogel boorde zich in zijn bovenbeen. Hij viel en kon niet meer verder. De jonge man stond in dubio. Moet ik hem daar laten liggen met het risico dat hij doodbloedt? Of moet ik teruggaan en proberen hem in veiligheid te brengen, met een levensgrote kans dat ik zelf geraakt word? Hij besloot tot het laatste. Met veel moeite wist hij de oudere man in veiligheid te brengen. “Zeg jongen”, zei deze, “mijn pet ligt nog op de brug. Kun je die nog even gaan halen?” Ook de slachtoffers verloren vaak de juiste proporties uit het oog.

In die moeilijke jaren was er één mogelijkheid om te ontsnappen. Vrijwilligers groeven vanaf een beschut plekje een tunnel naar het gebied waar de internationale troepenmacht was gelegerd. Lange tijd waren ze daaraan bezig, maar uiteindelijk was hij gereed: een tunnel van één meter breed, 1.60 meter hoog en van anderhalve kilometer lengte. De werklieden verrichten dit werk met gevaar voor eigen leven. Weliswaar lag de ingang op een beschut plekje, maar de wegen ernaartoe lagen voortdurend onder vuur. Toch zetten ze door en wisten ze het karwei te klaren.

De ‘tunnel van hoop’ is tegenwoordig een bezienswaardigheid waar op alle mogelijke manieren de jaren van verschrikking worden uitgebeeld. Er zijn films, foto’s en stukken van dagboeken te zien en te lezen.

Vaak lukt het mensen om anderen in hun erbarmelijke situatie met inzet van al hun krachten te helpen. Soms gaat dat zelfs ten koste van eigen geluk of gezondheid. De mens kan ‘een wolf zijn voor andere mensen’, maar hij is ook in staat tot belangeloze liefde en opofferingsgezindheid. Zo lukt het toch om ‘tunnels van hoop’ te graven waar anderen door gered worden. Hoort u ook tot de werklieden die bereid zijn ‘tunnels van hoop’ aan te leggen?

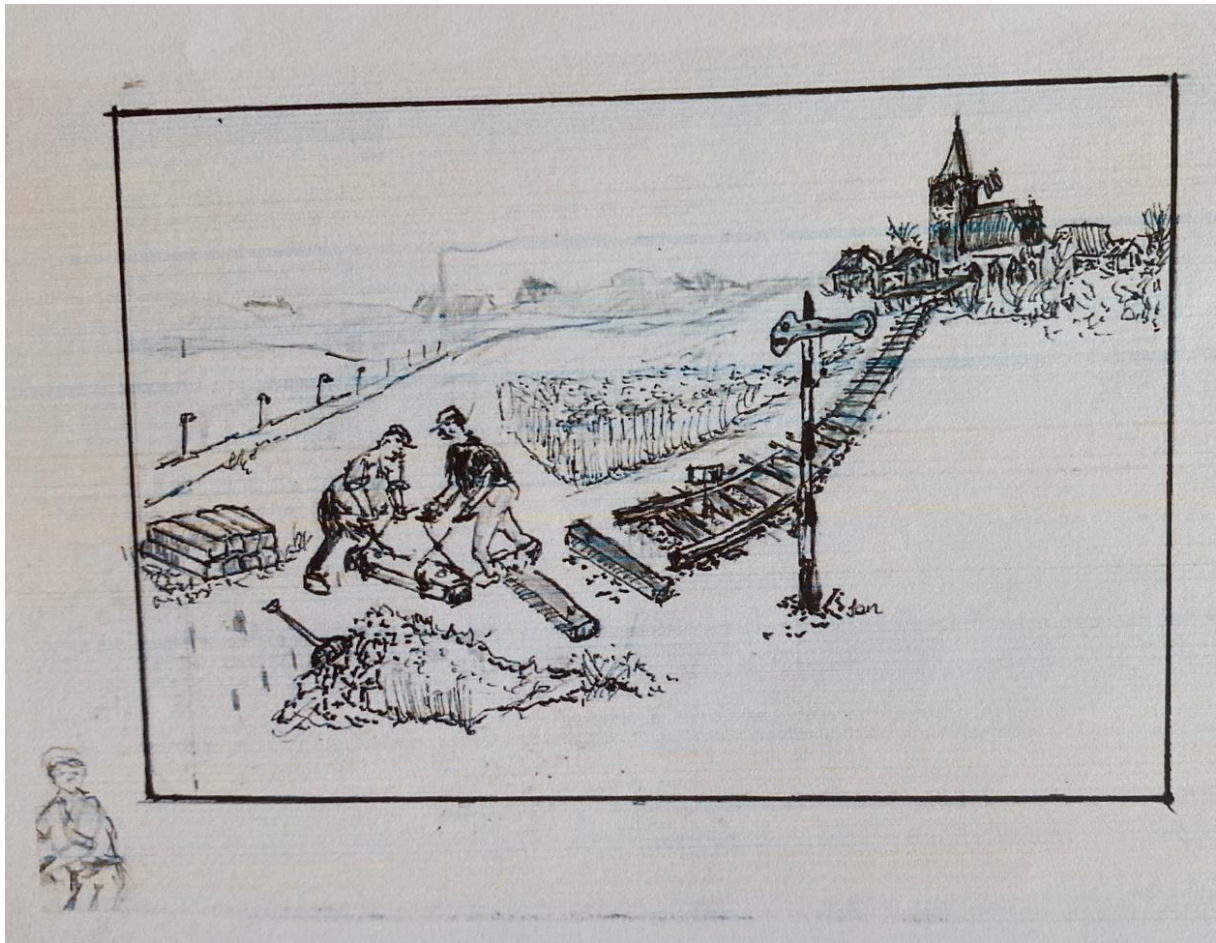
Verschil van beleving- eenzelfde doel

Op Hemelvaartsdag hadden Delia en ik een bijzondere ervaring. In Treebeek werd een gezamenlijke dienst gehouden van de Baptistengemeente en de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt. Deze toenadering tussen twee kerken met een totaal verschillende achtergrond was vrij opmerkelijk, maar tot mijn verrassing werd er ook een uitnodiging naar onze kerk gestuurd. “Doen jullie mee om samen met ons het feest van de Heer te vieren?”

Na overleg met onze kerkenraad stuurde ik een bericht terug dat wij de uitnodiging zeer op prijs stelden, maar er niet op konden ingaan omdat we zelf een gezamenlijke dienst in Landgraaf hielden. “Maar”, zo schreef ik op gezag van de kerkenraad terug, “volgend jaar willen we er graag bij zijn”.

Toch besloten wij zelf om het witte kerkje van de Baptisten aan de Trichterweg in Treebeek op Hemelvaartsdag te bezoeken. We werden hartelijk ontvangen en zongen uit volle borst mee met de liederen die onder begeleiding van een combo aan het begin van de dienst werden gezongen. Er zat zowaar ook een psalm bij: psalm 47, het lied over God die met gejuich opvaart naar Zijn troon. Maar wat een aparte berijming werd er gebruikt. Zowel de oude als de nieuwe berijming van deze psalm kan ik uit het hoofd meezingen, maar deze woorden waren mij vreemd. Wel wist ik dat zowel de Vrijgemaakte als de Baptistenkerk met een eigen psalmberijming op de markt waren gekomen. Aan de tweede heb ik zelfs ooit een (bescheiden) bijdrage mogen leveren. Deze eigen berijmingen hadden er kennelijk mee te maken dat er wel behoefte was aan eigentijdse teksten, maar dat het voor de kleinere kerkgemeenschappen te kostbaar was om de rechten voor het Liedboek van de Kerken te betalen. Na het zingen werd er een bevlogen preek gehouden over dezelfde psalm 47. En daarna werd er weer hartstochtelijk gezongen. Toen we na het koffiedrinken naar huis gingen, moesten we bekennen dat we een fijn samenzijn met andere christenen hadden beleefd.

’s Middags vertrokken we naar Urk. Op Hemelvaartsdag wordt daar een zangavond gehouden waar alle Urker koren een bijdrage leveren. Het begin was hartverwarmend: er werden liederen gezongen door een kinderkoor van zeker 70 leden, allemaal stijlvol gekleed in Urker klederdracht. De avond werd geopend met gebed en het zingen van een psalm. En jawel, het was psalm 47. Maar nu zongen de 700 aanwezigen de oude berijming op hele noten. In mijn jeugd heb ik een grondige afkeer gekregen van dit ‘isoritmische’ zingen, dat me herinnerde aan de bekrompen en soms zelfs beangstigende wijze van geloven in de streng gereformeerde kringen. Maar nu het lofzang opklonk uit de kelen van zovelen, ervoeren we een plechtig en verheven gevoel. Daarna wisselden koorzang en samenzang elkaar beurtelings af. Tot onze verbazing werden grotendeels dezelfde liederen gezongen die ’s morgens in een andere setting ook ten gehore waren gebracht. ‘Kroon Hem met gouden kroon’ en ‘Welk een vriend is onze Jezus’. Het zijn liederen die velen graag meezingen. In onze nieuwe zangbundel zijn ze niet terug te vinden. Ik zou graag tien gezangen uit het nieuwe liedboek willen inruilen voor een van deze liederen. Tot mijn voldoening kon ik constateren dat zowel de evangelische als de reformatorische zusters en broeders hun geloof in hun liederen misschien wel enigszins verschillend beleven, maar dat ze hetzelfde doel hebben: het bezingen van de grootheid van de Heer.

Dwarsliggers

U kent ze wel, de mensen die altijd iets hebben op te merken of ergens op hebben af te dingen. Je hebt een prachtig plan ontvouwd dat door het grootste deel van de toehoorders met enthousiasme wordt begroet, maar dan is er toch nog iemand die de tekortkomingen van het plan of de mogelijke schaduwzijden naar voren weet te brengen. Hinderlijk is dat! Dergelijke dwarsliggers maken zichzelf niet geliefd.

Ik heb het dan nog niet over de Groningse boer die op de vraag waarom hij tegen een bepaald plan stemde, antwoordde: “Ik bin teung’n omdat ik teung’n bin”.

Ik bedoel ook niet de aartsconservatieven die op voorhand elke vernieuwing afwijzen. Zij vormen een blok aan het been waardoor je moeilijk vooruit kunt komen. Je strompelt dan voort zonder dat er enige progressie wordt geboekt.

De notoire querulant bedoel ik ook niet. Die is er alleen maar op uit om te provoceren, zonder dat daar enige opbouwende bedoeling achter zitten. Het merendeel van hen heeft de kerk inmiddels verlaten en onderdak gevonden bij extreme politieke partijen, waar ze ook binnen de kortste keren met elkaar overhoop liggen.

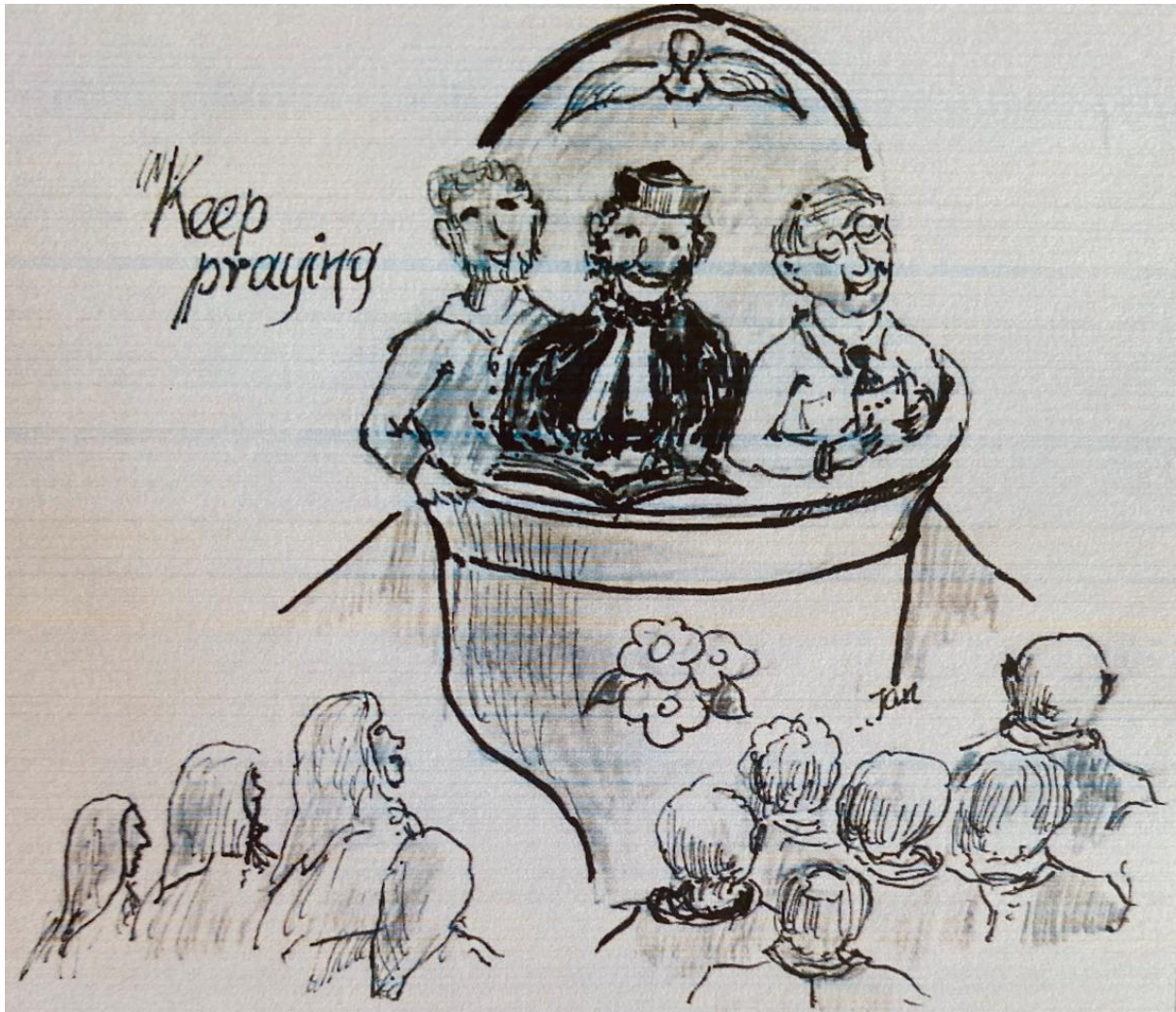
Dwarsliggers willen de zaken van twee kanten te bekijken. Zij komen wel degelijk met argumenten. Ze proberen de euforie enigszins te temperen en de mogelijke nadelen te belichten. Als een minister alleen maar grote plannen presenteert, maar het kostenplaatje uit het oog verliest, dan zitten we na een aantal jaren in grote problemen.

Je kunt met z’n allen in een mooi versierde zaal een groot feest willen vieren, maar je moet er wel zeker van zijn dat de nooduitgangen niet geblokkeerd zijn. Er moet een uitweg mogelijk zijn om niet opgesloten te komen zitten.

Ook in de kerk hoor je weleens gemopper over mensen die met tegenwerpingen komen. Wij kunnen daar niet goed mee omgaan. Zakelijke verschillen van mening kunnen in het persoonlijke vlak worden getrokken en daar zijn zelfs kerkscheuringen door ontstaan. Laten we ons voor de argumenten van anderen openstellen, ook al hebben we er moeite mee en vormen ze misschien een koude douche over ons warme enthousiasme. Het is goed om alles van twee kanten te bekijken en rekening te houden met onverwachte tegenvallers.

Ik moet denken aan de bielzen bij de spoorwegen. Om een spoor goed te kunnen aanleggen is het nodig om er stevige balken schuin onder te leggen. Alleen op die manier is het mogelijk om een recht en stevig spoor te kunnen aanleggen.

Wees daarom zuinig op onze dwarsliggers. Zij kunnen ons voor ontsporingen behoeden!

Keep praying

21. Keep praying

December 2019- januari 2020

Een van mijn merkwaardigste, maar ook meest gedenkwaardige decembermaanden was die van 1992. Hebt u weleens van Zaporozje gehoord? Tot december 1992 wist ik niet waar het lag. Toen kwam er een uitnodiging van de Nederlandse dambond met de vraag of ik mee wilde als begeleider van twee Nederlandse jongens die waren afgevaardigd voor het jeugdwereldkampioenschap dammen. Nu ben ik vaker als coach van jeugdspelers meegegaan, maar nooit in de winter en ook nooit zo ver. Zaporozje ligt in de Oekraïne. Het is een stad van omstreeks een miljoen inwoners. Vlak na de ineensstorting van het communisme hing er nog een grote grauwsliuier over deze saaie industriestad. Er stond een grote automobiefabriek, maar het meest opvallend was het grote standbeeld van Lenin dat de grootste straat van de stad beheerste.

Het toernooi werd gehouden van 18 t/m 28 december. Met de kerstdagen was ik dus ver van huis, maar ik rekende erop dat het mogelijk was om kerstfeest te vieren. Een aparte ervaring: kerstfeest in een ver (en koud) land. Toen ik in het hotel informeerde waar ik op Eerste Kerstdag een kerkdienst zou kunnen bijwonen, kreeg ik te horen dat het kerstfeest gevierd werd op 12 januari. De Oosters-orthodoxe kerk hanteert een andere kalender dan wij. Het grote feest van de geboorte van Christus wordt er ruim twee weken later gevierd dan bij ons.

Is het dan mogelijk om op zondag naar een kerk te gaan, vroeg ik. Als de jongens aan het dammen waren, kon ik toch weinig anders doen dan vanuit een hoekje van de speelzaal toekijken. Ik kon best een paar uur gemist worden.

Het had de nodige voeten in de aarde: er werd contact gezocht met een gemeentelijke instelling, maar uiteindelijk kreeg ik te horen dat ik zondagmorgen afgehaald zou worden door leden van de plaatselijke Baptistenkerk. De organisatoren van het toernooi zorgden ervoor dat ik een Engelssprekende tolk meekreeg, want met de hooguit honderd Russische woorden die ik kende, zou ik onmogelijk iets van de dienst kunnen begrijpen.

Voor de dienst begin werd ik in de consistorie voorgesteld aan de predikant. Leonid Petrenko sprak geen woord over de grens. Mijn tolk vertelde dat ik geacht werd in de dienst enige woorden tot de gemeente te spreken. In Baptistengemeenten, ook in Nederland, is het niet ongebruikelijk dat gasten zich voorstellen en iets over zichzelf of hun gemeente vertellen.

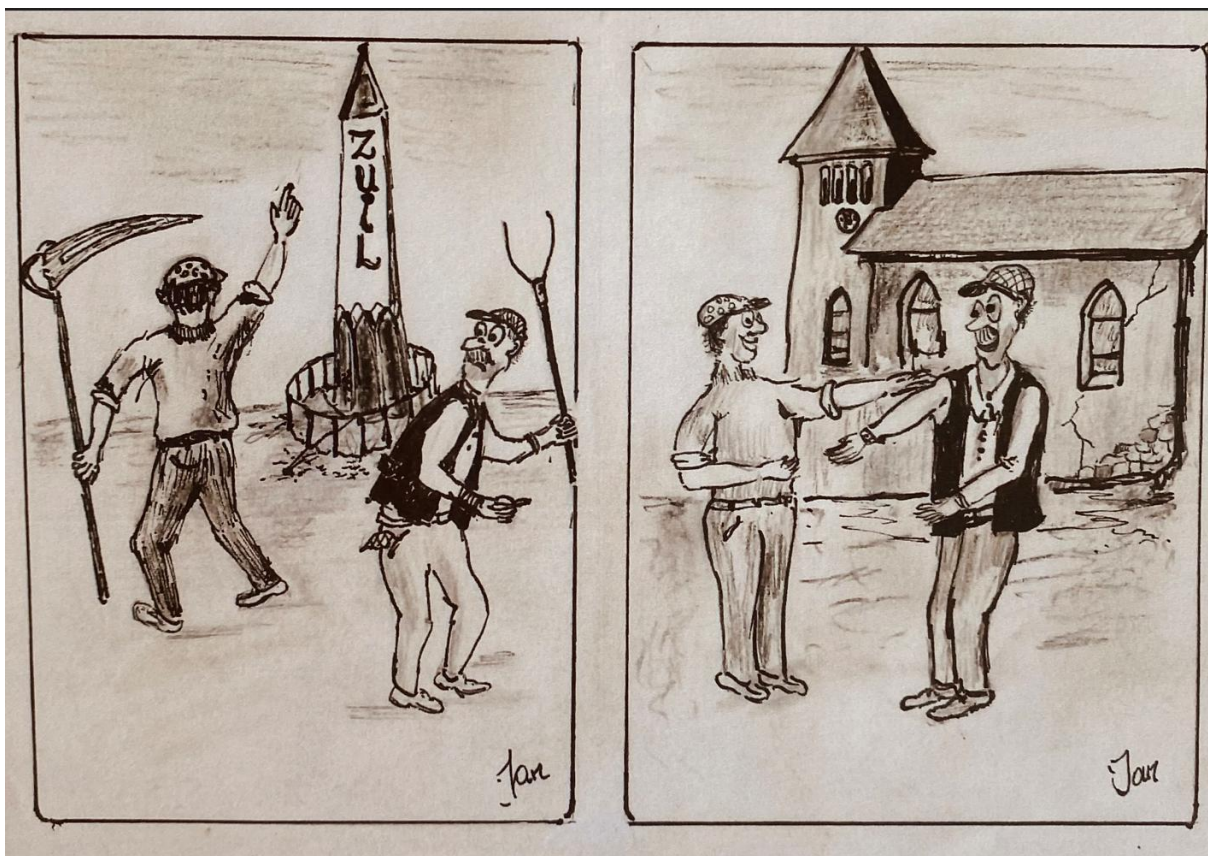
De dienst zelf was heel apart. Mannen en vrouwen zaten gescheiden, de jeugd zat op de galerij. De kerk was van de eerste tot de laatste plaats bezet. De gezangen deden erg denken aan de liederen van Johannes de Heer. Tot mijn verbazing begon de gemeente heen en weer te deinen. Ze waren, wat ze in Limburg noemen, aan het 'sjoenkelen'. Toen de preek begon en de tolk ijverige pogingen deed de inhoud te vertalen, besepte ik dat ik in een 'zwarte Gereformeerde bondsgemeente' was terechtgekomen. "Geef na afloop maar een samenvatting" zei ik, ongetwijfeld tot zijn opluchting, tegen hem.

Toen kwam het moment waarop ik samen met de tolk de preekstoel mocht beklimmen. Tijdens de preek zat ik me af te vragen wat voor zinnige boodschap ik de gemeente mee zou geven. Ik vertelde de toehoorders dat er in de kerken van Nederland in de voorgaande jaren veelvuldig was gebeden voor de landen achter het IJzeren Gordijn, die te lijden hadden gehad van de communistische onderdrukking. Tot mijn verrassing zei de predikant: "Keep praying". Blijf bidden, want we hebben jullie gebed hard nodig.

In Nederland hadden we het idee dat de gebeden verhoord waren en dat het nu niet meer zo hard nodig was. Naderhand groeide bij mij het besef dat wij ons er bij de gebeden weleens gemakkelijk vanaf maken. "Bid zonder ophouden", wordt ons in de Bijbel geleerd, maar wij laten het misschien te snel afweten.

Ik heb in 1992 geen Kerstfeest gevierd, maar het was toch een van mijn meest gedenkwaardige decembermaanden.

Het contact met de gemeente in Zaporozje heb ik nog een poosje volgehouden, maar uiteindelijk is het verwaterd. De kerken in Oost- Europa liggen me echter nog steeds na aan het hart.

De twee broers

In mijn verslag van de gemeenschappelijke kerkdienst met de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt schreef ik over de beide kerken als twee broers die wel de band met de Vader hadden behouden, maar die elkaar uit het oog waren verloren. Gelukkig zijn de verhoudingen de laatste jaren aanzienlijk verbeterd. Hoe is het zover kunnen komen?

Tijdens de Tweede Wereldoorlog escaleerde een conflict over de ‘veronderstelde wedergeboorte’. Afgezien van de vraag of een dergelijke kwestie ook nu nog de gemoederen in beweging zou zetten, verbaas ik me over twee dingen. Allereerst is het niet voor te stellen dat er midden in de moeilijke oorlogsjaren gebakkeleid werd over een dogmatische kwestie. Verder is het verbazingwekkend dat mensen, zelfs als het theologen zijn, zich menen te moeten bemoeien met dingen die, zoals we dat vroeger nogal plechtig plachten te zeggen, ‘besloten liggen in Gods raadsbesluit’. Mens, waar bemoei jij je mee? Dat de scheuring grote verdeeldheid bracht in de Gereformeerde gelederen, was onvermijdelijk. Vriendschappen werden beëindigd en familiebanden kwamen onder druk te staan. Je kon er maar beter niet over praten!

Hoe ging het verder met de Vrijgemaakte broeders en zusters? Misschien hebben de Synodale Gereformeerden gedacht dat de storm zou gaan liggen en dat het kleine kerkgenootschap geen blijvende plaats in het religieuze landschap zou kunnen verwerven. Niets was echter minder waar. De ‘Vrijgemaakten’ bleken over voortreffelijke organisatorische talenten te beschikken. Naast een eigen kerkgenootschap werden er een eigen politieke partij (de GPV), een eigen dagblad (het Gereformeerd Gezinsblad, later omgedoopt in het Nederlands Dagblad) en eigen scholen opgericht. Er ontstond een Vrijgemaakte ‘zuil’. Er kwam zelfs een eigen psalmberijming die trouwens de toets der kritiek ruimschoots kon doorstaan. Op alle terreinen wilde men zich kunnen meten met anderen: kwaliteit stond voorop. Terwijl de synodale Gereformeerden zich meer en meer op de buitenwereld richtten, handelden de Vrijgemaakten naar het adagium van Abraham Kuijper, ‘in het isolement ligt onze kracht’. Een typerend voorbeeld van de zelfgenoegzaamheid van de GKV was de preek van een dominee in Wageningen, die durfde te zeggen: “Als Jezus vandaag terug zou komen op aarde, dan zou Hij hier ter kerke gaan”. Maar vrij plotseling kwam er openheid. De eigen krant richtte zich ook op andere Christenen, de politieke partij fuseerde met een andere Christelijke partij. Wie de ontwikkelingen niet heeft gevolgd, zal verbaasd zijn over de huidige openheid van (de meeste) Vrijgemaakte kerken. Het lag daarom in de lijn van de ontwikkeling dat er een gezamenlijke kerkdienst kwam bij de herdenking van het feit dat honderd jaar geleden de Gereformeerde kerk van Treebeek werd opgericht.

Niet iedereen kan het verleden vergeten. Bij een vorig jubileum, toen geprobeerd werd om gezamenlijk tot een herdenking te komen “werden we heel onheus bejegend”, zo luidde het commentaar. “We kunnen hier niet aan meedoen”. Ik legde dit voor aan ds. Blijdorp, de predikant van de Vrijgemaakte Kerk van Brunssum/ Treebeek. “Ach, wij zijn veranderd”, zei hij. Ongetwijfeld heeft hij gelijk, al heeft de synodale kerk een lichte voorsprong. Die kerk heeft openlijk schuld betuigd voor de scheuring van 1944. En wat moeten we zeggen tegen hen die moeite hebben met de ontstane samenwerking? De moeite is goed te begrijpen. Zo is de verontwaardiging van de oudste zoon in de gelijkenis ook verklaarbaar. Toch moeten wij ons afvragen of we onze frustraties opzij kunnen zetten en mee kunnen doen aan het feest. Het zou een mooi voorproefje zijn van het feest van ‘de bruiloft van het Lam’, dat we ooit samen zullen vieren.

Makke schapen

Het werd me al geleerd voordat ik kon lezen en schrijven. Als mijn ouders me 's avonds naar bed brachten werd meestal het bekende avondgebed 'Ik ga slapen ik ben moe' gezongen, maar mijn vader wisselde dat soms af met een ander dierbaar gebedje dat eindigde met de regel 'Laat mij van uw grote kudde toch een heel klein schaapje zijn'.

Bij mijn opoe in Zeeland kreeg ik schapen te zien. In Amsterdam zag je buiten alleen maar katten en honden, voor zover die tenminste niet in de hongerwinter waren opgegeten.

Op de kleuterschool, die ik in oktober 1945 ging bezoeken, hing een mooie plaat: de Goede Herder met zijn schapen. Met die herder had ik wel iets. Hij had een zeer vriendelijke uitstraling, maar de schapen lieten mij tamelijk onverschillig.

Het is opvallend hoe diep het beeld van de herder en zijn schapen in ons christelijk collectief geheugen staat gegrift. Je ziet dat bij uitvaartdiensten. In misschien wel de helft van de gevallen houdt de predikant een overdenking over psalm 23: De Heer is mijn Herder. Ook mensen die het contact met de kerk grotendeels zijn verloren, hebben het beeld van de Goede Herder nog duidelijk voor ogen. Misschien hing de mooie plaat ook bij hen op school aan de wand.

Ik heb niet veel met schapen. Het zijn tamelijk domme en passieve dieren. Als er een van hen over de dam is, volgen de andere zonder nadenken. En dat er veel makke schapen in een hok gaan, duidt ook niet op een onafhankelijke geest.

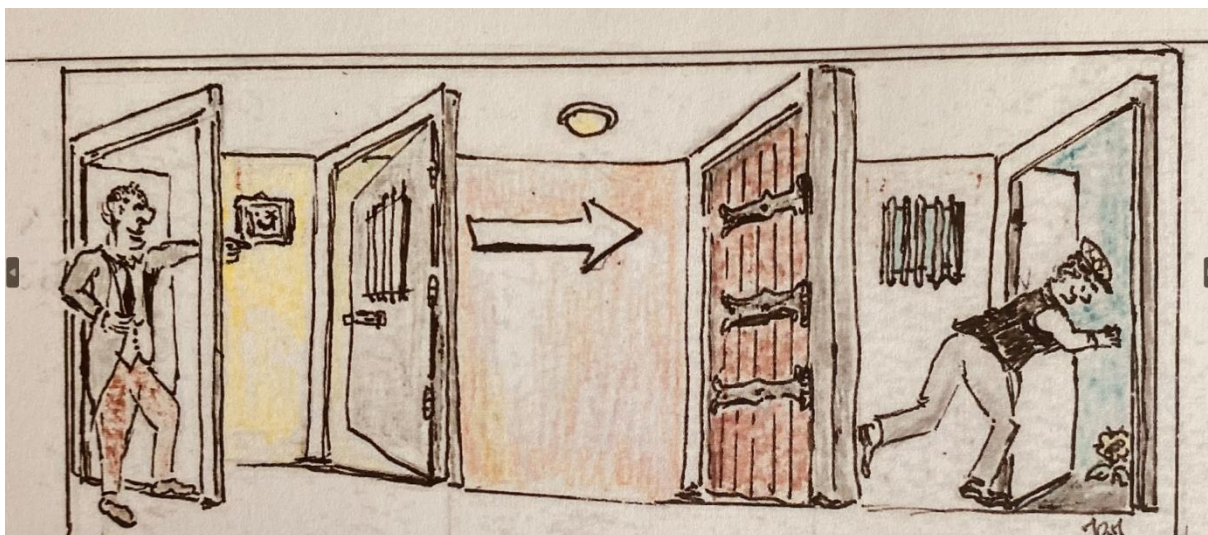
De gelijkenis van de Goede Herder heb ik vele malen horen vertellen en er is vaak in de kerk over gepreekt. Eerlijk gezegd heb ik in de loop der jaren steeds meer sympathie gekregen voor dat ene schaap dat zijn eigen weg zoekt. Hij volgt niet dat andere schaap dat over de dam is en hij voelt er niets voor om met de andere in één hok opgesloten te worden.

Ik moet toegeven: voor de herder is het een ongemakkelijke klant. Het eigenzinnige dier bezorgt hem handenvol werk. De herdershond heeft kennelijk lopen slapen en de andere, brave schapen uiten tegenover elkaar kopschuddend hun zorgen over het onwillige dier. Maar hij durft het aan. Hij (of is het misschien een 'zij') wil wel eens weten hoe de wereld buiten de kudde eruit ziet. Leve het eigen initiatief!

Moeten we dan maar minder vaak psalm 23 zingen? Moeten we niet langer liederen zingen als 'Leer mij volgen zonder vragen?'. Geef mij maar het lied 'Met open ogen, open oren, om al uw tekens te verstaan'. Dat is de manier waarop ik in het leven wil staan en waarop ik in de kerk wil functioneren.

Maar toch kan er een moment komen waarop ik mijn zelfverzekerdheid ben verloren. Als het einde nadert en andere zekerheden me ontvallen, dan zal ik me niet meer aan mijn eigen zekerheid kunnen vastklemmen. Dan zal ik misschien terugdenken aan het avondgebedje dat mijn vader mij heeft geleerd. En dan zal ik hopelijk ook de volle betekenis van de mooie plaat met de Goede Herder en van psalm 23 begrijpen.

Ik wens u allen een zinvolle tijd in een fijne, maar toch enigszins kritische kudde.

Kom uit je hok

Als ik in een gezelschap vertel dat ik op Urk geboren zijn, dan zijn de reacties verdeeld. Een deel van de toehoorders kijkt me vol bewondering aan. Je ziet ze denken: “Dat zal dus wel een man van principes zijn. Waren er zo maar veel meer”. Het andere deel van de aanwezigen kijkt me meewarig aan. Ze zijn ervan overtuigd dat ze met een ‘Prinzipienreiter’ te maken hebben die geen tegenspraak duldt. Voor beide groepen ben ik ingedeeld. Ik pas in een hok en zal daar niet meer uitkomen. Dan hoef ik niet eens meer te vertellen dat ik maar 2 ½ jaar in mijn geboorteplaats heb gewoond. Het oordeel is geveld.

Een poosje geleden raakte ik op de damclub (niet tijdens, maar na de partij, want anders zijn de blikken van de andere spelers dodelijk) in gesprek met een van de andere leden. Toen ik vertelde dat ik praktiserend christen was, zei hij prompt: “Dan stem je dus zeker op het CDA?” “Nee”, zei ik, “niet meer sinds de flirt met de PVV”.

Ondanks dat mijn antwoord waarheidsgetrouw was, had ik toch een ander antwoord moeten geven. Ik had kunnen zeggen dat mijn stemgedrag hem niets aanging en dat hij me moest beoordelen op mijn daden, of ik had een discussie kunnen aangaan over het belang van het uitbrengen van een stem op een christelijke partij. Maar ook in deze situatie was ik al bij voorbaat in een hok geduwd.

In de eigen kring van protestantse medezusters en – broeders kan ik het soms niet nalaten te vertellen dat ik mezelf beschouw als een ‘evangelische christen’. Over de inhoud van dat begrip heb ik dan nog geen woord gezegd, maar bij navraag zal ik toegeven dat ik nostalgische gevoelens krijg bij het zingen van liederen van Johannes de Heer en dat ik trouw naar ‘Nederland zingt’ en ‘Songs of Praise’ luister. Deze programma’s gaan soms een hevig gevecht aan met mijn favoriete ‘Studio Sport’. Ook nu zal een deel van de aanwezigen mijn bewering met instemming begroeten, maar anderen schudden het hoofd en vragen voorzichtig: “Dus dan ben je zeker tegen homoseksuele relaties en dan geloof je dat de Schepping in exact zes maal 24 uur heeft plaatsgevonden?”. Natuurlijk zijn er evangelische christenen die deze opvattingen erop na houden, maar ik pas niet in zo’n benauwd hokje. Hier ziet u drie voorbeelden van de manier waarop mensen door anderen in hokjes worden ingedeeld. Dat is gemakkelijk en voorspelbaar. De mensheid wordt ingedeeld volgens bepaalde stereotypen.

Vaak is het zo dat we het zelf wel best vinden. We horen graag in zo’n hokje thuis en zullen dat rolpatroon bevestigen.

Toch zou ik willen zeggen: “Beste mensen, kijk over de wanden van je hokje heen. Zoek de ruimte en breek eruit!”. Pas dan ben je een volledig mens en kan je mensen die er andere opvattingen op na houden beter begrijpen.

Het helpt je ook in het beter begrijpen van je kinderen en kleinkinderen.

Dus: kom uit je hok.

Voorlieden

Van mei 1944 tot juli 1950 woonde ik in een oude wijk van Amsterdam- West. Op de Jacob van Lennepkade was het gebruikelijk om alle volwassenen met tante of ome (niet oom) aan te spreken. Boven ons woonden tante Mien en ome Willem. Bij hen kwam ik vaak over de vloer. Schuin boven ons woonde ome Piet, een man die ik niet zo vaak te zien kreeg. Wel zag ik een paar keer per week zijn enigszins simpele zoon Frans, die met een bakkerskar langs de deuren ging. Als er klanten kwamen, tilde hij het deksel omhoog en zette dat vast met een soort stok. Het leek alsof de kar zijn tong naar mij uitstak.

Ome Piet was niet zo vaak thuis. Van oorsprong was hij vuilnismansman, maar na de oorlog ging hij de scholen langs als goochelaar. Hij had zich zodanig in deze liefhebberij bekwaamd dat hij er een bescheiden boterham mee kon verdienen. Op een keer kwam hij ook op mijn school een voorstelling geven en trots kon ik de andere kinderen vertellen: “Dat is mijn buurman”. Op een dag zei mijn vader dat ik maar beter niet bij ome Piet over de vloer kon komen. Op de vraag waarom niet, antwoordde hij: “Die man is communist”. En aangezien dat iets vreselijks scheen te zijn, ging ik mijn buurman voortaan uit de weg.

Ik wil op geen enkele manier de verwerpelijke communistische ideologie goedpraten, maar vele jaren later kreeg ik wel een totaal andere visie op mijn vroegere bovenbuurman.

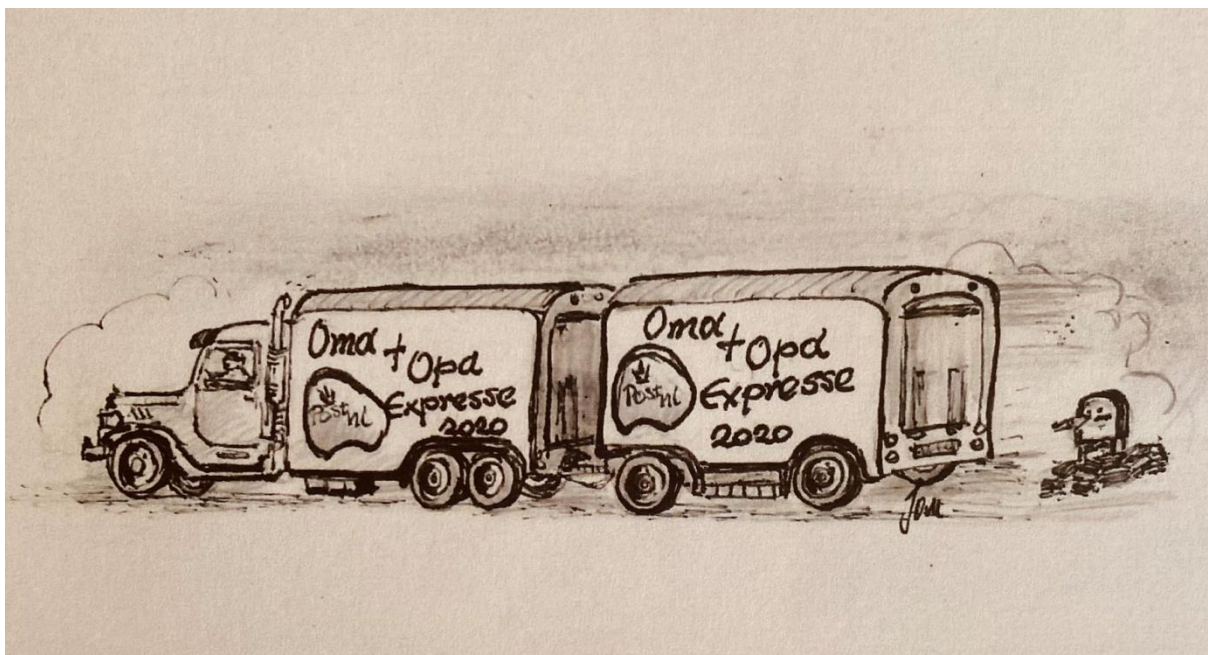
Piet Nak (1906-1996) was een van de twee voorlieden van de Februaristaking. Hij keerde zich als de eerste tegen het onrecht dat zijn Joodse kameraden werd aangedaan. Daarmee nam hij een groot risico, maar door tijdig uit beeld te verdwijnen, wist hij uit handen van de Duitsers te blijven. Als kind heb ik nooit beseft wat voor groot en moedig man er in mijn onmiddellijke omgeving woonde.

Zo’n voorman was van een ander kaliber dan de voorman van de politieke partij van mijn ouders. Zij waren trouwe leden van de SGP. De voorman en oprichter van die gezagsgetrouwe partij was ds. G.H. Kersten. Er kan allerminst gezegd worden dat deze dominee van de Gereformeerde Gemeente Duitsgezind was. Maar wel hield hij zijn volgelingen voor dat de Duitse bezetting een verdiende straf van God was voor ‘dit dwaas en overspelig geslacht dat de geboden Gods dagelijks overtrad’. Het Nederlandse volk moest deze straf lijdzaam over zich heen laten komen en geen actief verzet plegen.

Als ik die twee voorlieden met elkaar vergelijk, moet ik denken aan de tekst uit Matteüs 7 die thuis uit de mij vertrouwde Statenvertaling regelmatig werd voorgelezen:

‘Niet een iegelijk, die tot mij zegt: Heere, Heere (.....) maar die daar doet den wil mijns Vaders’.

Als het 4 en 5 mei wordt, kan ik geen omgekomen familieleden herdenken, maar mijn gedachten zullen uitgaan naar Piet Nak, de man die de vijand trotseerde met gevaar voor eigen leven en zo meer de wil van de Vader volvoerde dan de dominee van de SGP.

Het verraderlijke corona

De naam klinkt zo lief: het Latijnse woord Corona betekent ‘kroon’ en bij dat woord krijg je geen onaangename associaties. Bij ‘aids’ en ‘SARS’ kun jij je voorstellen dat er over een ziekte gesproken wordt, maar ‘corona’ past meer bij een bloemenwinkel of desnoods een biermerk. In Wikipedia las ik dat er ooit een heilige Corona heeft geleefd. Het was een Egyptisch meisje, dat op 19-jarige leeftijd vanwege haar christelijke geloof werd gemarteld en gedood. Haar hulp kan, o hoe cynisch, worden aangeroepen bij epidemieën. Dat heeft kennelijk niet geholpen. Wij leven in een bevoorrechte tijd, want hoe zwaar de pandemie er ook inhakt, er worden allerlei middelen gevonden om de ‘schade’ te beperken. Dat was heel anders in de Middeleeuwen. Als de pest uitbrak kon iemand wel naar een ziekenhuis worden gebracht, maar dat betekende doorgaans een zekere dood. Er waren geen medicijnen en er was geen beademingsapparatuur. Tot overmaat van ramp zochten de mensen hun heil in de kerk, waar ze dicht opeengepakt de ziekte aan elkaar overdroegen.

Mijn ouders hebben als jongvolwassenen in 1918 de Spaanse griep meegemaakt. Hoewel men toen al voldoende wist van het gevaar van besmetting en er ook medicijnen op de markt waren, moesten ze hopen en bidden dat het leed aan hen en de hunnen voorbij zou gaan. Het feit dat ze beiden in een dorp woonden, werkte daarbij in hun voordeel. Steden waren kwetsbaarder.

Ik hoorde beweren dat ‘elk nadeel zijn voordeel’ heeft en dat er ook bij deze ramp lichtpuntjes te ontdekken waren. Het gaat mij echter te ver om eventuele ‘voordelen’ af te wegen tegen ‘het nadeel’ van de vele duizenden doden die gevallen zijn. De weegschaal slaat altijd uit naar de verkeerde kant.

Wel is het opvallend hoe gemakkelijk mensen zich aan beperkende omstandigheden aanpassen. Het is ook verblijdend te zien hoe in dergelijke omstandigheden bij velen het beste naar boven komt. Heel vindingrijk worden er manieren gevonden waarop het contact met eenzame mensen wordt onderhouden. De posterijen moesten de afgelopen tijd bijna twee keer zoveel kaarten verwerken als onder normale omstandigheden. Velen dachten niet alleen aan vader en moeder, opa en oma, maar ook aan de alleenstaande tante en de vroegere buurman die nu in het verzorgingshuis woonde.

Het is bewonderenswaardig te zien hoe ook onze kerk zich weet aan te passen. Er zijn mensen met bovengemiddelde kwaliteiten die ervoor kunnen zorgen dat de kerkdiensten met beeld en geluid worden uitgezonden.

Toch geeft de crisis te denken. Hoe vanzelfsprekend vonden wij onze geriefelijke levenswijze en hoe afhankelijk waren wij van onze welvaart? Wij genoten volop, vaak met voorbijgaan aan de nood van andere mensen in ons land en elders in de wereld. Nooit eerder in de afgelopen tijd was de lucht zo schoon als nu. Vliegtuigen staan aan de grond, treinen vervoeren minder dan 10% van de reizigers die onder vroegere omstandigheden werden vervoerd en zelfs de misdaad is enorm afgenomen.

We kunnen ons afvragen of we met minder toekunnen. Hebben we er een ramp voor nodig, of kunnen we ook zelf de discipline opbrengen om onze wereld schoner, duurzamer en vriendelijker te maken? Met die vraag mogen we ons de komende tijd bezighouden.

Ik wens ons allen een geest toe die openstaat voor bezinning.

Wat voor priester ben je?

Als ik in een katholiek gezin was opgegroeid, dan was ik misschien wel priester geworden. De fascinatie voor geloof en kerk zat er al jong in. Dat kan natuurlijk te maken hebben met de diep religieuze sfeer waarin ik ben opgegroeid. Tijdens mijn werkzame leven heb ik zelfs serieus overwogen om theologie te gaan studeren. Praktische bezwaren en angstkreten van mijn vrouw maakten dat ik deze ambitie niet heb verwerkelijkt.

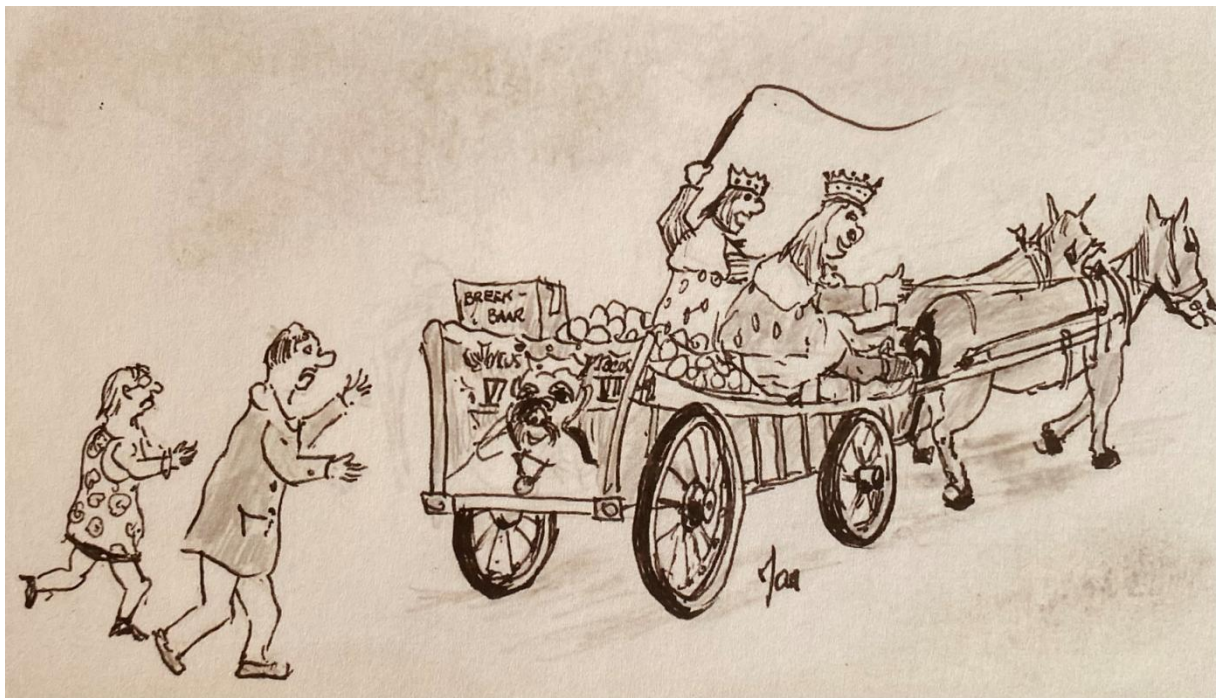
Ik heb geprobeerd me voor te stellen hoe het zou zijn geweest als ik priester in de Rooms-katholieke kerk was geworden. Zou ik aan de goede kant van de streep hebben gestaan of zou het op den duur mis zijn gegaan? Er zijn zoveel geestelijken die zich schuldig hebben gemaakt aan misbruik. Zou ik beter zijn geweest dan een van hen?

Het is voor mij een vaststaand feit dat de verplichting van het celibaat de grote schuldige is. Een mens heeft behoefte aan het ontvangen en het geven van tederheid. Wanneer iemand in een machtspositie komt kan het mis gaan. Een priester die genegenheid voelt voor een kind moet sterk in zijn schoenen staan om zich te kunnen beheersen. Misbruik valt op geen enkele manier goed te praten. Het is fout om misstanden met de 'mantel der liefde' te bedekken, als iemand onder die mantel is uitgekropen.

Protestantse geestelijken zitten in een comfortabeler positie. Wanneer zij thuis komen bij hun partner, al dan niet met kinderen dan kunnen zij hun hart luchten en nieuwe energie verzamelen. Het kan natuurlijk ook een blok aan het been zijn en in een verstoorde relatie heeft een katholieke geestelijke een voorsprong.

Het is gemakkelijk om met afschuw te spreken over de misstanden in de rooms-katholieke kerk. Laten we echter kijken naar de geweldige zegen die een groot aantal geestelijken voor hun kerk en voor de wereld hebben betekend. Ik denk met bewondering aan pater Frans van der Lugt die in de moeilijkste omstandigheden in de Syrische stad Homs op zijn post bleef en dat uiteindelijk met zijn leven moest bekopen. Ik denk aan de vele missionarissen en zendelingen die een moeilijke opdracht, vaak in een ver land, verkozen boven een geriefelijk bestaan in eigen land. Dat zijn de rotsen waarop de kerk van Christus is gebouwd.

In de Paastijd worden er kaarten met wensen gestuurd naar gevangenen in binnen- en buitenland. Zelf vind ik het veel gemakkelijker om wensen te versturen in het kader van een actie van Amnesty International. Dan weet je dat je slachtoffers steunt. De kaarten voor gevangenen zijn anoniem, je weet niet wat ze op hun kerfstok hebben. Is het gemakkelijk om een kaart te sturen, als je weet dat de geadresseerde een pater is die kinderen heeft misbruikt? Toch moeten we ons ervan bewust zijn dat de daders ook slachtoffers zijn; slachtoffers van hun eigen daden. Een kennis die cipier was in de gevangenis en zelf uit een moeilijk gezin kwam, zei tegen mij: "Het is louter toeval dat ik aan de goede kant van de cellen terecht ben gekomen". Daarom pleit ik voor mededogen voor de daders. Maar het mededogen met de slachtoffers moet vele malen groter zijn.

.... De koningen achterna

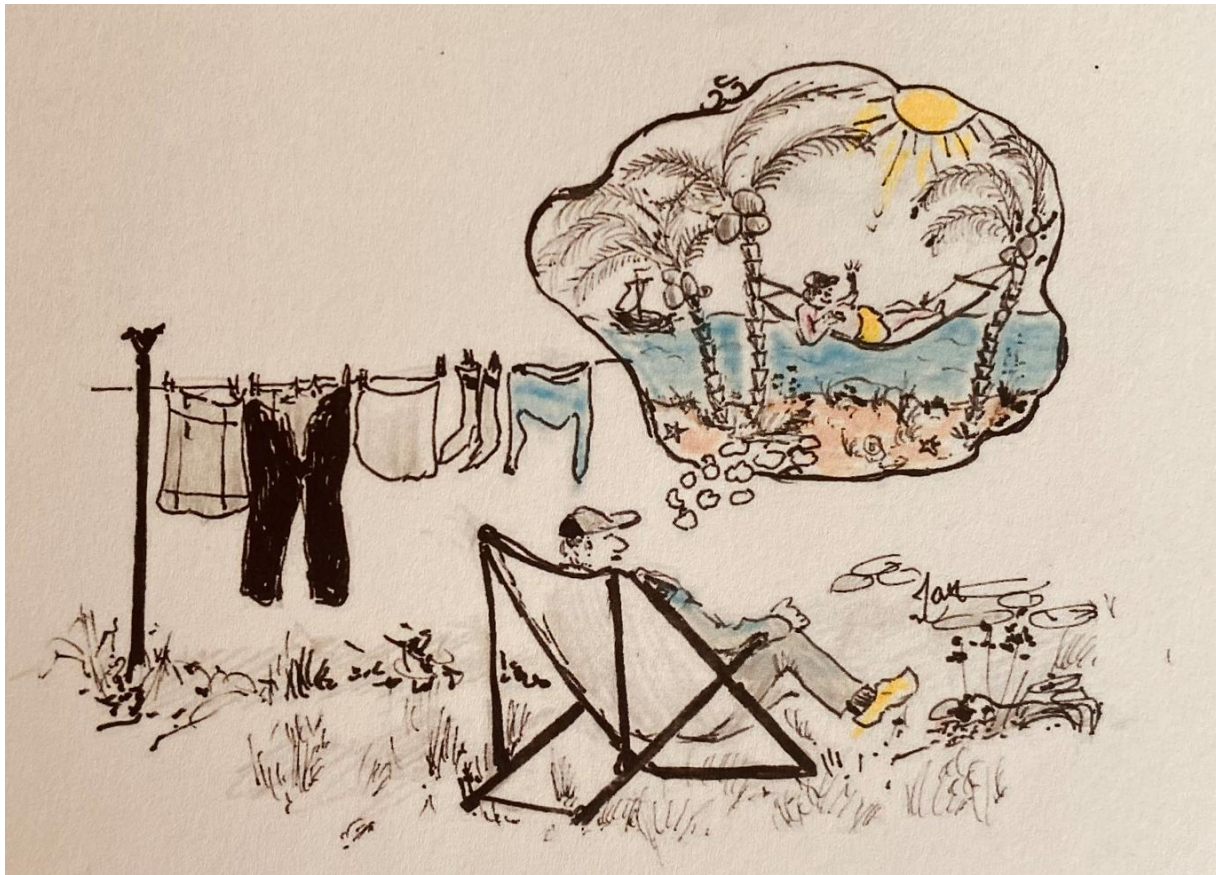
De kerk lijkt niet de meest geëigende plek voor een schaterlach. In de jaren tachtig van de vorige eeuw waren er predikanten die hun best deden om met cabaretachtige voorstellingen hun populariteit te vergroten, maar in de theologische opleidingen werd benadrukt dat in een kerkdienst het woord van de predikant niet centraal hoorde te staan.

Maar er zijn situaties waarin de lach zich in een kerkdienst ongemerkt aandient. In mijn familiearchief is daarvan een fraai voorbeeld te vinden.

Toen de familie De Rooij in 1940 van het ingedommelde dorp Giessendam verhuisde naar de levendige vissersplaats Urk was dat voor de meeste leden van het gezin geen moeilijke overgang. Vader wist zich met zijn innemende glimlach en rake opmerkingen bij iedereen geliefd te maken en moeder begon ook hier met iedereen een vriendelijk praatje. Weliswaar misten ze hun eigen kerkgenootschap, de Gereformeerde Gemeente, maar op Urk hadden ze de keus uit vier denominaties. De 'gewone' Gereformeerde en Hervormde Kerk waren te 'licht', maar ze konden goed terecht bij de Christelijke Gereformeerde Kerk of bij de Hervormde Kerk van de Gereformeerde Bond, door Urkers de 'Boenders' genoemd. De twee jongens van 12 en 14 jaar hadden spoedig vrienden gemaakt, de zussen van 7 en 17 hadden snel vriendinnen gevonden en de jongste (ikzelf) was nog niet geboren. Alleen Sjaan, de dochter van 19 kon haar draai niet goed vinden.

Op een zondagmorgen togen mijn ouders naar de Christelijke Gereformeerde Kerk. Mijn zus ging uiteraard niet met haar ouders mee. Zij wandelde naar de Boenders. De dienst begon en de dienstdoende ouderling las, zoals te doen gebruikelijk, de psalm voor. Nu hebben Urkers veel goede eigenschappen, maar een van hun gebreken is dat ze de letter h aan het begin van een woord niet kunnen uitspreken.

Met plechtige stem kondigde de ouderling, wiens vroomheid groter was dan zijn intelligentie, aan dat gezongen zou worden het zesde vers van psalm 68. Hij haalde diep adem en begon: *De koningen oezeer geducht, zijn met hun eieren (heiren) weggevlucht*'. Er klonk plots een luide schaterlach door de kerk. Sjaan probeerde hem met alle geweld te onderdrukken, maar het mocht niet baten. Zo snel als ze kon, vluchtte ze de kerk uit de koningen en hun eieren achterna.

Vakantie

Waarom willen mensen reizen? Deze vraag las ik op de kalender van Quest. Van de antwoorden die erop gegeven werden, wil ik er een paar noemen. Er zijn educatieve en culturele motieven. We willen zien hoe mensen in andere landen leven en werken en dat met ons eigen leefpatroon vergelijken. Naast een dergelijk verheven doel werd ook genoemd: uit de dagelijkse sleur stappen en de zon opzoeken.

Nu velen van ons hun vakantie hebben moeten afzeggen of omzetten is het goed om onze eigen motieven na te gaan. Dat mensen die het hele jaar hard gewerkt hebben er even tussenuit willen, kunnen we wel begrijpen, maar hoe zit dat met gepensioneerden die eigenlijk altijd vakantie hebben en hun eigen tijd kunnen invullen?

Laat ik maar eens bij mijzelf te rade gaan. Het was mijn voornemen om dit jaar twee vakanties te houden. Als eerste stond een cruise op het programma in Rusland van Moskou naar Sint-Petersburg. De reis had ik in 2002 met mijn vrouw gemaakt en het leek me een goed idee om dat ook een keer samen met Delia te doen. Daarna stond er in het najaar een reis gepland naar Suriname. Omdat Delia zo'n verre reis niet zag zitten, wilde ik die samen met mijn kleinzoon maken. Dat was me de laatste twee jaar ook goed bevallen.

De eerste reis ging om begrijpelijke redenen niet door. Ook al zou die vakantie niet geannuleerd worden, dan hadden we het zelf wel gedaan om drie voor de hand liggende redenen: vliegreis, cruise, Rusland. Als er tijdens zo'n vakantie een uitbraak van Corona zou plaatsvinden, dan wilde je daar niet zijn.

Ook de reis naar Suriname ging niet door. Of er in het najaar een mogelijkheid zou zijn geweest is maar de vraag, maar er was een andere dringende reden waarom we niet konden gaan: mijn kleinzoon was vader geworden en had nu wel andere dingen aan zijn hoofd. Thuis zittend kwam de vraag in mij op waarom ik zo graag verre reizen wilde maken. Het antwoord is: ijdelheid. Een aantal jaren geleden had ik mij voorgenomen om elk jaar minstens één nieuw land te bezoeken. Mijn vrouw had dezelfde ambitie en zo groeide het aantal landen dat ik heb bezocht aan tot 52 (inclusief zes Europese ministaatjes). Omdat Delia geen behoefte heeft aan verre reizen, heb ik de traditie twee jaar geleden voortgezet met kleinzoon Maarten. In 2018 gingen we naar Cuba en vorig jaar bezochten we Montenegro en Bosnië-Herzegovina.

In de gesprekken die ik met anderen had, kon ik goede sier maken met mijn reiservaringen. Natuurlijk heb ik van al deze reizen genoten, maar het werd me duidelijk dat er ook een vorm van ijdelheid achter stak. Nu deze reizen niet doorgaan, wil ik mijzelf graag wijsmaken dat ik een gezonde bijdrage lever aan het milieu. We hebben kunnen lezen dat de luchtkwaliteit in Coronatijd sterk verbeterd is. Dat willen we graag op ons eigen conto schrijven. Dat is prachtig, maar we zouden daar geen enkele rekening mee hebben gehouden als de vreselijke griep niet zo dramatisch had toegeslagen.

Toch heb ik me voorgenomen om me volgend jaar wel degelijk af te vragen of een vliegreis echt noodzakelijk is en of het getal van 52 zo nodig hoger moet worden.

En dit najaar gaan we gewoon met eigen vervoer naar de Belgische kust. Lekker rustig en ontspannen!

De leeuw

Een poosje geleden dwaalden we door het centrum van Sittard.

Toen we op de Markt kwamen, zagen we dat de deuren van de Sint- Michielskerk open stonden. We gingen naar binnen en stuitten daar op een wonderlijk verhaal. In 1938 stond er een circus op de Markt. Er ontsnapten op een zondagmorgen twee leeuwen. Een van hen wandelde de kerk binnen en ging vlak voor het altaar liggen. Alom was er paniek, maar gelukkig wisten al spoedig een paar circusmedewerkers de leeuw naar zijn hok terug te brengen. Het vond plaats op de zondag waarop de processie voor Sint Rosa werd gehouden. De kerk zat overvol en iedereen was dankbaar dat er geen ongelukken waren gebeurd. De leeuw werd naderhand 'Asor' genoemd, een omkering van de naam Rosa.

Ik vroeg me af hoe er zou worden gereageerd als iets dergelijks in onze Pelgrimskerk gebeurde. Er staat een circus op het grasveldje voor het Leger des Heils. Plots weet een van de leeuwen een opening te vinden. Hij wandelt in de richting waar hij een aantal mensen heeft zien wandelen. Zonder aarzelen loopt hij de kerk binnen. Daar wacht hem een eerste obstakel. Marga staat bij de deur namens de welkomstdienst. Zij en de leeuw kijken elkaar onderzoekend aan met de vraag wie als eerste op de vlucht zal slaan. Onze welkomstdame weet van geen wijken en uiteindelijk zegt ze tegen de leeuw: "Wilt u eerst uw handen, pardon poten, ontsmetten".

In de kerkzaal staat Paul Winters, die aanwijzingen geeft dat mensen via de rechterkant binnen dienen te komen. Volgens Paul geldt dat ook voor dieren en de leeuw geeft gehoorzaam gevolg aan zijn richtlijnen.

De mensen in de kerk deinzen van schrik opzij. Vorige week hebben ze vol overtuiging gezongen: 'In Zijn bescherming ben ik wel bewaard' (psalm 27:1) maar het is de vraag of dat ook in deze buitengewone omstandigheid geldt. Anderen weten zich de profetie van Jesaja te herinneren, waarin gesproken wordt van 'de leeuw en het lam die samen zullen verkeren', maar de praktijk heeft uitgewezen dat het betekent: elke dag een ander lam. Een oude dame, kennelijk met een Gereformeerde achtergrond prevelt een paar zinnen die ze in haar jeugd heeft geleerd: 'Geef 't wild gediert' dat niets in 't woën ontziet, de ziele van uw tortelduif niet over'. (Psalm 74:18, oude berijming).

Dan treedt dominee Hollemans naar voren. Met zijn stentorstem weet hij zelfs de wildste dieren tot bedaren te brengen. De leeuw legt zich rustig aan zijn voeten neer. Wel wordt hij onrustig als de ouderling twee kaarsen komt aansteken. Van vuur is het dier niet gediend, maar gelukkig vormt het geen bedreiging.

U zult zich afvragen waar koster Rob Pastoor al die tijd is gebleven. Hij nam een verstandige beslissing. Ongemerkt wist hij zich in de keuken terug te trekken. Hij belde 112 met het verzoek om onverwijld met de juiste mensen naar de kerk te komen.

Nauwelijks was de kerkdienst begonnen of er stormden een aantal mensen van het circus naar binnen. Het kostte hun geen moeite om de leeuw mee te tronen. Zijn kortstondige verblijf in de kerk heeft geen schadelijke gevolgen gehad.

Maar we mogen wel blij zijn dat er tegenwoordig geen wilde dieren meer in het circus mogen optreden.

Standbeelden

Standbeelden staan de laatste tijd, niet alleen in Nederland, maar overal ter wereld niet meer stevig op hun sokkels. Er komen ongerechtigdheden aan het licht van lieden die voorheen als voorbeeldige vaderlanders werden beschouwd.

In het Verenigd Koninkrijk werd het standbeeld van Edward Colston van zijn voetstuk gehaald en in het water gegooid. Colston was in de 17e eeuw een gevierd parlamentslid. Na zijn dood in 1721 liet hij veel bezittingen na aan liefdadigheidsinstellingen. Er is nog veel in Bristol dat aan deze ‘weldoener’ herinnert. Alleen is er één probleem, waar men indertijd kennelijk niet zo zwaar aan tilde: hij had zijn geld verdiend met slavenhandel. Men schat dat hij ongeveer 80.000 mensen verhandeld heeft van Afrika naar Noord- en Zuid- Amerika. Dat waren niet alleen mannen, maar ook vrouwen en kinderen. Ongeoorloofd gedrag werd omgezet in liefdadigheid. Dan is het wellicht minder erg. Gelukkig kijkt men tegenwoordig door dergelijke schijnheiligheid heen.

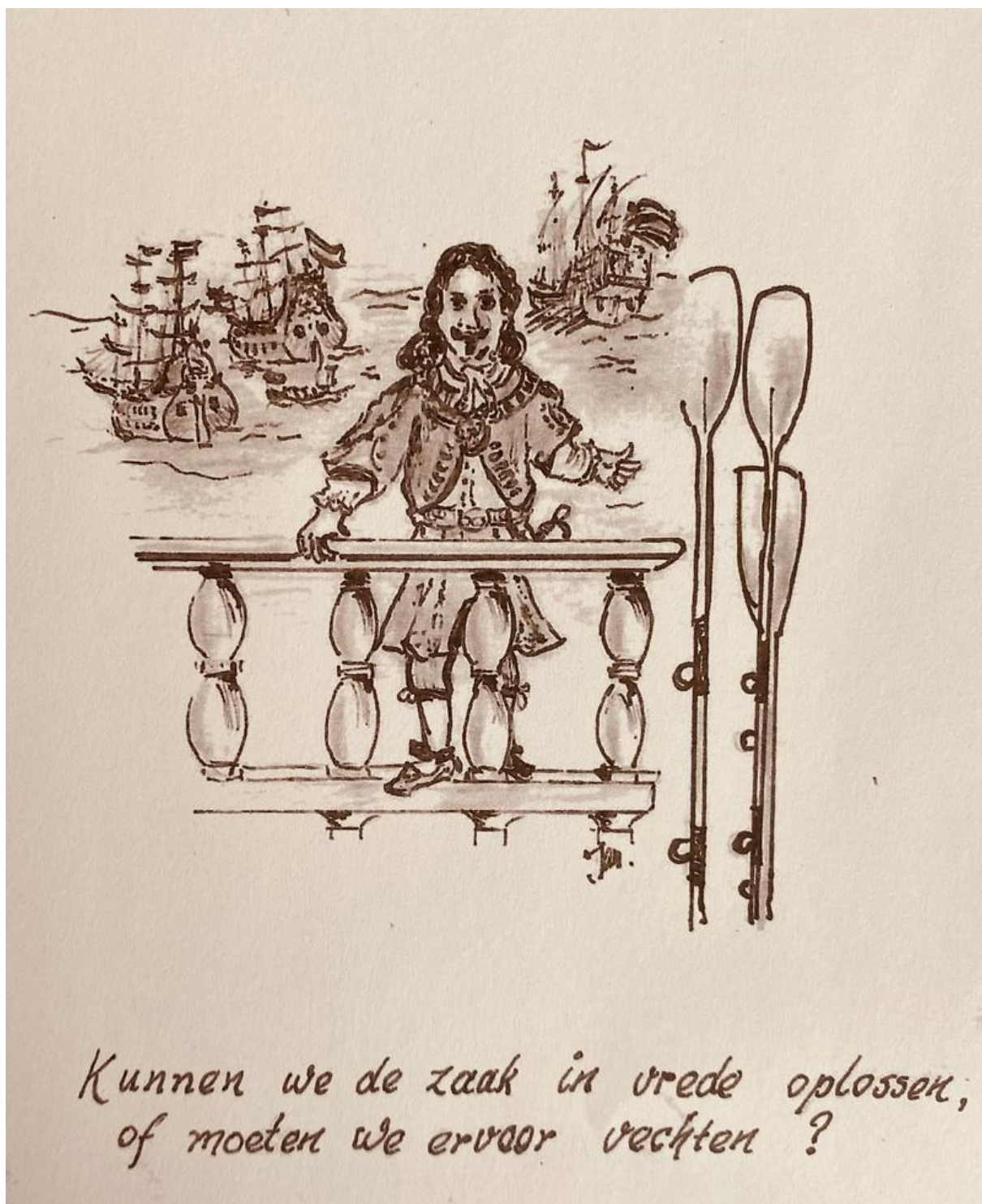
In ons land moeten vooral de ‘helden’ uit de Gouden Eeuw het ontgelden. Piet Hein, die met veel vertoon van macht een Zilvervloot op de Spanjaarden veroverde, bleek een ordinaire zeerover te zijn. Vooral Jan Pietersz. Coen moet het ontgelden. Het standbeeld van de man die ‘in Indiën iets groots verrichtte’, werd besmeurd omdat zijn grootsheid bleek te zijn gegrond op geweld en onderdrukking. En dat niet alleen tegen de inwoners van de Indische archipel. Hij stuurde een Nederlands onderdaan die een klein vergrijp had gepleegd terug naar Nederland en liet hem daarbij ‘kromsluiten’. Zijn handen werden aan zijn voeten vastgeketend en na de reis van meer dan zes maanden naar het vaderland was de man voor zijn verdere leven invalide.

De vraag is, wie er nog wel voor een standbeeld in aanmerking komen. Mensen die vandaag roem vergaren, kunnen over een aantal jaren ongenadig door de mand vallen.

De Bijbel leert ons om voorzichtig met (stand)beelden om te gaan. God zegt dat wij van Hem in elk geval geen beeld mogen maken en bij andere beelden waarschuwt Hij dat we er geen extra waarde aan mogen hechten. Het Jodendom en de Islam zijn nog voorzichtiger dan de christenen: maak helemaal geen afbeeldingen van mensen of dieren, want wij wankelmoedige mensen gaan er veel te snel mee aan de haal.

Omdat volgens de Heidelbergse Catechismus, de grondwet van calvinistisch Nederland ‘de mens geneigd is tot alle kwaad’ zouden we erover kunnen denken om alle standbeelden uit ons land te verwijderen. Iedereen valt op den duur door de mand.

Toch zijn er voorbeelden van standbeelden die niet zozeer de grootheid van de mens, maar het belang van hun daden uitdrukken. Daarvan bestaat een mooi voorbeeld, dat aan niet veel mensen bekend is. In de Hongaarse stad Debrecen staat een klein standbeeld van onze nationale 17^e-eeuwse zeeheld Michiel de Ruijter. Hoe dat beeld in dat verre land terecht is gekomen? Dat vertel ik u in een volgende column.

Kunnen we de zaak in vrede oplossen,
of moeten we ervoor vechten ?

Het standbeeld van Michiel de Ruyter in Debrecen

Het verhaal heb ik voor het eerst door mijn broer horen vertellen. Toen ik omstreeks acht jaar was, studeerde Jan aan de kweekschool voor onderwijzers. In menig opzicht fungeerde ik voor hem als oefenmateriaal. Hij kon uitstekend vertellen en omdat hij zeer vroom was, kreeg ik allereerst de bijbel verhalen te horen. Dat was niet zo dringend nodig, want omdat er drie keer per dag, na de maaltijden, uit de Bijbel werd gelezen, waren die verhalen genoegzaam bekend. Wel moest ik constateren dat de verhalen van mijn broer boeiender waren dan die uit de kinderbijbel. Toen kwam de Vaderlandse Geschiedenis aan de beurt. Ik kon daar niet genoeg van krijgen. In die periode is bij mij de liefde voor geschiedenis gewekt; een liefde die in de loop der jaren alleen maar sterker is geworden.

In de tweede helft van de 17^e eeuw was er in Midden- Europa een verbeterde strijd gaande tussen protestanten en katholieken. In Hongarije was een belangrijk centrum van Gereformeerden ontstaan. De Oost- Hongaarse stad Debrecen bezat (en bezit nog steeds) de grootste gereformeerde kerk in de regio, met een theologische hogeschool voor de opleiding tot predikant. Het protestantisme groeide gestaag en dat was een doorn in het oog van de Katholieken. De orde van de Jezuïeten deed er alles aan om het succes van de zogenaamde ‘ketteren’ tot staan te brengen. Het was aan hun invloed te wijten dat er 26 Hongaarse dominees gevangen werden genomen en naar de galeien werden gebracht. Onder verschrikkelijke omstandigheden zouden ze daar de rest van hun jaren moeten doorbrengen. Dit bericht kwam ter ore van de Heren Zeventien van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Het is waar dat de VOC in onze tijd een slechte naam heeft gekregen. Hun handel wordt vaak in verband gebracht met de slavernij; iets wat trouwens slechts gedeeltelijk waar is, want de slavenhandel werd bedreven door de West-Indische Compagnie (WIC). De Heren Zeventien toonden de ware ‘VOC- mentaliteit’ en stuurden admiraal Michiel de Ruyter eropuit met de opdracht: probeer de gevangengenomen predikanten te bevrijden. Omdat onze bekendste admiraal in die jaren druk bezig was op de Middellandse zee om een oorlog met Frankrijk uit te vechten, was hij toch al in de buurt. Het was een opdracht die hij graag aannam. Spoedig kwam hij erachter dat de predikanten terecht waren gekomen op een Spaans galjoen. Nu was in die jaren Spanje een bondgenoot van de Republiek in de strijd tegen Frankrijk. De Ruyter wist het Spaanse galjoen op te sporen voor de kust van Napels. “Kunnen we de zaak in vrede oplossen, of moeten we ervoor vechten?”, was zijn vraag. De koning van Napels fungeerde als bemiddelaar. Hoewel de Jezuïeten dolgraag de dominees blijvend op een dood spoor wilden houden, werd men het er uiteindelijk over eens dat de Hongaren tegen een redelijke vergoeding zouden worden vrijgelaten. En nu komt er een deel van het verhaal dat ik nergens anders heb teruggevonden en dat mogelijk aan de fantasie van mijn broer is ontsproten. “Hoe komen we te weten wie de gezochte predikanten zijn?, vroeg de bemanning aan admiraal De Ruyter. Deze dacht diep na en kwam toen met een oplossing. Hij riep zijn vlootpredikanten bij zich. “Jullie hebben theologie gestudeerd en Latijn en Grieks geleerd. De Hongaarse predikanten kennen die talen ook. Gaan jullie aan boord van het galjoen en vraag in het Latijn wie er een Hongaarse predikant is”. Aldus geschiedde. De 26 bannelingen meldden zich maar al te graag. Zij werden bevrijd en keerden naar Hongarije terug. Uit dankbaarheid heeft de Hongaarse bevolking naderhand een (bescheiden) standbeeld voor de Nederlandse zeeheld opgericht. Toen ik op kampeervakantie in Hongarije was, wilde ik er het mijne van weten. Met een grote omweg reden we naar het uiterste oosten van het land. Inderdaad stond er in de buurt van de grote Calvinse kerk een standbeeld met de tekst: De Ruyter Mihaly, 1676 Februari 11. De foto op Internet is auteursrechtelijk beschermd, maar het zal onze tekenaar Jan Halmans vast wel lukken bij dit verhaal een passend plaatje te maken.

Nee, ik ga u geen stemadvies geven. Hoogstens kan ik u aanraden om niet te stemmen op een partij die de klimaatproblemen ontkent. Zo'n partij doet dat tegen beter weten in uitsluitend om er meer stemmen door te trekken.

Ik doe niet mee aan de borrelpraat die je vaak hoort: "Het zijn allemaal zakkenvullers. Ze kleven aan het pluche en denken alleen aan zichzelf".

Over het algemeen vind ik politici hardwerkende mensen. Ook als ze niet tot de partij(en) van mijn keuze behoren, maken ze vaak indruk door de integere manier waarop ze hun standpunten naar voren brengen. En natuurlijk gaat er weleens iets mis. Zoals bij de toeslagenaffaire blijkt, gaat er zelfs wel eens iets goed mis. Toch heeft de Tweede Kamer, doorbij aangespoord door onderzoeksjournalisten, meestal wel het vermogen om zichzelf te reinigen.

Het is wel moeilijk om de keus tot één partij te beperken. Het liefst zou ik drie of vier partijen uitkiezen, die naar mijn idee het best bij mijn opvattingen aansluiten.

Toen ik nog aan een Amsterdamse gracht woonde, keek ik met bewondering naar de mensen die verkiezingsborden op de bruggen bevestigden. Dat gebeurde heel toegewijd. Maar zelf zou ik het liefst met drie borden onder mijn arm lopen om ze alle drie op de brug neer te zetten.

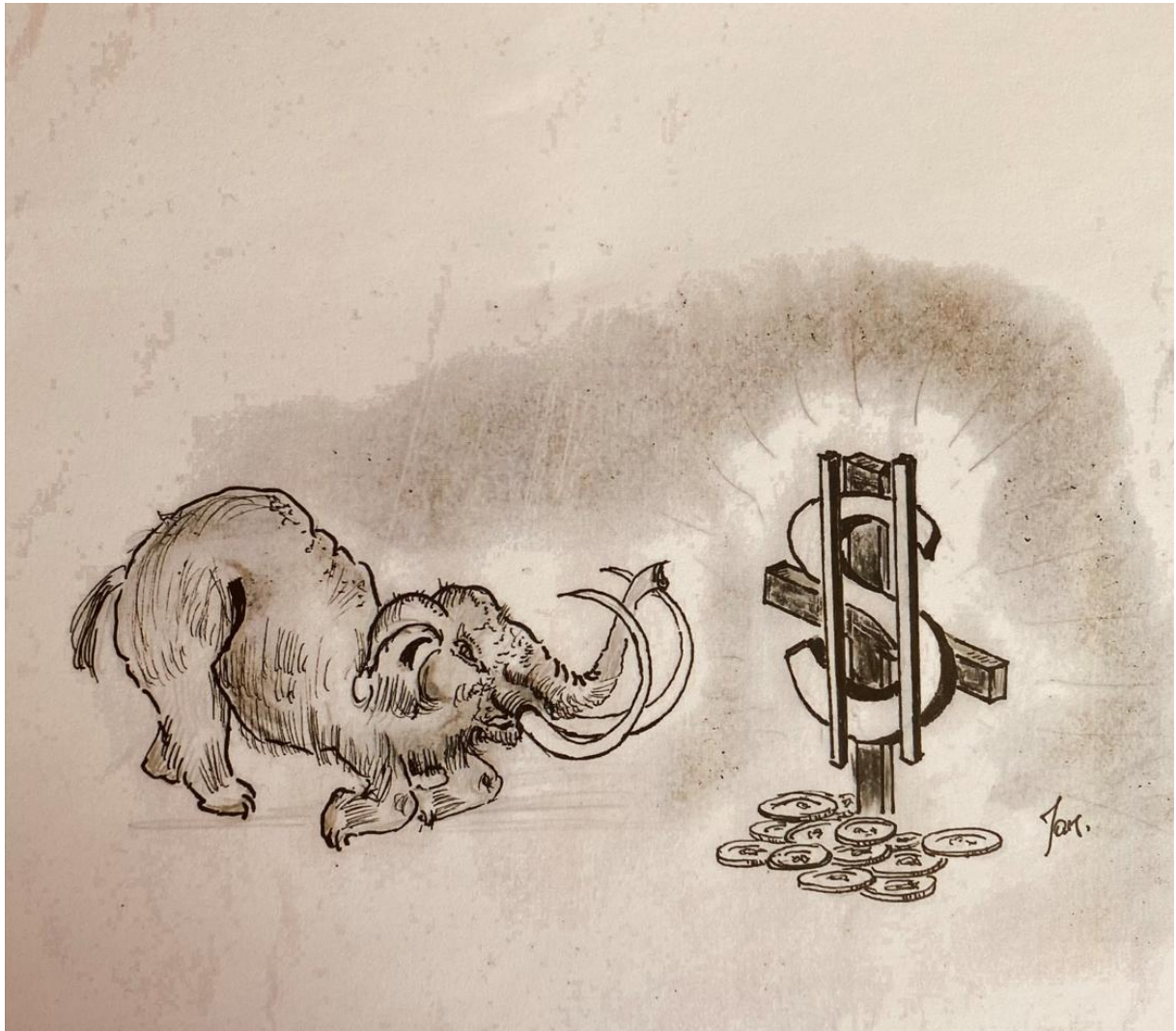
Later woonde ik in een nieuwbouwwijk. Die werd beheerd door de christelijke woningbouwvereniging Patrimonium. In verkiezingstijd was het een bonte vertoning. Er hingen in onze straat voor de ramen kleurrijke posters van vooral de ARP, maar ook van CHU, PvdA een paar van het GPV en twee van de SGP. Een daarvan hing voor het raam van ons ouderlijk huis. Het was in die tijd een uitgemaakte zaak. Gereformeerden stemden op de AR, Hervormden op de CHU of de PvdA en de 'zwaardere' Gereformeerden kozen voor de SGP. Er waren zelden grote verschuivingen binnen het protestantse volksdeel.

Tegenwoordig is het niet meer zo eenvoudig. Het christelijke volksdeel voelt vaak niet meer de noodzaak om voor een confessionele partij te kiezen. Partijen moeten zich waarmaken.

Toen mijn jongste dochter voor het eerst mocht stemmen, zei ze tegen mij: "Pap, ik weet dat je waarde hecht aan christelijke politiek. Ik heb de verschillende partijprogramma's met elkaar vergeleken en ik vind dat de SP het meest christelijke programma heeft". "Houd je er wel rekening mee dat al die ambitieuze plannen ook betaald moeten worden?" vroeg ik. 's Avonds zei ze tegen me: "Ik heb toch maar voor Groen Links gekozen".

Ik was blij dat mijn dochter niet klakkeloos de lijn van haar ouders volgde, maar dat ze een bewuste keuze had gemaakt. "Als ze ouder wordt, dan wordt ze vanzelf wat conservatiever", zei ik tegen mijn vrouw.

Ik hoop dat u allen op 17 maart een bewuste keus weet te maken. En als ik dan toch nog een hint mag geven: stem op een vrouw, zolang de verhouding man/vrouw in de Tweede Kamer nog niet fifty- fifty is.

Wat als niet...

Onze dominee, Joachim Stegink, beperkt de opening van een vergadering meestal niet tot het lezen van een tekst of een gedicht. Hij houdt ervan 'zijn mensen' aan het denken te zetten. Dan poneert hij een stelling en wordt er een discussie op gang gebracht. Dat is meestal heel interessant al kan het tot gevolg hebben dat een vergadering een half uurtje langer duurt dan de bedoeling was.

Vorig jaar overrompelde hij ons met de vraag: "Wat zou je doen, als wetenschappelijk wordt bewezen dat God en de hemel niet bestaan?" Het is een vraag die me lange tijd heeft beziggehouden en misschien is dat met de andere aanwezigen niet anders geweest.

Aarzelend kwamen de reacties op gang. "Ik zou de resultaten in twijfel trekken, want iets dergelijks is niet te bewijzen", zei een ouderling met een degelijke Gereformeerde achtergrond. Zelf heb ik bij mijn studie Cultuurwetenschappen aan de Open Universiteit te horen gekregen dat iedere stelling falsificeerbaar moet zijn. Met andere woorden: het moet mogelijk zijn de stelling aan te vallen, te ontkennen of te verbeteren. In sommige gevallen lijkt dat onmogelijk. De stelling 'alle mensen zijn sterfelijk' lijkt niet aanvechtbaar. Toch waagde de bekende Nederlandse schrijver Harry Mulisch het te zeggen: "In mijn geval moet dat toch nog maar bewezen worden". Inmiddels is dat bewijs geleverd, maar iedere willekeurige sterveling kan hetzelfde beweren en dan zullen we opnieuw moeten wachten tot het bewijs geleverd is.

Ik vroeg me af, wat er voor mezelf zou veranderen. De kerk zou ik niet kunnen missen. Daar worden zoveel behartenswaardige dingen gezegd die een mens voortdurend wijzen op zijn verantwoordelijkheid, dat ik daarvoor geen hemel nodig heb. Het is natuurlijk geweldig dat er na afloop van het leven een beloning wacht, maar dat ontslaat ons niet van de noodzaak om er nu al het beste van te maken voor de naaste en voor onszelf.

We zouden gewoon doorgaan met het houden van kerkdiensten, want velen van ons kunnen de anderen niet missen. Het ontmoeten van elkaar, de aandacht voor de ander en het gezamenlijke koffiedrinken vervult een belangrijke functie in ons kerkelijk leven. En juist nu we dat al geruime tijd hebben moeten missen vanwege de Coronamaatregelen, verlangen we daar meer dan ooit naar terug. Toch zou het kerkelijk leven langzamerhand achteruit gaan. Waarom zou je een kerkelijke functie vervullen als God niet bestaat? Is het nog nodig om de kerk voldoende functioneel te ondersteunen? En is het echt nodig om een predikant te onderhouden? Heeft het nog zin om ons te verheugen op het Kerstfeest? De 40dagentijd en het Paasfeest zouden volkomen overbodig worden.

Als het bestaan van God en de hemel in twijfel worden getrokken, dan wordt het kerkvolk een onsamenvattend clubje. We zouden zijn als schapen die hun herder zijn kwijtgeraakt. De schapen dwalen allemaal verschillende kanten op en de wolven liggen om toe te slaan. Daarom ben ik blij dat ik mag vertrouwen op de beloften die God ons in de Bijbel heeft gegeven. Ik wens ons allen toe dat we ons daaraan mogen blijven vasthouden, ook al is dat door alles wat er in de wereld om ons heen gebeurt niet meer zo eenvoudig als vroeger. God bless you!

Op hongertocht

Mei is de maand waarin we de slachtoffers en de gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog herdenken. Er zijn steeds minder mensen die uit eerste hand verhalen uit de jaren 1940-1945 kunnen vertellen.

Sommige ‘herinneringen’ zijn verhalen die we van anderen hebben gehoord en die we ons hebben eigen gemaakt alsof we ze zelf hebben meegemaakt.

Mijn vader vertelde me een verhaal dat kenmerkend is voor de moeilijke Hongerwinter.

Ons gezin was op 5 mei 1944 verhuisd van Urk naar Amsterdam. De verhuizing was noodgedwongen, want de Zuiderzeewerken, waar mijn vader werkzaam was geweest, werden noodgedwongen stopgezet. Omdat een gezin met vijf kinderen gevoed moest worden, zocht mijn vader elders emplooi. Zo kwam hij in Amsterdam terecht, waar hij samen met een compagnon zich bezig hield met de sloop van huizen die in de oorlog beschadigd waren. Het voordeel was, dat er altijd hout om het fornuis te stoken was. De voedselvoorziening daalde in de loop van het jaar echter bijna naar het nulpunt en de zorgen om iedereen te voeden namen dagelijks toe. Gelukkig waren mijn beide zussen op Urk bij kennissen gebleven en naderhand kon ook mijn jongste broer naar zijn vroegere woonplaats uitwijken. Mijn oudste broer werkte mee in het bedrijf van mijn vader en ik was als jongste aan de zorg van mijn moeder toevertrouwd.

Op een gegeven moment werd de situatie zo ernstig dat mijn vader zijn werk in de steek moest laten en op ‘hongertocht’ ging. Hij pakte zijn fiets met houten banden en reed de kop van Noord-Holland in. Veel succes had hij niet; er waren honderden anderen die met hetzelfde doel op pad waren gegaan. Uiteindelijk besloot hij over de Afsluitdijk naar Friesland te rijden. Daar had hij snel succes. Bij een van de boeren kreeg hij een brood. Pa reed naar de dichtstbijzijnde slager. “Ik heb vandaag toch zo’n goede dag”, zei hij tegen de man achter de toonbank. “Zo, dan bent u wel de eerste, want ik hoor niets dan geklaag”. “Ja, ik heb een brood gekregen, maar nu zit ik met één probleem. Ik wil er een boterham voor mezelf afsnijden, maar ik heb geen mes. Kan ik er een van u lenen?”, vroeg pa. Hij kreeg een mes, sneed een boterham van het brood af, vouwde zijn handen en sloot zijn ogen, zoals hij dat voor een maaltijd altijd placht te doen. De slager keek daar met waardering naar. “Eet u droog brood?” vroeg de man. “Ja”, zei pa, “ik ben al blij dat ik iets te eten heb”. “Dan krijgt u van mij deze worst”. In de rest van de dag wist mijn vader nog meer levensmiddelen te vergaren. Waarschijnlijk heeft hij die nacht ergens in een hooiberg geslapen voordat hij de volgende dag de lange terugtocht kon aanvaarden.

Zo zie je dat bidden helpt, al is het vaak op een andere manier dan je voor ogen had. Je wordt misschien niet verlost van de hongersnood, maar je vindt vaak wel mensen die je helpen om een moeilijke tijd door te komen. Het is helemaal fijn als jezelf tot de mensen behoort die hulp kunnen bieden.

Institutie

Nu de eindexamens voor het voortgezet onderwijs naderen, moet ik onwillekeurig terugdenken aan de tijd dat ik zelf voor een examen moest blokken. Het is nu 62 jaar geleden dat ik eindexamen moest doen voor de HBS. Ik maakte daarvoor niet zoveel zorgen, want ik stond er redelijk goed voor en had hoegenaamd geen examenangst. Er was slechts één vak waar ik onzeker over was: Frans. Het was een hoogst ongelukkig jaar geweest, want de leraar die we het jaar ervoor ook hadden gehad was plotseling overleden en daarna hadden er verschillende vervangers en invallers voor de klas gestaan. Uiteindelijk kregen we een goede leraar, die zijn uiterste best deed om te redden wat er nog te redden viel.

Zelf had hij niet zoveel met het confessionele karakter van de school, maar op een dag zei hij: “Dit is een christelijke school. Het zou daarom best aardig zijn als sommigen van jullie de Institutie van Calvijn op de boekenlijst zouden zetten. Als zoon van een streng calvinistisch gezin voelde ik mij aangesproken. Maar ik was wel onzeker: “Meneer, is dat boek niet veel te moeilijk voor ons?” Nu waren er van de Institutie verschillende uitgaven in omloop en onze leraar doelde op de gemakkelijkste en dunste uitgave. “Als je het boek op je lijst zet, dan zorg ik voor een uittreksel”, zei hij. Ik ging de uitdaging aan. Nadat ik het schriftelijke examen voor Frans grondig had verprutst, besloot ik mij met alle energie op de Institutie te werpen. Ik leerde het uittreksel dat de leraar me had gegeven van begin tot eind uit het hoofd. Het sprak vanzelf dat ik op het mondelinge examen grondig over dit boek aan de tand zou worden gevoeld. En zo gebeurde het. Met grote gretigheid zei ik het uittreksel uit mijn hoofd op. Als de leraar of de gecommiteerde een vraag probeerde te stellen, deed ik net of ik het niet hoorde en dreunde mijn tekst verder achter elkaar op. Het viel mee. Uiteindelijk wist ik dankzij Calvijn de schade voor Frans te beperken tot een voor mijn doen nog redelijke 5. Het spreekt vanzelf dat ik de leraar uiterst dankbaar was, maar ik was ook dolblij dat ik op de vervolgopleiding, de Kweekschool voor Onderwijzers, niet meer voor dat moeilijke vak aan de tand gevoeld werd. Toen ik voor de eerste keer in Frankrijk met vakantie was en met enige moeite een zin in deze taal uitsprak, werd ik in keurig Duits te woord gestaan. Pas toen mijn vrouw en ik later bij een Franse familie op bezoek waren, merkte ik dat er toch nog een aardig bodempje aan kennis was blijven zitten.

Ik wens alle eindexamenkandidaten veel succes. Hopelijk heeft iedereen zulke behulpzame leraren als ik indertijd met de leraar Frans had getroffen.

Overigens zal ik niemand aanraden om de Institutie op de boekenlijst te zetten, want het uittreksel is in de loop der jaren verloren gegaan. Daarmee kan ik niemand meer helpen.

Wie bewonder je het meest?

37. Wie bewonder je het meest?

Juli/ augustus 2021

In Arnhem kende onze plaatselijke kerk het groothuisbezoek. Een groep mensen uit dezelfde wijk werd uitgenodigd om over een bepaald onderwerp na te denken. De groep was meestal niet groter dan twaalf tot vijftien man. Een van de twee predikanten was doorgaans de gespreksleider.

Op een avond begon de dominee met de interessante vraag: “Welke figuur in de Bijbel spreekt het meest tot je verbeelding? Wie bewonder je het meest?”

Dat was een mooie binnenkomer, want iedereen had daar wel een mening over. We zagen Abraham en David langskomen, maar vaker nog de nieuwtestamentische heiligen Petrus en Johannes. Sommige figuren werden niet genoemd. De fanatieke Paulus had weinig bewonderaars en superheiligen als Mozes en de met God wandelende Henoch lagen buiten ons voorstellingsvermogen.

Het leek logisch dat ook Jezus niet genoemd werd. In mijn vroege jeugd had de dominee eens gezegd: “Het past ons niet om te zingen: *Ik wens te zijn als Jezus*”. Je kunt je niet vergelijken met de zoon van God, want Hij was zonder zonden”. Bij ons thuis werden de liederen van Johannes de Heer veelvuldig gezongen, maar dit lied werd in de ban gedaan.

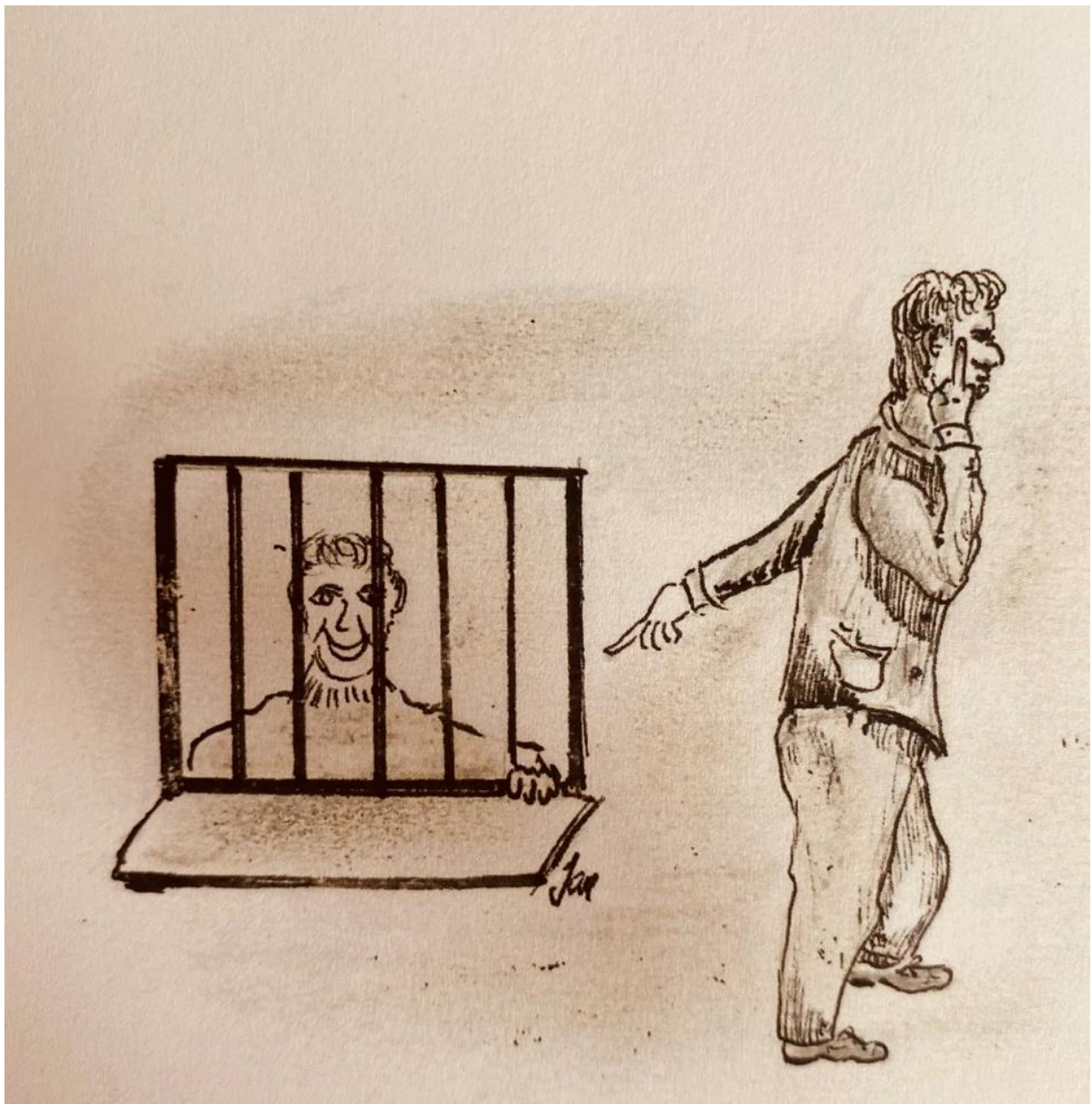
Wie kies je dan wel? Ik was als een van de laatste aan de beurt om antwoord te geven, dus ik had ruim de tijd om na te denken. Verschillende namen schoten door mijn hoofd. Als kind zou ik zonder aarzelen Simson genoemd hebben. De geweldenaar met zijn bovenmenselijke krachten sprak mij, het schriele ventje, sterk aan. Naderhand besepte ik dat Simson op ergerlijke wijze zijn roeping verzaakt had en dat hij zich slechts kon waarmaken door een zelfmoord die dramatische gevolgen had voor zijn tegenstanders. Een van de eerste gevallen van genocide in de Bijbel.

Nee, dan liever Jonathan. Hij was ook een sterke held, maar hij was bereid zichzelf weg te cijferen ten gunste van zijn boezemvriend David. En David zelf? Hij werd die avond een paar keer genoemd, maar ik zou niet graag in de situatie terecht komen, waar hij door eigen schuld in verzeild was geraakt.

In het Nieuwe Testament sprak Johannes mij aan. Maar de man die als de beste vriend van Jezus werd beschouwd, werd al door enkele andere gemeenteleden genoemd. Sterk tot mijn verbeelding sprak Nathanaël, van wie de Heer zelf zei, dat hij ‘een man was, waarin geen bedrog zat’. Het zal maar door de Heiland zelf van je gezegd worden! Uiteindelijk bepaalde ik mijn keus op iemand die nog niet genoemd was. Ik koos voor Barnabas. Hij was de man die het voor Paulus opnam, die niet zonder reden door de Christenen gevreesd en gehaat was. Hij wist het jarenlang uit te houden aan de zijde van deze fanaticus. En toen Paulus zich om een onbeduidende reden tegen hem keerde, koos hij de verstandigste oplossing en ging hij zijn eigen weg. Met zulke nobele karaktertrekken wilde ik ook wel gesierd worden. “Dat is ook toevallig”, zei de dominee, die als laatste aan de beurt kwam. “Ik heb ook voor Barnabas gekozen”. Het is natuurlijk fijn als je op dezelfde lijn zit als je geestelijke leider.

Pas later besepte ik dat niemand een vrouw had genoemd. Ineens besepte ik welke keus ik eigenlijk had moeten maken. Maria! Zij is de figuur die de meeste bewondering afdwingt. Het zal je maar gebeuren dat je ongewild zwanger wordt om Gods plan ten uitvoer te brengen. Het zal je maar gebeuren dat ‘er een zwaard door je ziel zal gaan’ als je de moeder van de Messias wordt.

Daarmee wil ik niet pleiten voor een te ver gaande Mariaverering. Bewondering hoeft nog niet over te gaan in verering of verafgoding. Maar mijn keuze is gemaakt. Maria is de meest bewonderenswaardige figuur in de Bijbel. Ave Maria!

Anders dan Anders

Een van de spreuken uit de vorige Drieluik kwam hevig bij mij binnen. Bij het werk van Barmhartigheid dat handelde over het bezoeken van gevangenen stond “Ik was Anders Breivik en jij hebt mij niet bezocht”. Dat was een schokkend citaat.

Ieder jaar wordt er rond Pasen in onze kerk een actie ondernomen waarbij er een groet wordt gestuurd naar anonieme gevangenen die van ons een anonieme groet ontvangen. Dat is nogal gemakkelijk. Je weet niet wat de geadresseerde heeft gedaan en je hoopt maar dat hij of zij voor een licht vergrijp en ten gevolge van een ongelukkige jeugd of ongelukkige omstandigheden in de narigheid is gekomen. “Het kan iedereen overkomen”, is een leus die je regelmatig hoort. Maar in de gevangenis zitten veel ‘zware gevallen’, die je liever zo ver mogelijk van je vandaan houdt. En als je dan de naam van Anders Breivik leest, dan gaat er een rilling van afschuw door een mens heen.

Ik neem de uitdaging aan en ga bij Breivik op bezoek. Ik heb slechts een tweetal vragen: “Hoe ben je er in vredesnaam toe gekomen om 77 mensen, veelal nog kinderen, te doden?”

Breivik komt met een onsamenhangend verhaal over socialistische jongeren die Europa nog meer zullen vergiftigen dan nu al het geval is. Europa zal in handen vallen van extremistische Moslims, die een eind zullen maken aan de hoogstaande westerse beschaving. Het zijn geluiden die in gematigder vorm ook in ons land worden gehoord.

Dan komt mijn tweede, misschien nog belangrijker vraag: “Heb je er spijt van dat je zoveel jonge mensen het leven hebt ontnomen? Zou je bij nader inzien liever niet anders hebben gehandeld?” Breivik aarzelt geen moment. Zijn verwrongen brein kan slechts vreemde redeneringen produceren, die hij in extreemrechtse lectuur heeft gelezen. Ik staak mijn poging om tot een echt gesprek te komen. Maar in mijn hoofd blijft de vraag hangen: “Wat zou je moeten doen als deze misdadiger werkelijk tekenen van berouw zou tonen?” Moet je iemand die 77 mensen gedood heeft zeventig en zeven maal vergeven? Het is niet zo moeilijk om iemand veelvuldig te vergeven die zich schuldig maakt aan ‘vergeeflijke’ zonden. Dat geldt zeker wanneer het je partner of je eigen kinderen (of je ouders) betreft. Maar als Breivik werkelijk spijt zou krijgen, dan zal hij allereerst de familie van al zijn slachtoffers om vergeving moeten vragen. Die zal hem slechts door weinigen worden geschonken, maar het zou een eerste begin kunnen zijn. Het zou een heel diep proces moeten zijn, van een ander niveau dan de verontschuldiging waar Bouterse ooit mee op de proppen kwam: “Ik ben lid geworden van de Pinkstergemeente en nu heeft God mijn zonden vergeven”. Kom daar maar eens mee aan bij de nabestaanden.

Ik trek mijn hoofd terug van de tralies die mij van Anders Breivik scheiden. Met deze en dergelijke mensen is geen zinnig gesprek te voeren. Natuurlijk besef ik dat alle mensen de neiging hebben om fouten te maken en zonden te begaan, maar gelukkig valt er in deze maatschappij meestal zonder al te veel narigheid te leven. Ik besef: gelukkig zijn bijna alle mensen anders dan Anders.

Most

“Wat is most?” Mijn moeder keek vreemd op, toen ik plotseling deze vraag stelde. “Hoe kom je daar nu ineens bij?” vroeg ze. “Wel, u zong zojuist een lied met de woorden: ‘Als zij, door aards geluk verheven, Bij koorn en most wellustig leven’. Koorn dat zal wel koren zijn, maar wat is most?” Mijn moeder glimlachte. Zij had zonder nadenken hardop het vierde vers van Psalm 4 gezongen. “Most is het sap waarvan wijn gemaakt wordt. Het gaat over mensen die zich tegoed doen aan veel eten en die veel alcohol drinken. Ze doen dat zonder erbij te denken dat ze dat alles van God ontvangen. Daarom staat er ook dat ze ‘wellustig’ leven.”

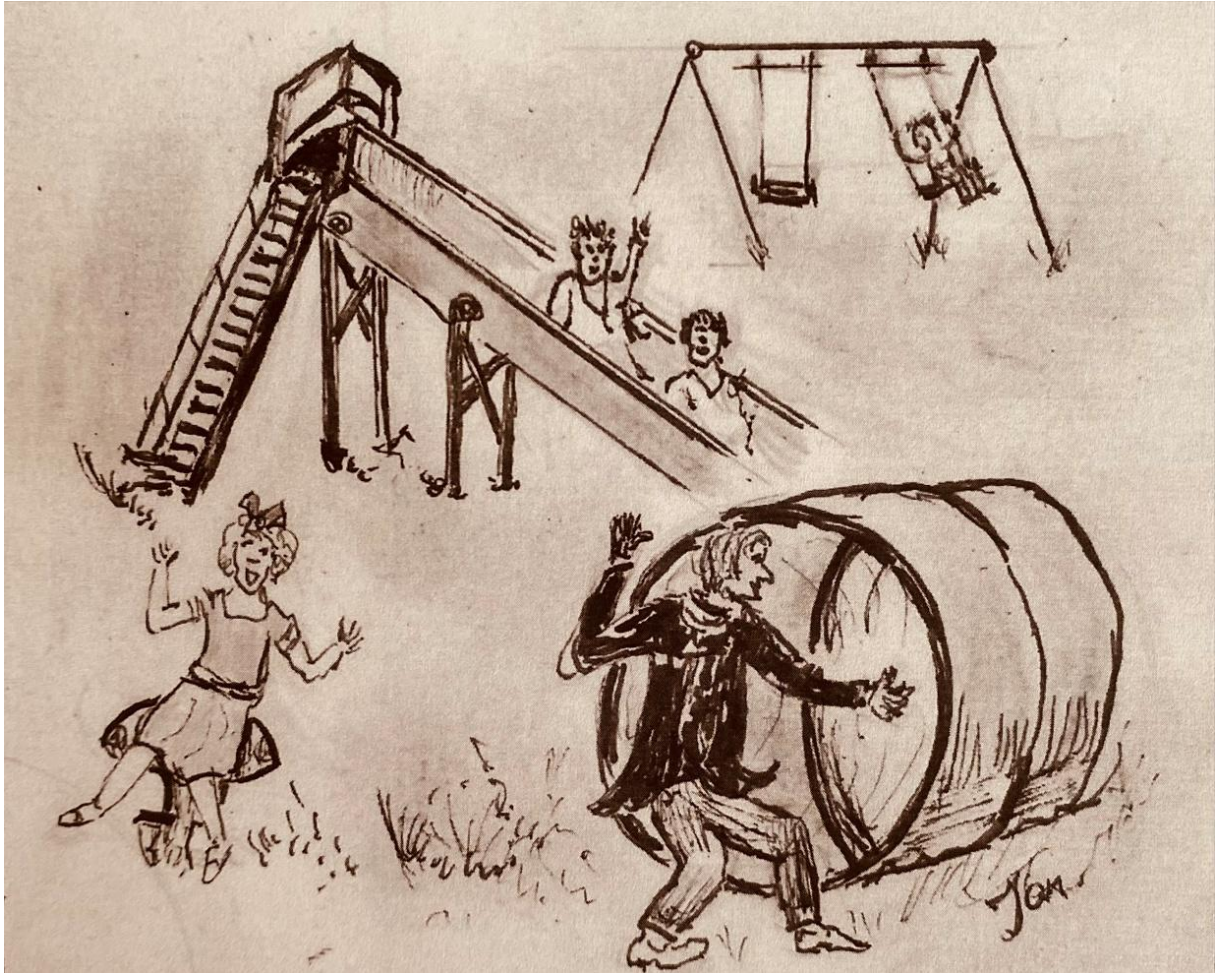
Bij ons thuis werden de meest vreemdsoortige psalmen gezongen. Meestal gebeurde dat zonder dat erbij werd nagedacht waar het over ging. Zelf lijd ik aan hetzelfde euvel. Een aantal jaren geleden vroeg mijn dochter, toen ik weer hardop een vreemde tekst zong: “Hebben jullie dat vroeger werkelijk gezongen?” “Ja”, was mijn antwoord, “en we deden dat zonder erbij na te denken”.

Psalm 4 liet me niet los. Toen mijn moeder boodschappen ging doen, sloop ik naar de kast toe waar op de onderste plank een fles zoete Spaanse wijn stond. Ik maakte hem open en nam een flinke slok. Wat was dat lekker! En meteen nam ik een tweede slok. Als dat de most was die in de psalm werd genoemd, dan wilde ik best wel ‘wellustig leven’.

Met de alcoholconsumptie in de strenge Gereformeerde gezinnen was niets mis. In de tijd dat de gastpredikanten niet op zondag reisden, hadden we soms predikanten te logeren. Als ze ’s avonds op hun gemak zaten, staken ze een dikke sigaar op en nuttigden ze met genoeg enkele glaasjes oude klare. Mijn vader deed daar graag aan mee. Elke avond voor het slapen gaan, nam hij eerst een ‘slaapmutsje’. Hij dronk een glas oude klare en als er een feestje was, bezondigde hij zich, ondanks de afkeurende blik van mijn moeder, aan een tweede glaasje.

Na mijn voortvarende begin, waarbij ik tot de ontdekking was gekomen dat er uitstekend met de ‘most’ te leven viel, is het niet van kwaad tot erger gegaan. U hoeft zich over mij geen zorgen te maken. Integendeel, heel af en toe drink ik een glaasje port, en als de temperatuur buiten tot boven de 30 graden komt, dan wil ik weleens een glas bier inschenken. Mijn inname beperkt zich verder tot koffie, thee en alcoholvrij bier.

Maar iedereen die van de genoegens des levens wil genieten zal ik die vreugde niet willen onzeggen. Beste levensgenieters: geniet er maar van. Proost!

Tachtig

Vorige maand ben ik tachtig jaar geworden. Ja, dank u wel mevrouw en meneer voor de felicitaties. U hebt het ongetwijfeld in de lijst van jarigen in het oktobernummer gelezen. Ik vroeg mij intussen af of ik nu echt een oude man ben geworden. De Bijbel is er in psalm 90 duidelijk over: “Misschien worden we zeventig. Misschien tachtig als we sterk zijn”. Lees ‘oud’ voor ‘sterk’ en u begrijpt wat er bedoeld wordt. Vroeger was je met zeventig jaar oud en de leeftijd van tachtig was slechts voor enkelen weggelegd. Onze grootouders haalden deze leeftijden vaak niet. Zij waren met zestig jaar voor ons gevoel en getuige de foto’s uit die tijd al erg oud.

Het is niet altijd prettig om ouder te worden. Mijn vrouw heb ik moeten begraven en mijn vijf zussen en broers hebben geen van allen die leeftijd bereikt en vier van de vijf haalden zelfs de zeventig niet. Wie ouder wordt moet veel missen, maar gelukkig staat er meestal veel tegenover. Ik kijk met trots naar mijn twee kinderen, drie kleinkinderen en het ene achterkleinkind. Dat is een grote rijkdom!

Ik realiseer me dat ik in vroeger tijden deze leeftijd niet zou hebben gehaald. De prostaatkanker die me zeven jaar geleden teisterde, zou me vijftig jaar geleden fataal zijn geworden. Nu werd de boosdoener verwijderd en ik leef vrolijk verder.

Het was vroeger ook zo dat weduwes en weduwnaars meestal geen nieuwe partner zochten. “Dat is toch niet meer de moeite”, was de redenering. Wanneer ik nu om me heen kijk en op mijn eigen ervaring let, zie ik dat velen ook als ze alleen komen te staan vaak weer een nieuw geluk vinden. De nieuwe tijd is niet altijd negatief.

Maar nu terug naar de vraag of ik een oude man ben geworden. Menigeen die mijn leeftijd heeft bereikt, zal zich hetzelfde afvragen. “Ik ben wel op leeftijd, maar ik voel me nog jong”. Dat was ook een verrassend antwoord toen aan een redactielid van Drieluik werd gevraagd hoe lang hij nog van plan was door te gaan. “Ik ga door zolang ik het nog kan”, was het antwoord.

Zelf voel ik me onweerstaanbaar jong. Als ik in een speeltuin kom, dan kan ik meestal de neiging niet bedwingen om van de hoge glijbaan af te glijden.

Vorig jaar waren Delia en ik met mijn kleindochter in het Steinerbos. Zonder na te denken ging ik mijn kleindochter achterna op de hoge glijbaan. Daarna werd mijn aandacht getrokken door een loopton, zo’n ronde ton die je kunt voortbewegen door erin te lopen. Ook nu kon ik mijn jeugdige gevoelens niet onderdrukken. Ik stapte in de ton, ging lopen, maar na een paar stappen viel ik en raakte licht geblesseerd. Zelf vond ik het niet erg, maar Delia liet haar ware aard als oud-onderwijzeres zien. “Ik wil niet dat je ooit nog in een speeltoestel gaat”, voegde ze me streng toe. Uiteraard zal ik me daar braaf aan houden zolang zij in de buurt is. Maar als ik de kans krijg.... Niet verder vertellen.

Ik ben er trots op dat er een jong hart in mijn lijf klopt. Ik wens alle ouderen onder ons toe dat ze nog lang een jong hart zullen hebben. Laten we worden als een kind, of misschien zelfs blijven als een kind. Dat wens ik u en mezelf van ganser harte toe.

Sinterklaas of Santa Claus

Voor veel mensen is de maand december niet veel meer dan de maand van Sinterklaas of de Kerstman, internationaal ook wel Santa Claus genoemd.

Sinterklaas is iemand die mij in mijn jonge jaren de grootste frustratie heeft bezorgd. Toen ik als zevenjarige van school naar huis liep, kwam ik op het korte traject drie verschillende Sinterklazen tegen. Het was dus waar, wat mijn vriendjes beweerden: “Sinterklaas bestaat niet echt”. Toen ik thuis kwam vertelde ik mijn belevenis en conclusie aan mijn moeder, maar zij beweerde met grote stelligheid dat ik onderweg een stel bedriegers was tegengekomen, maar dat Sinterklaas wel degelijk echt bestond. Korte tijd later besepte ze dat ik groot genoeg was om het geheim over Sinterklaas te vernemen. “Je vader en ik hebben de cadeautjes gekocht en ingepakt. Er bestaat geen echte Sinterklaas, die is lang geleden gestorven”. Ik was hevig verontwaardigd. Mijn moeder, die altijd het toonbeeld van eerlijkheid was, had me bedrogen. En ik kwam tot een logische conclusie: “Als Sinterklaas niet bestaat, dan bestaat de Here Jezus zeker ook niet?” Nee, dat mocht ik vooral niet denken.

Hoewel mijn moeder aan autoriteit had ingeboet, ging het geven van cadeautjes gewoon door. Op 5 december mocht ik ’s avonds een bord op tafel zetten, dat de volgende morgen gevuld bleek te zijn met allerlei lekkers en een enkel boek. Cadeautjes hoorden bij Sinterklaas en het feit dat het ging om een roomse heilige werd verzwegen.

Wel hoorde ik dat er in andere landen geschenken werden gegeven met Kerst. Dat vonden mijn ouders eigenlijk schandalig. Het heilige Kerstfeest mocht toch niet ontheiligd worden door zoiets banaals als cadeautjes. Kerstmis was een verhaal apart, daarbij hoorden geen heidense dingen. Bij ons kwam er geen kerstboom het huis binnen. Een enkel kerststukje kwam op de tafel te staan en er werden hooguit een paar kaarsen aangestoken. En uiteraard werden er op de twee kerstdagen drie kerkdiensten gehouden. Als er na de kerstdagen een zondag volgde, betekende het vijf keer naar de kerk in drie dagen. Arme dominees!

Toen ik in het zuiden kwam wonen, merkte ik dat de Kerstman in deze contreien een geduchte concurrent was van Sinterklaas. Dicht bij de Duitse en Belgische grens namen ze het niet zo nauw. In veel gezinnen werd er geen Sinterklaas gevierd, maar werden er overvloedig geschenken gegeven met Kerst. Ik moest daar echt even aan wennen en ons gezin heeft deze eigenaardige gewoonte niet overgenomen.

Maar hoe zit dat met mijn kleinkinderen? Mijn jongste kleinkind maakt er geen probleem van. Zij woont in België. Met Sinterklaas wordt ze verwend door haar grootvader van moederskant (ik dus) en met Kerst krijgt ze cadeautjes van de oma van vaderskant. Het is heerlijk om van twee walletjes te kunnen eten! Waar maken die noorderlingen zich druk om!

De ban

Toen ik op jonge leeftijd voor mijn verjaardag van mijn ouders een bijbeltje kreeg, bevatte dat allereerst de Bijbel in de oude vertaling, de psalmen in de oude berijming (de nieuwe bestond nog niet) en daarachter de Heidelbergse Catechismus en een veelheid van formulieren. Tussen de documenten voor huwelijk, doop en avondmaal stond een ‘formulier voor den ban of afsnijding van de gemeente van Christus’. U zult denken dat dit document nooit werd gebruikt, maar ik heb twee keer meegemaakt dat het werd toegepast.

Broeder Kuik was een gerenommeerd lid van de Gereformeerde Gemeente in Amsterdam-Centrum. Hij was het belangrijkste lid van de kerkenraad, want in de tijd dat de gemeente vacant was, vond men (en hijzelf het allereerst) dat hij de aangewezen persoon was om elke zondag twee keer een preek te lezen. Een zekere vorm van ijdelheid was hem niet vreemd. Kuik was ook een vooraanstaand lid van de SGP. Maar hij had vooral een groot rechtvaardigheidsgevoel. Toen na de oorlog de positie van lijsttrekker ds. Kersten ter sprake kwam, oordeelde de daarvoor aangestelde commissie dat zijn rol hoogst dubieus was geweest. Er mocht binnen de SGP geen verzet tegen de bezetter worden gepleegd, want die vormde in de gegeven omstandigheden ‘die overheid die boven ons gesteld was’. Broeder Kuik wilde het dubieuze verleden van de voorman ter sprake brengen binnen zijn partij. Boze tongen beweerden dat hij de positie van ds. Kersten over wilde nemen. Kuik ving bot en werd zelfs door het bestuur van zijn partij geroyeerd. Maar dat was kennelijk niet genoeg. De kerkenraad van de plaatselijke kerk werd gevraagd een afzettingsprocedure tegen broeder Kuik te beginnen. Hij werd ‘onder censuur gesteld’. Na twee aanmaningen zou de afzetting worden doorgezet. Tot ontzetting van de kerkleden was Kuik op de dag van zijn afzetting in de kerk aanwezig. “Hij zal toch niet straks het woord willen voeren”, dacht menigeen. Maar nee, hij hoorde, zittend op de voorste bank het hele verhaal aan en verliet na afloop met opgeheven hoofd de kerk. De mensen durfden hem nauwelijks aan te kijken en weigerden hem te groeten. Ik kon wel merken dat mijn ouders het er moeilijk mee hadden. Hoe kon zo’n vooraanstaand persoon in de ban worden gedaan? Zou hij toch niet gelijk hebben gehad? Pas toen bekend werd dat Kuik lid was geworden van de Gereformeerde Kerk, moesten ze erkennen: de afzetting was toch terecht. Als hij nu nog lid was geworden van de Christelijke Gereformeerde Kerk dan was het anders geweest.... In die tijd besepte ik voor het eerst dat ik in de toekomst niets te zoeken had in de kerk van mijn ouders.

Heel wat luchtiger ging het toe in het geval van oom Marien. Anders dan bij zijn vier zusters (waaronder mijn moeder) was bij hem geen enkel teken van uiterlijke vroomheid te bespeuren. Hij was een echte levensgenieter. Wel was hij dooplid gebleven van de Gereformeerde Gemeente in zijn woonplaats Bruinisse, maar ja, wat wil je, opa Van de Velde was een gewaardeerd ouderling en was bovendien in 1918 een van de oprichters van de Staatkundig Gereformeerde Partij geweest. Oom Marien had het aannemersbedrijf van zijn vader tot een zekere bloei gebracht en hij bewoog zich met gemak in de kringen van zijn confraters. Toen werd de televisie uitgevonden. Mijn oom was een van de eersten die zo’n apparaat aanschafte. Hij zette het ding niet op zolder, zoals anderen uit zijn omgeving deden, maar liet het prominent in de huiskamer staan. Vanaf de straat was het blauwe oog duidelijk zichtbaar. Spoedig kreeg hij bezoek van twee ouderlingen. Wist hij wel dat hij ‘het oog van de duivel’ in huis had gehaald? Nee, daar was hij zich niet van bewust. Oom Marien kreeg bericht van zijn kerk dat de eerste stap van zijn afsnijding was ingezet. Hij maakte zich schuldig aan afgoderij, want hij ‘diende andere goden’. Mijn oom liet het niet verder komen. “Als de zaken er zo voorstaan, dan word ik lid van de Hervormde Kerk”, zei hij.

Dat vonden mijn ouders nog erger dan bij ex-broeder Kuik. Die was tenminste nog Gereformeerd geworden.

Excuses

Nee, ik ga mij niet verontschuldigen voor de Beeldenstorm waaraan in 1567 misschien voorouders van mij hebben deelgenomen. De familie van mijn vaders kant treft geen blaam, want pas in 1653 kwam de eerste traceerbare voorouder vanuit het graafschap Bentheim in Duitsland naar Nederland. Weliswaar hebben hij en zijn voorouders als Wederdopers misschien wel de nodige 'stoutigheden' uitgehaald, want hij woonde niet ver van Münster, waar zijn geloofsgenoten flink hadden huisgehouden, maar aan de Beeldenstorm in de Nederlanden hadden hij en zijn familie part noch deel.

Bij de voorouders van mijn moeder ligt dat misschien anders. Voor zover ik hen heb gekend, waren het allemaal steile Calvinisten. Mijn opa, die in 1918 als afgevaardigde van de kring Zeeland had deelgenomen aan de oprichting van de SGP, zou enig geweld tegen de 'Roomse afgoderij' niet hebben geschuwd. Zelf voel ik mij op geen enkele manier medeschuldig of betrokken.

Bij het slavernijverleden van ons land ligt dat iets moeilijker. Ik denk niet dat een van mijn voorouders daar op enigerlei wijze bij betrokken is geweest, maar als natie hebben we een ereschuld. De Surinaamse schrijfster Cynthia McLeod zei terecht: "De huidige generatie in Nederland hoeft zich op geen enkele manier schuldig te voelen, maar het siert de overheid als ze haar spijt zou uitspreken over wat er in het verleden is gebeurd. Dan is het nog altijd de vraag of er sprake is van echte spijt, want de welvaart waarvan we tegenwoordig in ons land genieten is voor een deel te danken aan de slavenhandel. En het is alleen de elite die daarvan geprofiteerd heeft.

Waar ik wel iets van persoonlijke gêne bij voel, zijn de politionele acties in Nederlands- Indië, vlak na de Tweede Wereldoorlog. Mijn oudste broer heeft daar als dienstplichtig militair aan deelgenomen. Hij was een heel fijne man en ik kan me absoluut niet voorstellen dat hij zich op enigerlei wijze zou hebben misdragen, maar dat denken alle familieleden van alle militairen die aan de acties hebben deelgenomen. Mijn gêne betreft het feit dat de acties in onze familie volledig werden ondersteund. "Indië verloren, rampspoed geboren", was de leus die mijn vader meermalen uitsprak. Die koloniale instelling betrof trouwens niet alleen Indonesië, maar ook Vietnam en alle ingrepen van westerse landen om 'het communistische gevaar', te weerstaan. Tot mijn schande heb ik die gedachtegang nog een flink aantal jaren ondersteund. Ik zou daarvoor excuses moeten maken, al weet ik niet precies aan wie. Wel wil ik, mijn excuses maken aan mijn Ambonese landgenoten en ik hoop dat veel landgenoten dat met mij eens zijn. Zij zijn, als gevolg van de Nederlandse koloniale politiek, tegen hun wil in ons land terecht gekomen en zijn daar vaak op weinig correcte manier behandeld. Daarvoor dienen we onze excuses te maken, al zou ik niet goed weten hoe onze regering het anders had moeten doen.

Er worden allerwegen voor allerlei gebeurtenissen in het verleden excuses aangeboden. Dat is goed, maar het is ook goedkoop. Onze musea staan nog steeds vol met kunst die uit de derdewereldlanden is gestolen of tegen schandelijk lage prijzen zijn opgekocht.

Het zou een echt teken van spijt zijn als alle roofterkunst weer aan de rechtmatige eigenaars zou worden teruggegeven. Afrikaanse kunst hoort in de eerste plaats te zien te zijn in Afrikaanse musea. Als we dat onrecht ongedaan maken wordt er echt een offer gebracht. Excuses zijn soms louter woorden. Laten we de leus 'geen woorden, maar daden' waarmaken.

Verborgten verleden

Velen van u zullen naar het televisieprogramma ‘Verborgen Verleden’ hebben gekeken. Bekende Nederlanders kregen daarin een kijkje in de geschiedenis van hun voorouders. Dat leidde soms tot verrassende ontdekkingen.

Dankzij een paar ijverige neven zijn ook mij een paar interessante feiten bekend geworden over mijn voorvaderen (van de moeders is helaas minder bekend).

In een vorige column vertelde ik dat mijn eerste traceerbare voorvader in 1653 Duitsland verliet om in Nederland te komen wonen. Naast economische zullen vooral religieuze overwegingen tot die ingrijpende beslissing hebben geleid. In 1648 was de verschrikkelijke Dertigjarige Oorlog beëindigd. Bij de vredesvoorwaarden werd bepaald dat de inwoners de godsdienst van hun vorst dienden aan te nemen. Wie een andere godsdienst had moest zich bekeren of verhuizen naar een andere staat. Gert Steinhauer koos voor de laatste optie. Hij vestigde zich in Utrecht en als maker van grafstenen zal hij ongetwijfeld in zijn levensonderhoud hebben kunnen voorzien.

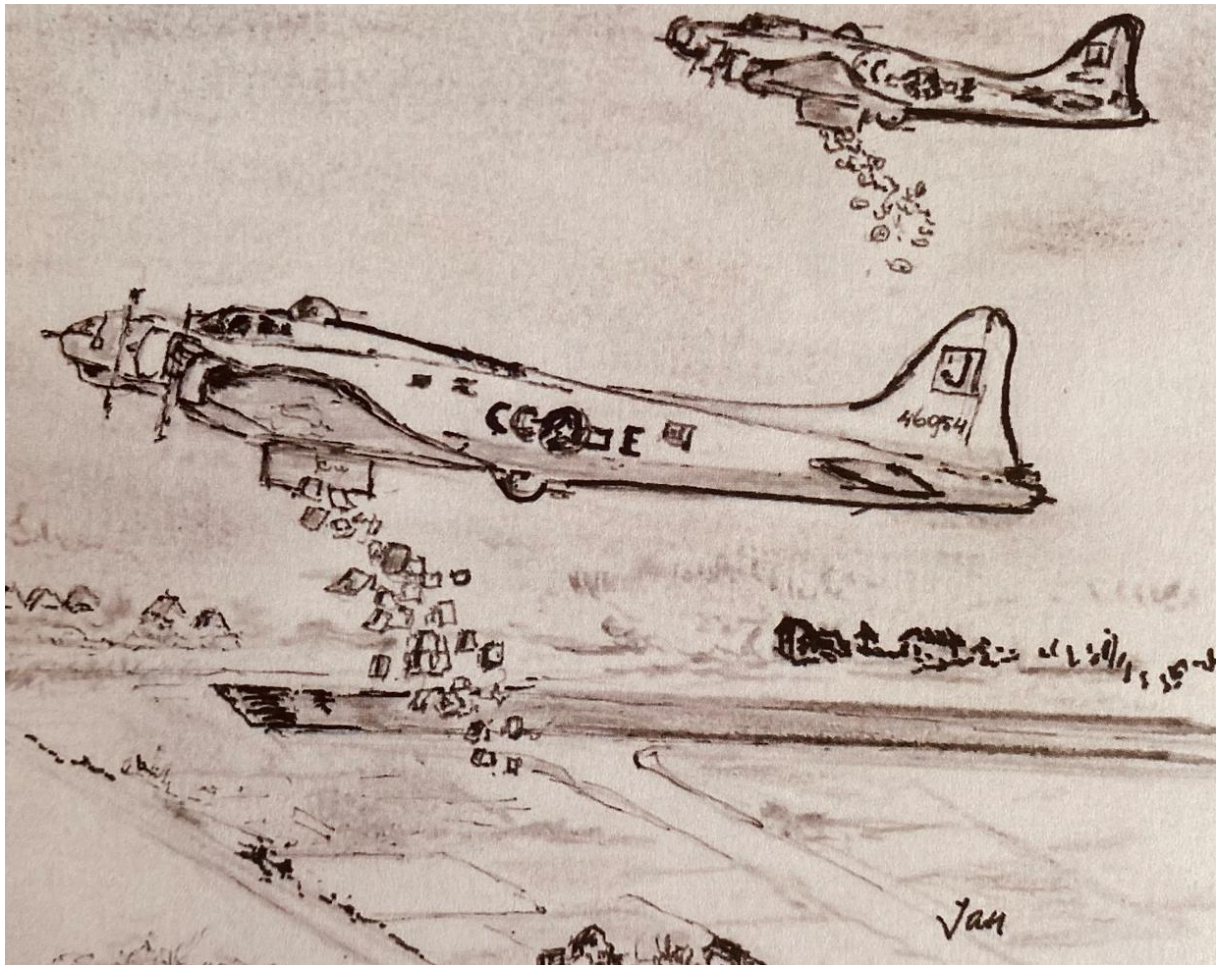
Een paar geslachten later stuiten we op een vreemd verschijnsel. De achterkleinzoon van Gert verdwijnt ineens uit de annalen. Dat kan maar één ding betekenen: hij is uit Utrecht verbannen. Misschien was hij een zwendelaar of anders wel een vechtersbaas, maar feit is dat de magistraat hem niet langer in de stad wilde hebben. Zijn overtreding was niet zwaar genoeg voor een gevangenisstraf, maar men kon hem in Utrecht niet meer gebruiken.

Mijn familie dook daarna op in Gorinchem. Het ging hun duidelijk voor de wind. In de tweede helft van de achttiende eeuw blijken ze het ambt van notaris uit te oefenen. Ze hadden zich kennelijk opgewerkt tot de kleine kring van notabelen. De familie, die inmiddels de naam De Rooij had aangenomen, behoorde tot de Oranjegezinde partij.

Hoe anders was dat met het zwarte schaap van de familie. Hij werd Jan Wayer genoemd en die toevoeging had waarschijnlijk te maken met het feit dat hij een pierewaaier was. Terwijl de rest van zijn familie traditioneel Prinsgezind was, voelde hij zich sterk aangetrokken tot de idealen van de Patriotten. Nadat de Fransen in 1795 ons land hadden bezet, koesterde hij grote bewondering voor keizer Napoleon. Die bewondering ging zo ver, dat hij zich in 1812 als vrijwilliger aanmeldde voor het Franse leger dat Rusland wilde veroveren. Waarschijnlijk werkte Jan Wayer als pontonnier, waardoor hij werkzaam was bij het aanleggen van bruggen. Napoleons tocht naar Rusland werd een grote teleurstelling. Weliswaar werd Moskou bereikt, maar omdat de Russen de tactiek van de verschroeide aarde toepasten, kon de overwinning niet in klinkende munt worden omgezet. De aanvoerwegen werden voortdurend onder vuur genomen en toen de strenge winter in aantocht was, zat er voor de Franse keizer niets anders op dan een smadelijke aftocht te aanvaarden. Het is bekend dat van de Nederlanders die al dan niet gedwongen de tocht meemaakten, slechts 5% het avontuur hebben overleefd. Jan Wayer hoorde tot de gelukkigen. Groot zal zijn teleurstelling zijn geweest toen Napoleon bij de Berezina zijn ware aard toonde. De Russische troepen waren in aantocht. Napoleon gaf bevel om de brug die tevoren in elkaar geknutseld was, onverwijld op te blazen. Meer dan 80% van het Franse leger bevond zich nog op de andere oever, maar de keizer was onverbiddelijk. Zij werden aan hun lot overgelaten en de Russische troepen slachtten hen genadeloos af.

Toen Jan Wayer in Nederland terugkwam, kon hij niet meer bij zijn familie terecht. Zij hadden voorgoed met hem gebroken. Op zijn zwerftochten kwam hij uiteindelijk in Giessendam terecht, waar hij trouwde met een plaatselijke schone. Als grondwerker moesten hij en zijn nakomelingen voortaan de kost verdienen.

Zo zien we hoe we in een familie een vluchteling, een banneling, een notaris en een roekeloze avonturier tegenkomen. Van elk van hen zal ik de nodige genen hebben geërfd. Ik maak me sterk dat ieder van u een soortgelijk verhaal zou kunnen vertellen. Onze genen zijn een echt allegaartje, dat maakt ons allen ongeveer gelijk.

Vroegste herinneringen

Wanneer mensen gevraagd wordt wat hun eerste herinneringen zijn, dan gaan ze meestal terug naar gebeurtenissen uit hun vierde levensjaar. Dat is de tijd dat je naar de kleuterschool ging en daar zijn vaak duidelijke herinneringen aan te koppelen. Een enkeling weet zich iets te herinneren uit zijn derde levensjaar, maar dikwijls wordt dat ingekleurd door de verhalen die ouders aan hun kinderen hebben verteld.

Mijn eerste herinnering gaat terug naar de laatste dagen voor de bevrijding in mei 1945. Er vlogen vliegtuigen boven de straten en als driejarige had ik ervaren dat dit geluid heel beangstigend kon zijn. Er volgde dan vaak een luide klap, als er ergens een bom insloeg. Ik lag te huilen in mijn bed, maar mijn vader hoorde dat en haalde mij eruit. Hij liep met mij op zijn arm naar buiten, wees naar de vliegtuigen en zei toen: “Dit moet je je leven lang niet vergeten”.

Later vertelde hij dat het ging om vliegtuigen die voedselpakketten kwamen afwerpen, met onder andere Zweeds wittebrood. Op 5 mei zal ik me zeker de woorden van mijn vader herinneren en eraan denken hoe anderen ons in de grootste nood kwamen helpen.

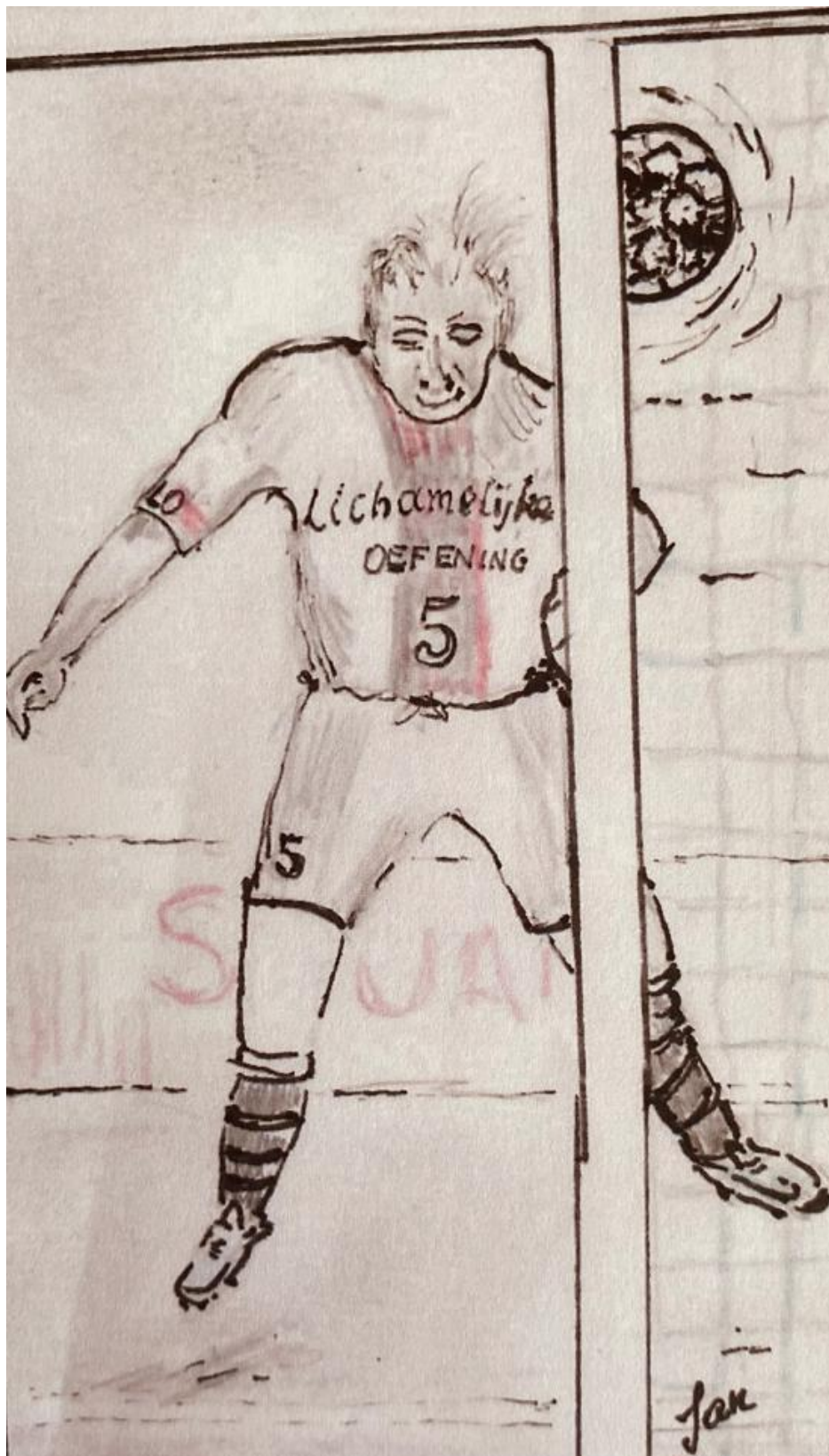
Mijn tweede herinnering is van een half jaar later.

Ik ging na mijn vierde verjaardag naar de kleuterschool. Mijn zus, die in de zesde klas van dezelfde school zat, nam mij mee. Wel moest ik even huilen toen zij mij in de benedenverdieping achterliet en zelf de trap op ging naar de lokalen van de ‘grote’ kinderen. Mijn verdriet duurde echter niet lang. Op jonge leeftijd was ik al gecharmeerd van vrouwelijk schoon en ik ontdekte in de kleuterklas een meisje dat diepe indruk op mij maakte. Wel was het zo, dat ik te verlegen was om haar aan te spreken, maar haar aanblik bezorgde mij een weldadig gevoel.

Toen ik ’s avonds in bed lag, besepte ik dat een kind eigenlijk alles aan zijn ouders moest vertellen. Ik was gewend om in dergelijke gevallen mijn vader te roepen. “Pa”, zei ik, “ik heb verkering”. “Dat is leuk”, zei hij, “en hoe heet ze?” “Diny”, was mijn antwoord, “en ze is erg leuk”. “Weet ze het zelf al”, vroeg pa. “Nee, moet dat dan?” “Ja, het is wel de bedoeling dat je haar zelf vraagt”. Dat vond ik buitengewoon eng en ik zei toen: “Dan maak ik het uit”. Dit voorval geeft een duidelijke indruk hoe mijn vader op een speelse manier met zijn kinderen omging.

Mijn moeder was veel strenger en rechtlijziger, maar ze had een groot rechtvaardigheidsgevoel. Vaak was zij een toevlucht voor mensen die moeilijkheden hadden. Als iemand uit onze straat een kind had verloren, of als een buurman zijn vrouw had ingeruild voor een ander die dertig jaar jonger was, dan kwamen de radeloze buurvrouwen bij haar uithuilen.

Ik denk met bewondering terug aan haar omgang met anderen. In mijn klas van de kleuterschool zat Klaus, een jongetje met een Nederlandse vader en een Duitse moeder. In oktober 1945 lag dat zeer gevoelig. Mijn moeder had hiervan gehoord en toen ze mij van school kwam ophalen, schoot ze de Duitse moeder aan. “Vindt u het goed als Klaus bij ons komt spelen? En hij mag zijn broertje Lothar (twee jaar ouder) ook wel meenemen”. Thuis hoorde ik mijn moeder zeggen: “Die jongens kunnen er toch ook niets aan doen”. Andere mensen vonden het vreemd dat we kinderen van ‘de vijand’ mee naar huis namen, maar de Duitse moeder was dolblij. Ik ben een aantal jaren met Klaus bevriend gebleven. Het was vreemd dat zijn vader nooit thuis was. Na anderhalf jaar kwam hij terug, ‘uit Zwitserland’. Klaus kreeg voor die gelegenheid een autoped, een luxe die mij niet was vergund. Pas later besepte ik dat de vader misschien wel in de oorlog hand- en spandiensten aan de vijand had verleend, en dat hij daarom een poos was verdwenen. Voor mij waren de jongens en hun moeder Duitsers en geen moffen. Maar misschien was de vader wel een ‘mof’.

Sport

“Ben jij een sportliefhebber? Kijk je op de T.V. naar voetbalwedstrijden?” Degene die de vraag stelde, verkeerde kennelijk in de veronderstelling dat het een scriba van de PKN niet paste om zich met dergelijk laag vermaak bezig te houden.

Ik schaam me niet om te zeggen dat ik er verzot op ben om naar voetbal te kijken en omdat ik oud-Amsterdammer ben is het niet moeilijk te raden wat mijn favoriete club is. Er is helemaal geen reden om me te schamen sinds ik vernomen heb dat de laatste scriba van de Oude Mijnstreek een fanatiek supporter is van Roda JC.

Waar komt toch het idee vandaan dat sport een enigszins minderwaardige tijdsbesteding is? In protestantse kringen heeft dat idee lang bestaan. Als ik de kranten uit de Reformatorische hoek lees, dan blijkt dat sport en cultuur nog steeds weinig aandacht krijgen. Dat het Nederlands Dagblad en het Reformatorisch Dagblad de zondagssport negeren is nog wel te begrijpen, maar dat de laatste krant ook geen plaatsruimte inruimt voor film, dans en toneel komt vreemd over. De literatuur wordt wel belicht, maar de keus van de onderwerpen blijft, zeker bij het RD beperkt tot een klein, select groepje boeken.

Zelf moet ik terugdenken aan mijn eerste rapport in de eerste klas van de lagere school.

Onlangs vond ik het weer terug tussen de oude spullen. Dankzij het voorbereidende werk van mijn broer had ik het voor elkaar gekregen om vijf negens te scoren. Dat was voor de vakken Bijbelse geschiedenis, lezen, rekenen, taal en vlijt. Toch was ik diep teleurgesteld en durfde ik mijn rapport eigenlijk niet goed thuis te laten zien. Want naast die prachtige cijfers prijkte er een 5 op mijn cijferlijst. Dat was voor het vak lichamelijke opvoeding. Toen ik mijn rapport met grote schroom tevoorschijn had gehaald, was de reactie van mijn vader: “Gymnastiek is helemaal niet belangrijk, als de andere vakken maar in orde zijn”. En mijn moeder zei: “Ik kijk of Bijbelse geschiedenis, gedrag en vlijt goed zijn, de rest is bijzaak”. Op die dag is de kiem gezaaid voor de afkeer die ik mijn hele leven voor gymnastiek heb gehouden. Er is aan mij dan ook geen atleet verloren gegaan. In het straatvoetbalelftal dat we in Amsterdam hadden opgericht, bracht ik het nooit verder dan tweede reserve. En alleen omdat we in de straatvoetbalcompetitie niet aan buitenspel deden, lukte het me bij een invalbeurt soms om een doelpunt te maken. Fietsen ging me beter af. Toen er in de buurt een wielervedstrijd voor kinderen onder tien jaar werd georganiseerd: de ronde van Sloterdijk, lukte het me zowaar om als eerste over de finish te komen. Maar toen er gevraagd werd of ik lid van een wielersclub mocht worden, was het antwoord: “Dat is niks voor ons soort mensen.” En als er geen goede reden voor een weigering voor handen was, zei mijn moeder: “Dat soort dingen zijn wereldgelijkvormig”. Een woord dat nog steeds afgrijzen bij me teweegbrengt, want alles werd daarmee op een verfoeide hoop gegoooid.

Tegenwoordig geniet ik op een passieve manier van mooie sport. En de onderwijzeres die het heeft gewaagd om een schuchter kind uit de eerste klas een onvoldoende voor gymnastiek te geven, had meteen ontslagen moeten worden. Wie weet, was het anders nog iets geworden.

Een of twee...

Een of twee maken het verschil.

Bij die uitspraak moet ik denken aan mijn militaire dienstitijd. In oktober 1962 moest ik er aan geloven. Ik had wegens studieredenen al een jaar uitstel gekregen en was daardoor tot mijn opluchting uitzending naar Nieuw-Guinea misgelopen, maar nu ik voor de Kweekschool geslaagd was, moest ik dan toch in dienst.

Ik was niet enthousiast. Weliswaar beseftte ik de noodzaak van een defensief leger, maar het was toch moeilijk te verteren dat mijn vriendin, die tegelijk met mij geslaagd was 400 gulden per maand kon opstrijken, terwijl ik het moest doen met een schamele één gulden tien per dag. Voor een roker was dat niet te doen.

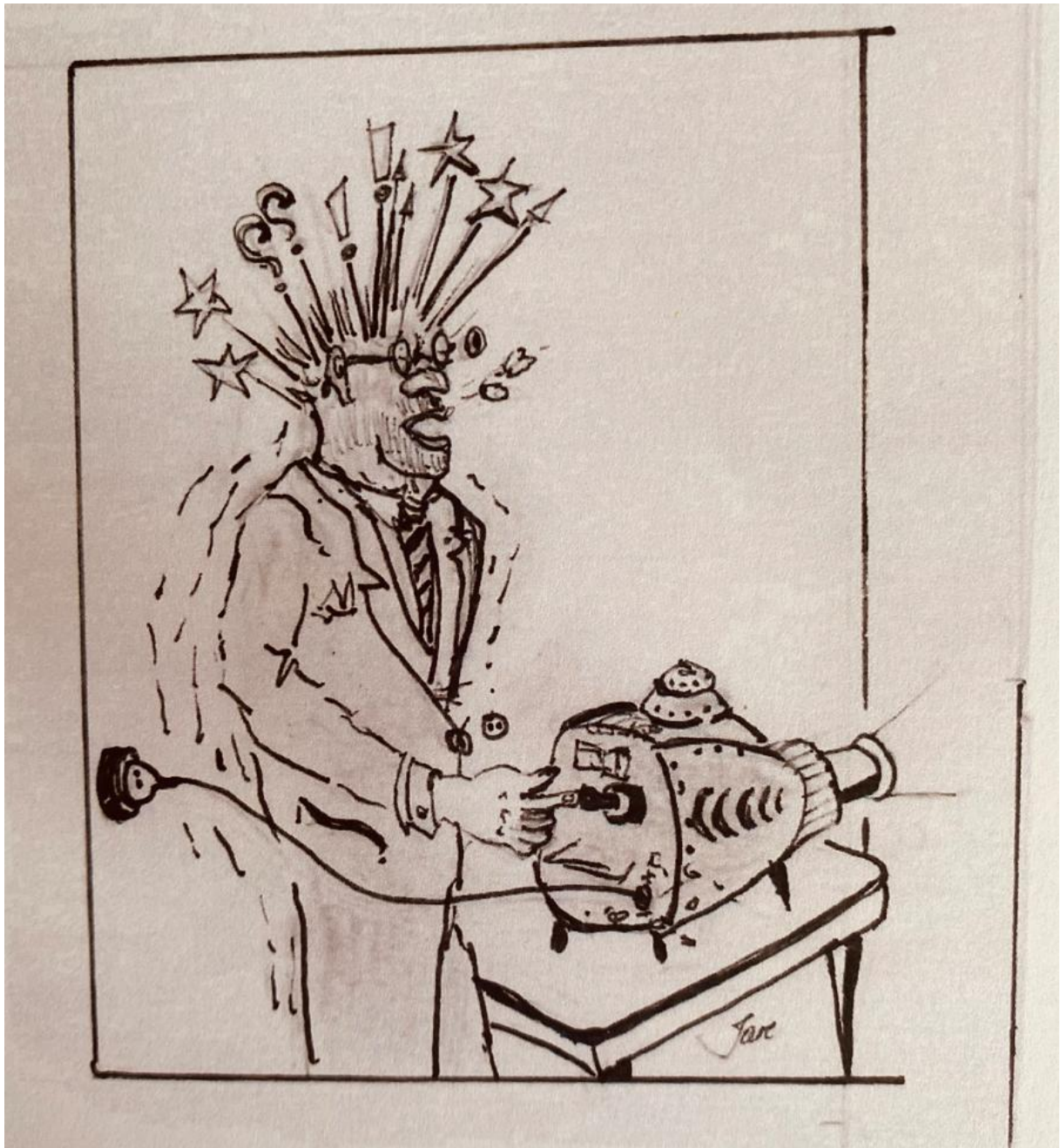
Op de basisopleiding in Maastricht hoefden we ons niet te vervelen en op de opleiding tot telegrafist in Harderwijk werden we ook voldoende bezig gehouden. Maar toen ik in Assen bij de parate troepen terecht kwam, was het zwaar balen. Meestal hadden we niets te doen en dan verveelden wij ons. Als we wel wat te doen hadden dan baalden we omdat we moesten werken. Het saaie dagritme maakte dat er veel gemopperd en gescholden werd.

En toen kwam er een nieuwe lichter. Aan ons peloton werd een boerenzoon uit Twente toegevoegd. Zijn naam weet ik niet meer, maar ik zie hem nog duidelijk voor me. Na een paar dagen gingen we naar de hei en moesten we een schuttersputje gaan graven. Er is geen vervelender en zwaarder werk dan dat. Met drie man moesten we dat karwei klaren en elkaar steeds tijdig aflossen. We spraken af dat we elk niet langer dan vijf minuten achter elkaar zouden werken. Ik mocht het spits afbijten. Voortdurend keek ik op mijn horloge om te zien of mijn tijd nog niet om was. Toen ik nog geen vier minuten had gegraven kwam de boerenzoon naar mij toe. “Geef de schop maar aan mij, want ik zie dat jij moe begint te worden”. Mijn andere maat en ik waren stomverbaasd en na al ons gemopper stonden we nu beschaamd. “Nee, dat hoeft niet, de vijf minuten zijn nog niet om”. Maar de stoere Tukker nam me de schop uit handen en begon te graven. Na nog geen vier minuten meldde de derde maat zich. “Geef mij nu maar de schop, want het is mijn beurt”. Door de komst van de nieuweling veranderde de stemming in ons peloton. Er werd weinig meer gemopperd en we namen zonder aarzelen de taken van elkaar over. Het viel onze sergeant ook op. In plaats van een chagrijnig stelletje mopperaars kreeg hij een gemotiveerd peloton onder zich. Eén man kan het verschil maken.

Ik denk daarbij ook terug aan Peter R. de Vries. Wat is die man tot steun geweest voor vele wanhopige ouders en wat bracht hij onoplosbare zaken na jaren van doorzetten tot een goed einde. Er waren veel meer misdaadjournalisten dan hij, maar niemand wist de resultaten te behalen die hij realiseerde. Eén man maakte het verschil, maar dat werd door kwaadwilligen niet geaccepteerd.

Dat twee mensen het verschil kunnen maken, zagen we bij Renske Leijten en Pieter Omtzigt. Terwijl de hele Tweede Kamer + het kabinet met andere dingen bezig was of de harde feiten bewust of onbewust negeerden, beten zij zich vast in het dossier van de toeslagenaffaire. Dat werd ze door de meeste collega's niet in dank afgenomen. Maar zij hadden contact met de mensen die door de affaire in miserabele omstandigheden waren terechtgekomen. Zij hielden vol en konden uiteindelijk het verschil maken. Na jaren van ellende konden de slachtoffers geholpen worden dankzij het doorzetten van twee mensen die zich van alle tegenwerking niets aantrokken.

Een of twee mensen kunnen het verschil maken. Bent u die ene of zijn jullie die twee? Daar mogen de kerk en de maatschappij dan blij mee zijn.

Krachttermen

“Gunst”, zei mijn collega-soldaat, “Jij vloekt nooit, zelfs niet als jij je kop stoot”. Het leger was een instituut waar niet op een krachtterm meer of minder werd gekeken, dus iemand die daar geen gebruik van maakte viel kennelijk op.

Dat was geen verdienste, maar iets dat ik van huis uit had meegekregen. Mijn moeder stelde haar eisen wel zeer hoog. Zelfs termen als ‘hartstikke’, ‘verdikkeme’ en ‘rot’ waren uit den boze. Eens toen mijn oudste dochter, toentertijd ongeveer acht jaar oud in de stromende regen van haar tante naar mijn ouders liep, waren haar eerste woorden: “Wat een rotweer”. “Dat mag je niet zeggen”, zei mijn moeder, “het weer komt van de Heere, dus dat kan niet rot zijn”. Mijn dochter was voortaan extra voorzichtig met wat ze in het bijzijn van haar grootmoeder zei. Mijn vader lachte alleen maar een beetje. In mijn eigen jonge jaren, had ik mijn moeder na het bijbel lezen toch even tuk. “Er staat een vloek in de Bijbel”, zei ik. “U las zojuist: Hij is mijn rot(s)steen”. Het vergde enige uitleg om dit recht te zetten.

Toch had mijn collega-soldaat niet helemaal gelijk. Enkele jaren later, toen ik als jonge onderwijzer voor de klas stond, moest ik het apparaat waarmee dia’s werden vertoond gebruiksklaar maken. Het materiaal was zwaar verouderd en het snoer vertoonde de nodige gebreken. Ineens kreeg ik een schok van 220 volt door mijn toen nog tengere lijf. Spontaan ontsnapte mij een vloek. Ik schaamde mij dood. De volgende dag zou ik vast en zeker een aantal ouders op mijn dak krijgen. Maar nee, de kinderen hadden in hun ouderlijk huis kennelijk zulke situatie weleens meegemaakt.

Ik besepte dat de Boze hardere maatregelen dan een kopstoot had gebruikt om mij tot zondigen te brengen.

Volgens mijn waarneming neemt tegenwoordig het vloeken flink af. Mijn vriend, die secretaris van de Bond tegen het Vloeken is, kan beter naar een andere baan uitzien.

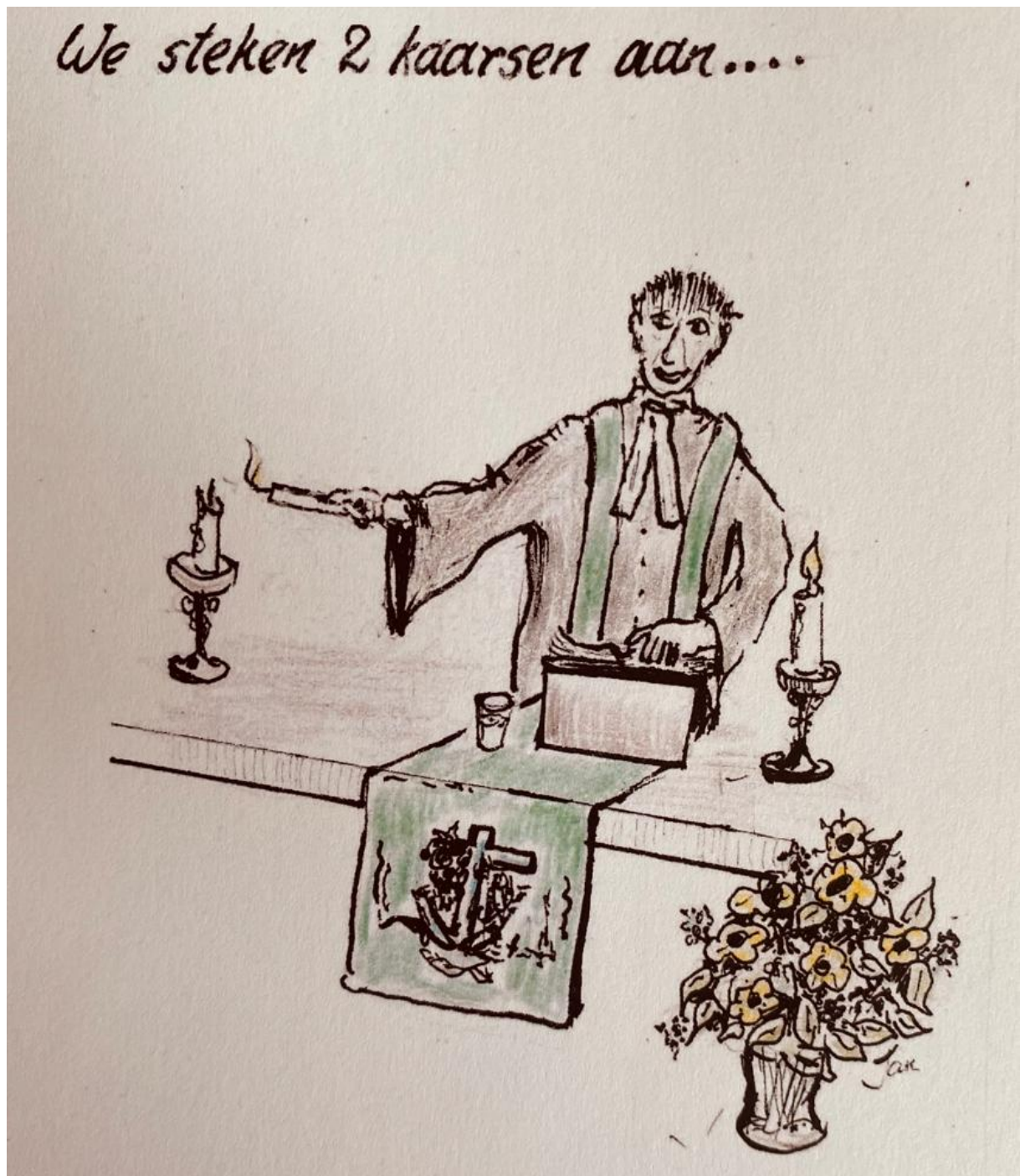
Je hoort allerwegen krachttermen die te maken hebben met geslachtsdelen, de geslachtsdaad of met uitwerpselen. Die worden dan meestal in het Engels geuit.

Dat vinden ouders, als ze daar tenminste niet zelf aan meedoen, vaak heel vervelend. Mijn schoonzoon heeft daar iets aardigs op gevonden. Tegen mijn kleindochter zei hij: “Als je mij ‘shit’ hoort zeggen dan krijg je van mij een euro. De spaarpot van mijn kleindochter wordt op deze manier niet goed gevuld, maar het effect is wel, dat ze beseft dat zijzelf dergelijke woorden ook niet moet gebruiken.

Vloeken is lelijk en onfatsoenlijk, maar ik geloof niet dat iedere vloek bedoeld is als het ijdel gebruiken van Gods naam. Dat gebeurt eerder bij organisaties of kerken, die de naam van Christus dragen, maar die zich daar niet naar gedragen.

Als jochie van 13 jaar ging ik in Amsterdam op zoek naar een damclub. Ik kwam terecht bij de Christelijke Damvereniging Amsterdam. (C.D.A.) Dat Christelijke bestond uit het feit dat er op de jaarvergadering met gebed werd begonnen en dat de leden zich verplichtten om geen wedstrijden op zondag te spelen. Mijn ouders waren daar wel blij mee. Na een paar jaar was er sprake van dat een katholiek lid penningmeester zou worden. Dat leidde binnen de vereniging tot hevige discussies. Kon je een katholiek wel een christen noemen? Hij nam een wijs besluit en werd lid van K.D.A. U mag raden waar die K voor staat. Toen besepte ik voor het eerst dat het misbruik van Gods of Christus’ naam verder kan gaan dan vloeken.

We steken 2 kaarsen aan....

Ontmoeting

Er is een tijd geweest dat samenstellers van leerboeken voor Christelijke scholen ook bij de ‘neutrale’ vakken een boodschap wilden meegeven. Zo kan ik mij herinneren dat er in de methode Engels voor de tweede klas van het Lyceum een verhaaltje was opgenomen dat me nog steeds helder voor de geest staat. De boodschap, die ik 65 jaar geleden onder ogen kreeg, ben ik nog niet vergeten.

Brammetje keek zijn vader ernstig aan en zei toen: “Vader, ik begrijp niet waarom u op sabbat naar de synagoge gaat, want u gelooft helemaal niet in God. Meneer Cohen gelooft wel in God en van hem kan ik begrijpen dat hij elke week de synagoge bezoekt”.

Meneer Polak dacht diep na en zei toen: “Meneer Cohen gaat naar de synagoge om God te ontmoeten en ik ga ernaartoe om meneer Cohen te ontmoeten”.

Als jongen van 13 jaar dacht ik dat meneer Polak helemaal fout zat, maar nu ik erover nadenk zie ik het toch een beetje anders.

Wie de coronacrisis heeft meegemaakt, weet hoezeer we naar menselijk contact konden verlangen. Als ik op straat iemand van de kerk tegenkwam, was ik helemaal opgetogen. We misten het wekelijkse contact, het koffiedrinken, de gesprekken en ook het Heilig Avondmaal. Is het lidmaatschap van een kerk dan zoveel anders dan dat van een vereniging? Ik heb de contacten met de leden van de Cantorij en van de damclub ook erg gemist. Toen ik na anderhalf jaar mijn gezicht weer op de damvereniging liet zien en er werd gevraagd hoe iedereen de afgelopen periode was doorgekomen, kon ik naar eer en geweten zeggen: “Ik heb het spelletje niet gemist, maar ik heb jullie, mijn vrienden, wel gemist”

Is het in de kerk zoveel anders? Toen ik mij dat afvroeg, schoten me ineens de woorden te binnen die elke zondag worden uitgesproken. “We steken twee kaarsen aan, als teken dat we niet alleen elkaar ontmoeten, maar ook dat we God ontmoeten”.

Er is dus een extra dimensie. Maar de dames en heren Polak zullen zich afvragen: “Hoe doe je dat? Hoe kun je God ontmoeten?” Daar is geen spektakel voor nodig. Wat mij betreft hoeft er niet met armen naar de hemel gezwaaid te worden en mag het in de kerk stil en ingetogen zijn. Er zijn zondagen waarop je geen bijzondere ervaring beleeft. Dan moet je het hebben van de ontmoeting en de gesprekken na de dienst. Maar andere keren word je getroffen door een passage uit de preek, of door een prachtig lied of een tekst uit de Bijbel. Ieder beleeft dat persoonlijk, maar je kunt die beleving ook delen met anderen. Voor meneer Polak zal het niet gemakkelijk zijn om dit na te voelen.

Maar wat zou het fijn zijn als wij mevrouw of meneer Polak bij de hand kunnen nemen en als wij samen op weg kunnen gaan om de Heer te ontmoeten. Hij laat ons niet in de steek. En als we dan de kerk, of een andere plaats waar de ontmoeting heeft plaatsgevonden, verlaten, kunnen we samen zingen: ‘Ga met God en Hij zal met je zijn.’

Hervormers hebben hun gebreken- deel - Luther

Als ik in de gelegenheid zou zijn om een van de vroegere Hervormers op te zoeken, dan zou ik zeker kiezen voor Luther. Hij was de grote gangmaker van de Reformatie; hij riskeerde zijn leven in zijn pogen om de waarheid boven tafel te krijgen. Bovendien was hij een beminnelijk mens, die genoot van zijn kinderen en die graag gasten aan tafel nodigde. Zijn eigen studenten waren vaak welkom en er vonden aan tafel geanimeerde gesprekken plaats. Een minpuntje is wel dat hij bij zijn huwelijk tegen een vriend zei: “Ik houd niet van mijn vrouw, maar ik waardeer haar zeer”. Maar ook dat is later goed gekomen.

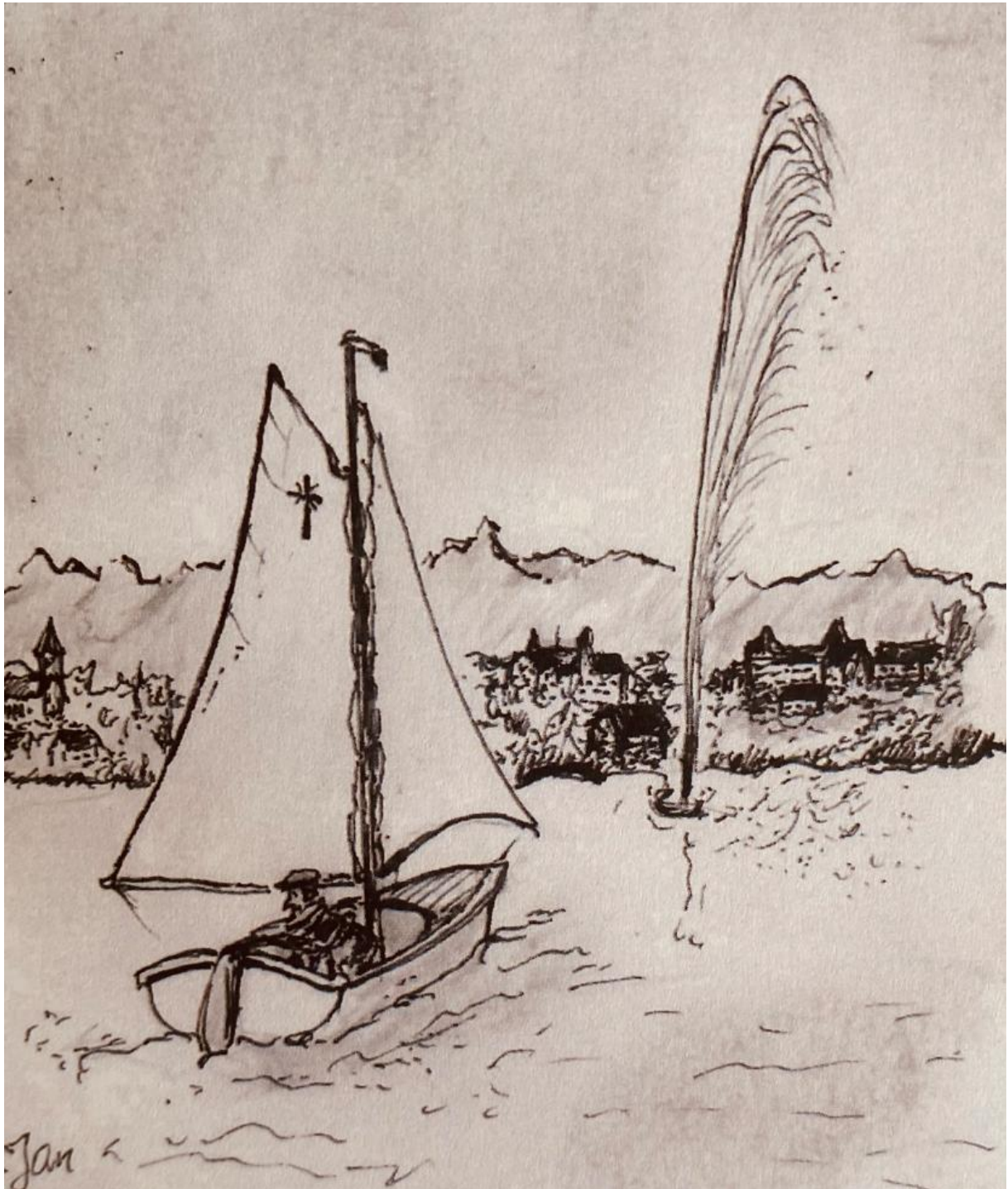
Naast het vele goede is er over Luther ook veel kwalijks te vertellen. En dan bedoel ik niet alleen zijn obsessie met de duivel. Toen hij noodgedwongen in het kasteel de Wartburg verbleef, was hij niet ver af van een psychose. Hij meende overal de duivel te zien. Het verhaal dat hij een inktpot tegen de muur smeet omdat hij daar mee dacht de satan te raken is naderhand verzonnen. De vlek op de muur die als een soort relikwie door protestantse gelovigen wordt gekoesterd, is er pas in de 17^e eeuw op aangebracht en in de tijd van Luther zat inkt niet in potjes, maar op schaaltes. Maar het verhaal over het hondje wordt door Luthers volgelingen niet graag in herinnering gebracht. Luther zat eenzaam in zijn cel toen er plotseling een hondje naar binnenkwam. Luther schrok en hij was ervan overtuigd dat dit de duivel in eigen persoon was. Hij pakte het arme dier beet en smeet het uit het raam. Wie de steile muren van de Wartburg met eigen ogen heeft aanschouwd, begrijpt dat deze ‘duivel’ blijvend was uitgeschakeld.

Naarmate Luther ouder werd, werd hij eigenzinniger en onverdraagzamer. Bij de Boerenopstand, die geïnspireerd was op Luthers opvattingen over een rechtvaardige maatschappij, koos hij zonder aarzelen voor de machthebbers en veroordeelde hij de armlastige opstandelingen.

Maar het meest in de fout ging Luther met zijn uitlatingen over de Joden. Nu was hij niet de enige die vreselijke dingen over de nakomelingen van vader Abraham zei, maar Luther was wel een van de meest rabiate in zijn beweringen. “Alle synagogen moeten worden verbrand en de Joden moeten uit hun huis worden gezet. Hun bezittingen moeten hen worden afgepakt en worden verdeeld onder de Joden die zich tot het Christendom hadden bekeerd”. Naderhand werd het nog erger: “Joden die zich zogenaamd hebben bekeerd, zijn niet te vertrouwen. Zij menen er niets van en moeten ook worden verdreven”.

De nazi's hebben Luthers woorden later dankbaar gebruikt bij hun antisemitische propaganda. Het is onbegrijpelijk hoe iemand die in allerlei opzichten zo'n trouwe volgeling van Jezus was, tot zo'n laag peil kon afdalen.

En dan vraag ik me weleens af hoe onze nakomelingen over 500 jaar over onze opvattingen denken. Zijn we zoveel beter dan Luther? Ondanks zijn kwalijke uitlatingen blijf ik hem een ‘kanjer’ vinden, die de kerk een geweldige impuls heeft gegeven in het zoeken naar de waarheid.

Hervormers hebben hun gebreken- deel 2- Calvijn

51.Hervormers hebben hun gebreken- deel 2- Calvin Dec. 2022/jan. 2023

Nee, ik zou niet op het idee komen om bij Calvin op bezoek te gaan als ik een van de grote hervormers zou mogen bezoeken. Calvin steekt schraal af naast de hartelijke en gastvrije Luther, die met zijn tafelgesprekken iedereen wist te boeien. Alleen hoop ik wel dat u en ik de kamer zouden verlaten zodra Luther zou beginnen met zijn tirades tegen de Joden. Calvin was veel ingetogener en saaier. Hij zou ons ongetwijfeld aan zijn tafel hebben ontvangen, maar de gesprekken zouden snel overgaan op ernstige theologische onderwerpen. Ja, Calvin was getrouwd, maar omdat er geen sprake was van kinderen deed in zijn tijd al gauw het verhaal de ronde dat Calvin er niet toe in staat was om nageslacht te verwekken. De werkelijkheid was triest. Na verschillende miskramen bracht echtgenote Idelette van Buren een zoon ter wereld. Jacques werd hij genoemd. Echter: na zes weken stierf het zwakke kind en daarna is er geen andere nakomeling meer gekomen.

Calvin had een droevige jeugd. Toen hij vijf jaar was, stierf zijn moeder. Zijn vader hertrouwde met een vrouw waarmee Calvin niet zo goed kon opschieten. Vader had een opvliegend karakter. Hij lag voortdurend in de clinch met de plaatselijk notabelen van de katholieke kerk. Toch was hij zo invloedrijk dat hij het voor elkaar wist te krijgen dat zoon Jean op zijn twaalfde jaar werd benoemd tot kapelaan. Het was niet de bedoeling dat de jongeling deze functie zou gaan uitoefenen, maar hij streek wel het geld op en droeg het werk aan een ander over die daarvoor een geringe vergoeding kreeg. Calvin is later zelfs nog benoemd tot pastoor, maar daarvoor gold hetzelfde verhaal.

Calvin werd kritisch katholiek opgevoed. In zijn studententijd in Parijs kwam hij in aanraking met de ideeën van de Reformatie en die spraken hem bijzonder aan. Overigens was Calvin geen theoloog, maar jurist.

In Nederland hebben we sterk de indruk dat we de strenge Gereformeerde regels aan Calvin te danken hebben. Toen ik als kind op zondag niet mocht buiten spelen en ook binnen geen spelletjes mocht doen, werd dat gerechtvaardigd met de opmerking: “Dat zou Calvin niet hebben goedgevonden”. Die aanscherping van de regels hebben we echter niet aan deze reformator te danken, maar aan de volgelingen van de Nadere Reformatie. Het is bekend dat Calvin op zondag tussen twee kerkdiensten door zich ontspande door te gaan zeilen op het meer van Genève.

Zo te zien was Calvin een onkreukbaar mens. Toch is er een zaak die hem zwaar kan worden aangerekend: de executie van Servet. Jean Servet was in Barcelona ter dood veroordeeld omdat hij niet geloofde in de Heilige Drie-eenheid. Hij vluchtte naar Lyon, maar daar dreigde voor hem hetzelfde lot. “Laat ik dan maar naar Genève gaan”, zei hij bij zichzelf, “want daar wonen allemaal ketteren die door de Inquisitie worden bedreigd”. Na een poosje kwamen de mensen in Genève erachter dat er zich een grote ketter in hun stad schuilhield. Het kwam ook Calvin ter ore. De jurist Calvin oordeelde dat Servet de doodstraf verdiende door verbranding op de brandstapel. Dat werd hem naderhand zeer kwalijk genomen. Hij die zelf buiten zijn woonplaats ernstig bedreigd zou worden, had aan een ander gastvrijheid moeten verlenen. En er kan wel gezegd worden dat Calvin zelf geen invloed op het vonnis had, maar met zijn gezag zou hij de autoriteiten van deze wreedheid hebben kunnen weerhouden. Zo is ook het blazen van Calvin niet helemaal zuiver.

Hervormers hebben hun gebreken- deel 3- Datheen

52. Hervormers hebben hun gebreken- deel 3- Datheen Februari 2023

Mijn vader was een zachtmoedig mens. Nooit heb ik gezien dat hij kwaad was. Toch kon hij zich soms ergeren. Dat gebeurde bijvoorbeeld als hij mijn moeder hoorde zingen:

‘Allen die van U wijken af, zullen vergaan gelijk als kaf’ of ‘Geen groter goed Heer Gij mij geven meugt, dan dat Gij mij vernedert en maakt kleine’.

Ongemerkt zong mijn moeder dan psalmen in de berijming van Datheen. Zo had zij ze in haar jeugd geleerd en dat kwam weer bij haar boven. Mijn vader mopperde: “Sinds 1773 hebben we een fatsoenlijke berijming, dan ga je toch niet die kreupele verzen zingen”. Honderd jaar geleden werden de psalmen van Datheen in de Gereformeerde Gemeente van Bruinisse gezongen, maar wie schetst mijn verbazing toen ik op Wikipedia las dat die berijming in dezelfde kerk nog steeds wordt gezongen. Waarom wordt dat niet veranderd? Mijn jongste broer, die rechter in de leer was dan mijn ouders en graag de ‘oude berijming’ zong, wist het antwoord: “Van Datheen weten we dat hij bekeerd was, maar ik heb mijn twijfels bij die lui van 1773”.

Datheen was een merkwaardig, maar buitengewoon ijverig mens. Hij was geboren in de Zuidelijke Nederlanden, ging al jong in een klooster om priester te worden, maar bekeerde zich tot het Calvinisme. Hij moest vluchten naar de Nederlandse gemeente in Londen, daarna kwam hij in Emden terecht en uiteindelijk werd hij in 1578 voorzitter van de synode van Dordrecht. Maar daarvoor had hij al naam gemaakt. Eerst vertaalde hij de Heidelbergse Catechismus in het Nederlands en toen hij de Geneefse psalmen in handen kreeg, aarzelde hij niet om die vanuit het Frans in het Nederlands te vertalen. Hij beseftte de kracht van de gemeentezang. Het is moeilijk te begrijpen wat een geweldige krachtsinspanning het moet hebben gekost om binnen zeer korte tijd, zonder hulp van buitenaf, alle 150 psalmen te vertalen. Daarvoor verdient Datheen alle eer.

Op een schoolplaat van Isings over de Hagenpreken is te zien dat er boekjes zijn uitgedeeld aan de toehoorders. Dat waren boekjes met de psalmen van Datheen.

Dat hij geen dichter was, in tegenstelling tot de Franse psalmberijmers, was een vervelende bijkomstigheid, maar de Nederlandse Gereformeerde kerk heeft zich meer dan twee eeuwen met het kreupele dichtwerk weten te behelpen. Datheen en zijn berijming kreeg voor sommigen een status van heiligheid. Daar mocht je niet aankomen.

Helaas was Datheen een zeer moeilijk mens. Hij duldde geen enkele tegenspraak en alleen zijn ultra- orthodoxe uitleg van de Bijbel was zaligmakend. Met zijn opvattingen moest hij wel in conflict komen met stadhouder Willem van Oranje, die pleitte voor godsdienstige verdraagzaamheid. Het was onze staatkundige leider een doorn in het oog hoe de Calvinisten huishielden bij de Beeldenstorm en hoe de Watergeuzen onschuldige mensen als de martelaren van Gorkum over de kling joegen. Op zo’n manier zouden de Nederlanden nooit een eenheid worden.

Toen Datheen op een keer in Utrecht op het toneel verscheen, verklaarde hij openlijk dat Oranje ‘een eerloze onverlaat’ was en nam hij met een aantal kornuiten bezit van een katholieke kerk, waar de beelden hardhandig werden verwijderd en ‘de kerkgoederen dienstbaar werden gemaakt aan hun opvattingen’.

Dit kon Willem van Oranje niet tolereren. Datheen werd gevangen genomen en kort daarna verbannen naar het buitenland. Hij stierf in 1588 in Duitsland, maar zijn opvattingen vinden in ons land nog steeds weerklink bij een kleine groep orthodoxe christenen.

